

BIJLAGE XIX
(Art. 38 en 40.)

Rapport der Gereformeerde Kerk van Utrecht betreffende hare correspondentie met de „Kerken van min vaste formatie.”

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Amsterdam, Augustus 1908

Eerwaarde en Geliefde Broeders in Christus.

De Generale Synode van Utrecht, 1905, droeg aan de Kerk van Utrecht op, de correspondentie met de „Kerken van min vaste formatie” voort te zetten, ten doel hebbende, er bij deze Kerken op aan te dringen, dat zij overeenkomstig hare en onze belijdenis van de eenheid van het lichaam van Christus, op grond der drie Formulieren van Eenigheid en in maniere der Kerkenorde, de kerkelijke saamleving met de Gereformeerde Kerken in Nederland zullen zoeken.

De Kerkeraad van Utrechts Gereformeerde Kerk oordeelde, dat het goed zou zijn, met het voortzetten dier correspondentie niet al te haastig te zijn, o. a. ook om af te wachten, wat het resultaat mocht zijn van de poging van Br. Ouderling A. A. v. LIEBURG van Nieuw-Beierland en van den Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Lisse, — vermeld op pag. 138 sub. 11° en 14° der Acta der Gener. Syn. van Utrecht.

In den loop van 1905 benoemde hij echter eene commissie uit zijn midden, om hem te dienen van advies en namens hem te handelen. Door ongesteldheid van een der Dienaren werd het zomer van 1907 eer deze commissie haar taak kon ter hand nemen.

Inmiddels was in den boezem der „Kerken van min vaste formatie” al meer de behoefte gevoeld en de noodzakelijkheid ingezien, om door vastere formatie tot een meer geordend kerkelijk leven te komen.

Reeds in Mei 1907 werden op een voorloopige vergadering hiertoe de grondslagen gelegd en in Juli daaraanvolgende vergaderden de Gemeenten te Rotterdam en werd besloten, dat al deze Gemeenten zullen saamleven onder de Dordtsche Kerkenorde, nadat daaruit verwijderd zijn de artikelen, die door wijziging der verhouding tusschen Kerken en Overheid niet meer van kracht zijn. De drie Formulieren van Eenigheid zijn ook voor deze Gemeenten accoord van Kerkgemeenschap.

De Kerkeraad was met zijn commissie van oordeel, dat het noodig was deze actie te laten doorwerken en haar beslag te laten krijgen, eer dat zijnerzijds de correspondentie over de bewuste zaak zou worden hervat.

Den 13en December heeft hij toen aan de Gemeente te Rotterdam twee gelijk-luidende brieven gezonden, elk aan 't adres van een der Predikanten.

Gij vindt dat schrijven als bijlage A hierbij gevoegd.

Hij verzocht daarin, dat de Kerkeraad der Rotterdamsche Gemeente de zaak op de meerdere vergaderingen zou brengen en wees er tevens op, dat wellicht een geschikt middel ter prepareering der zaak zou zijn, indien hare Synode eene Commissie aanwees om met eene commissie, uit zijn midden benoemd, de zaak in quaestie te bespreken.

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Rotterdam (Boezemsingel 46—48) antwoordde hierop met een schrijven d.d. 24 Januari '08, dat als bijlage B aan dit rapport is toegevoegd.

Door Utrecht's Kerk werd hierop weder geantwoord in een brief d.d. 6 Maart 1908, waarvan de copy als bijlage C hierbij gaat.

Ook in dit schrijven drongen wij nogmaals aan op eene conferentie tusschen twee wederzijds benoemde Commissies ad hoc.

Hierop nu ontving de Kerkeraad den 19en Juni (blijkens poststempel) een missive van de „Synode der Gereformeerde Gemeenten in Nederland”, die gericht is aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland en die wij de eer hebben, U hierbij te doen toekomen.

Dit schrijven stelt wel de zaak van het saamleven in ééne Kerkgemeenschap zeer verre, maar niet buiten hope.

De Kerkeraad, acht het van veel belang, dat, naar den slotzin te oordeelen, de Synode dier Gemeenten aan eene Commissie opdracht gegeven heeft tot saamspreking met eene Commissie Uwerzijds.

Het zal U ook wel duidelijk zijn, dat deze gemeenten nu niet langer zijn „Kerken van min vaste formatie.”

Ook zal het wel uw goedkeuring wegdragen, dat wij in de geheel veranderde

omstandigheden geen gevolg hebben gegeven aan het bepaalde sub. 10° van art. 65 der Acta der Synode van Utrecht.

Wij hopen, dat hetgeen de Kerkeraad in deze deed, ter volvoering van de opdracht aan zijn Kerk gegeven, Uw goedkeuring zal wegdragen.

Mocht het onder Gods zegen iets hebben bijgedragen, om ons het doel, de kerkelijke eenheid aller Gereformeerden in Nederland, een weinig te doen naderbij komen.

Onze Heere Jezus Christus leide U door zijn Geest en Woord bij al Uw beraadslagingen en besluiten en geve U in het bijzonder ook tot deze zaak wijsheid.

Met broedergroeten, hoogachtend

de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht,

K. FERNHOUT, *Mz. h. t. praeses.*

P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. scriba.*

Utrecht, den 13^{den} December 1907.

BIJLAGE A.

Aan den Eerwaarden Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Rotterdam.

Weleerw. en Eerw. Broederen in Christus.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht heeft de eer, met het navolgende schrijven zich tot U te wenden.

Zooals U bekend zal zijn, begonnen de Gereformeerde Kerken niet lang na 1886 pogingen aan te wenden, om *alle* Gereformeerde Kerkformaties in ons Vaderland te bewegen tot saamleven in *één* Kerkverband.

Met de Christelijke Gereformeerde Kerk kwam die vereeniging in 1892 tot stand, terwijl een paar Oud-Gereformeerde Gemeenten in Zeeland, ontstaan uit de actie van wijlen Ds. LEDEBOER, reeds eerder tot een kerkelijk saamleven met de Gereformeerde Kerken in de Classe Middelburg waren gekomen.

Na 1891 hebben onze Kerken haar pogingen, om ook met de onderscheiden Oud-Gereformeerde Gemeenten tot eenheid in 't Kerkelijke leven te komen, telkens herhaald.

Tot hiertoe echter, helaas, zonder veel resultaat.

Wel ontving de Synode van Utrecht in 1905, in antwoord op een, namens de Synode van 1902, door ons verzonden schrijven, van sommige dier Gemeenten een vriendelijk en bemoedigend antwoord en van anderen het bericht, dat zij de zaak ter sprake zouden brengen op eene eerstkomende Algemeene Vergadering der Kerken met welke zij correspondentie onderhouden, maar een meer positief resultaat werd niet verkregen.

Nu besloot de Synode van Utrecht in 1905, de pogingen nog niet op te geven, en zij wees wederom de Kerk van Utrecht aan, om namens haar in deze zaak te handelen.

Om aan deze opdracht uitvoering te geven droeg de Kerkeraad tegen het laats'e van 1906 aan een paar Broeders uit zijn midden op, om hem te dienen van advies, hoe het best kon getracht worden, om de door de Synode bedoelde vereeniging *aller* Gereformeerde Kerken tot stand te brengen, of althans voor te bereiden.

De Dienaar des Woords in deze Commissie, Ds. KLAARHAMER, werd, helaas, door zenuwlijden maanden lang geheel aan allen arbeid onttrokken en kon daarna gedurende enkele maanden slechts en alleen den noodzakelijksten arbeid verrichten.

Toen nu in den loop dezes jaars de zaak zou worden ter hand genomen, kwam het bericht tot ons, dat bij Uwe Gemeenten plannen bestonden en tot een begin van uitvoering waren gekomen, om haar Kerkelijk saamleven op vastere voet te brengen en naar eisch der Gereformeerde beginselen te regelen.

Derhalve oordeelde de Kerkeraad geraden, om eerst af te wachten den uitslag van dit Uw pogen, alvorens opnieuw over de bedoelde zaak zich tot Uwe Kerken te wenden.

Tot zijn blijdschap vernam hij, dat Uw pogen met goeden uitslag is bekroond en Uwe Kerken nu in meerdere Vergaderingen saamkomen.

Hij wenscht U daarmee van harte geluk, in de vaste overtuiging, dat een leven naar de regelen, zooals die, onder Gods leiding en voorlichting des Geestes, naar

Gods Woord zijn uitgedrukt in de Kerkenordening, waarnaar ook onze Kerken leven, onder den zegen des Heeren den welstand Uwer Gemeenten krachtig zal bevorderen.

En nu Broeders, waar nu Uwe en onze Kerken dezelfde belijdenis belijden en naar dezelfde Kerkenordening leven, wat kan er dan nog in den weg zijn, om ook, in eenzelfde Kerkverband saamverbonden, elkander te sterken en gemeenschappelijk den strijd onzer dagen te strijden?

Natuurlijk moet zulk een Kerkelijke vereeniging behoorlijk voorbereid worden.

Het gedeelde leven werd oorzaak, dat men in de praktijk eenerzijds tot andere gebruiken en regelingen kwam dan anderzijds. En ook brengt dit mede, dat men over en weer behoefte gevoelt, om op sommige punten eenige verklaring en toelichtingen te vragen en te geven.

Doch indien Uwe Kerken met de onzen van oordeel zijn, dat vereeniging in *één* Kerkverband eisch des Woords Gods is en dus zoo spoedig mogelijk behoort tot stand te komen, dan is het overige slechts eene quaestie van uitvoering, die in den weg van gemeenschappelijk overleg haar oplossing vindt.

Wij stellen U dus voor Broeders, dat door U de zaak op Uwe meerdere Vergaderingen worde ter sprake gebracht, en dat door deze, — ingeval zij met onze Kerken ten principale accoord gaan, — eene Commissie worde benoemd met opdracht, om door samenspreking met die uit onzen Kerkeraad, te trachten de zaak zóó te prepareeren, dat zij voor verdere behandeling door de wederzijdsche Synodes geschikt is.

Wij zijn zoo vrij, aan dit schrijven als bijlage toe te voegen een afschrift van den brief, door onze Kerk, in den aanvang van 1905 aan Uwe Gemeenten, voorzoover zij haar bekend waren, toegezonden.

En hiermede bevelen wij deze gewichtige zaak in Uwe ernstige en biddende overweging.

De Heere verlichte U bij Uwe overleggingen door zijn Woord, en leide U door zijn Geest, en geve U en ons zóó te handelen in dezen als meest kan dienen tot welzijn van Gods Sion en tot eere van zijn grooten Naam.

Met broedergroet en zegenbede

de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht,

Voor Copy conform,
Ds. P. J. W. KLAARHAMER,
h. t. scriba.

(w. g.) K. FERNHOUT, *Mz. h. t. Praeses.*
P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE B.

*Den Kerkeraad der Geref. Kerk,
Utrecht.*

WelEerwaarde en Eerwaarde Heeren,

Bij dezen heeft de Kerkeraad der Geref. Gemeente te Rotterdam (Boezemsingel 46—48) het genoegen u de ontvangst te berichten van uw brief en missive van 13 Dec. '07; hij hoopt een en ander over te leggen op de e.k. Synode der Geref. Gem. in Nederland, met welke zijne gemeente in een kerkverband leeft, welke Synode D. V. in Mei vergadert.

De Kerkeraad kan echter niet ontveinzen dat de klacht van het niet beantwoorden van het schrijven uwer kerken hem wat hard viel. Vooreerst toch ontving de Kerkeraad der Geref. Gem. van Rotterdam vóór dezen nimmer eenig schrijven; in de acta der Gen. Synode van 1905 wordt die kerk dan ook niet vermeld.

2^e heeft zijn leeraar op de door hem ontvangen missive van de Gen. Synode, vergaderd te Arnhem, uit Meliskerke den 8^{en} Juli 1902 geantwoord, ja zelfs briefwisseling gehouden met Dr. L. H. WAGENAAR van Middelburg, wien de Classe Middelburg, door de Synode aangewezen de onderhandelingen met Meliskerke te volvoeren, daartoe opdracht had gegeven;

3^e hoewel deze laatste correspondentie de *toekomstige* mogelijkheid van kerkelijk samenleven openliet, schreef de Acta der Gen. Synode van Utrecht: „De Classe Middelburg adviseerde om het door de Synode bedoelde schrijven niet te zenden aan de Geref. Gemeente te Meliskerke. Na kennisneming van de tusschen de Classe en die Gem. gevoerde correspondentie, oordeelde de Kerkeraad naar het advies der Classe M. te moeten handelen en is dus aan die Gem. geen schrijven verzonden.” (Bijlage 38. blz. 134.)

Met deze gegevens voor zich vraagt de Kerkeraad zich af, welken rechtsgrond uwe Kerken vinden voor bovenbedoelde klacht. Gaarne vernam hij ook, welke redenen gegeven zijn tot de aangehaalde zinsnede uit de Acta van Utrecht.

U verzekerende dat hij de openbaring van de Instituaire Eenheid der Kerke Christi roeping acht naar Gods Woord, teekent hij zich met de meeste hoogachting.

Uw dw. dn.,
De Kerkeraad der Geref. Gem. te Rotterdam,
(Boezemsingel 46—48).

Namens hem,
G. H. KERSTEN, *Praeses.*
H. P. KOEKKOEK, *Scriba.*

Rotterdam, 24 Januari '08.

Utrecht, den 6^{den} Maart 1908.

BIJLAGE C.

*Aan den Eerwaarden Kerkeraad der Gereformeerde
Gemeente te Rotterdam.*

Weleerw. en Eerw. Broeders.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht heeft Uw schrijven d.d. 24 Januari l.l. ontvangen en met belangstelling van den inhoud kennis genomen.

Het verblijdt hem daarin te lezen, dat ook Gij „de openbaring van de instituaire eenheid der Kerke Christi roeping acht naar Gods Woord.”

Indien die overtuiging rechtlevende mag zijn bij Uwe en onze Synodale vergadering, dan zal het ook tusschen deze beide Gereformeerde Kerkengroepen tot die eenheid komen en zal het niet onmogelijk blijken, om de werkelijke of vermeende beletselen weg te nemen.

Eene conferentie tusschen eene commissie uit Uwe Synode en uit onzen Kerkeraad zou daarom een zeer gewenscht middel zijn, om ten minste de bezwaren, die mochten bestaan, te leeren kennen en die misschien ten deele reeds weg te nemen. En in elk geval kon zulk eene conferentie eene behoorlijke behandeling dezer zaak tusschen de beide Synoden genoegzaam voorbereiden.

Vergunt ons voorts, Broeders, U te antwoorden op een paar klachten in Uw schrijven voorkomende.

Vooreerst zegt Gij, dat U de klacht onzerzijds over een niet beantwoorden van een schrijven onzer Kerken hard viel.

Maar, Broeders, hier is, dunkt ons, misverstand.

In ons schrijven aan U van Dec. l.l. wordt met geen woord gesproken van een schrijven aan Uwe Kerk en evenmin geklaagd over het niet beantwoorden van zulk — niet aan U gezonden — schrijven.

In de bijlage, die de copy is van een schrijven namens de Generale Synode van Arnhem 1902 aan bepaalde, in de Acta der Synode van Utrecht 1905 met name genoemde, Kerken verzonden, komt die klacht voor.

Maar dat schrijven, in de bijlage vervat, is blijkens deze Acta niet aan Uwe Kerk gezonden, gelijk ook niet eerder aan Uwe Kerk een schrijven toegezonden was, zoodat het dus duidelijk is, dat die klacht Uwe Kerk niet *kan* gelden en ook niet geldt.

Wij voegden de bedoelde copy *als bijlage* aan ons schrijven toe, omdat daarin de gronden voor ons aanhouden op eenheid aller Gereformeerde Kerkformaties worden aangegeven en opdat Uwe Kerken in haar meerdere Vergaderingen er kennis van zouden kunnen nemen.

Dat nu noch door Arnhem's, noch door Utrecht's Kerk zoodanig schrijven aan Uwe Kerk werd toegezonden, heeft geen andere reden dan dat de Classe Rotterdam der Gereformeerde Kerken in gebreke is gebleven, te voldoen aan de opdracht der Generale Synode om tijdig mededeeling te doen van de in haar ressort bestaande „nog niet aangesloten Kerken” — „Kerken van min vaste formatie.”

Die Classe is, evenals andere nalatige, hierover door de Generale Synode berispt.

En het is best mogelijk, dat een nader onderzoek zou uitwijzen, dat de schuld dezer te betreuren nalatigheid, vooral of misschien zelfs uitsluitend ligt bij den actuarius der Classe, die, natuurlijk onopzettelijk, naliet, wat toch tot zijn taak behoorde.

Het doet ons leed Broeders, dat door dit verzuim Uwe Kerk gepasseerd werd. En uit ons schrijven van Dec. l.l. is U nu wel gebleken, dat wij U niet zouedn voorbijgegaan zijn, indien genoemde Classe het hare had gedaan en ons Uw adres had toegezonden.

Ten anderen vraagt Gij opheldering omtrent eene zinsnede uit 't rapport onzer Kerk aan de Generale Synode van Utrecht, voorkomende in de Acta dier Synode, Bijlage XXXVIII.

Al is het ons niet duidelijk Broeders, welk belang deze opheldering voor U kan hebben, aangezien zij niet raakt eene zaak tusschen Uwe en onze Kerk, noch tusschen Uwe Kerk en de Classe Middelburg, maar eene correspondentie tusschen die Classe en de Gereformeerde Gemeente te Meliskerke, zoo willen wij U toch wel die gevraagde opheldering geven.

Wij meenen dit het best te doen door U de copy te zenden van het antwoord, dat de Gemeente te Meliskerke in 1902 aan de Classe Middelburg zond.

Uit het slot van dat schrijven zal U dan wel duidelijk blijken, dat daarin finaal alle uitzicht op Vereeniging wordt afgesneden en zelfs te kennen gegeven wordt, dat op een eventueel volgend schrijven dier Classe niet meer zal worden geantwoord.

Het bedoelde schrijven luidt aldus:

„Als antwoord op Uwe geëerde letteren van 20 Nov. l.l. diene het volgende.

„Kortweg zou ik kunnen volstaan met U te verwijzen naar mijn brief van 8 Juli l.l. waarin ik beloofd heb, bij mogelijkheid van vereeniging dit „vóór den door U” (n.l. door den Kerkeraad van Arnhem) „gestelden datum te melden.”

„Een enkel woord wil ik er bij voegen.

„Uit het niet ontvangen van een schrijven waartoe mijn persoonlijke brief van 8 Juli mogelijkheid bood, konden door U twee gevolgtrekkingen genomen worden; 1o. dat ik mijne belofte van de zaak in quaestie te bespreken niet had voldaan; 2o. dat er bij ons geen sprake was van een kunnen vereenigen met de „Gereformeerde Kerken”.

„Het 1e is niet het geval geweest. Het zou behalve ontrouw aan het woord, een „persoonlijk” handelen zijn in „gemeente” zaken.

„De tweede gevolgtrekking is dan ook de ware. De tijd is niet rijp, om in onze Kerken de „erkentenis” geboren te doen worden — „dat zij naar Gods woord en onze belijdenis gehouden zijn, in één kerkverband te leven met de „Gereformeerde Kerken”.

„Wij schuwen een samenbrenging van twee, die niet één zijn. En die eenheid ontbreekt”.

„Mijn zwijgen op mijn eersten brief, dat reeds een afdoend antwoord was, bewaar ik en blijf ik bewaren.

„Met de meeste hoogachting

Meliskerke, 22 Dec. 1902.

Uw dw. dn.
(was get.) G. H. KERSTEN.

Niet waar Broeders deze verklaringen zijn duidelijk en finaal.

Ware dan ook van alle andere kerken zulk een antwoord ingekomen, dan zou de Synode van Utrecht zeker geoordeeld hebben, dat althans vooreerst de zaak moest blijven rusten. Doch gelukkig kwam van niet ééne Gemeente zulk een antwoord in. Integendeel van sommige gewerd ons een antwoord, dat hope gaf. Gelijk ook in Uw schrijven een andere toon te beluisteren valt.

Hiermede, Broeders, meenen wij aan Uw verlangen te hebben voldaan.

Moge de Koning der Kerk, onze Heere Jezus Christus, onze pogingen genadiglijk doen gelukken.

Hij legge deze zaak U en ons zóó aan het harte, dat wij beiderzijds overreed en gedrongen worden, om elkander en de eenheid onzer Kerken in den weg der liefde en der gehoorzaamheid te zoeken en zulks tot eere van Gods grooten naam.

Met broedergroet en zegenbede

de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk voorn.:

Voor copy conform.

Namens hem:

Ds. P. J. W. KLAARHAMER,
h. t. scriba.

(was get.) K. FERNHOUT, *Mz. h. t. Praeses.*
P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE XIXa.
(Art. 38 en 40),

Missive van de Synode der Geref. Gemeenten in
Nederland.

De Generale Synode der Gereform. Kerken in Nederland.

Wel Eerw. en Eerw. Broeders,

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Rotterdam (Boezemsingel) zond tot de Synode der Geref. Gemeenten in Nederland door, een schrijven (met bijlage) van de Geref. Kerk van Utrecht, inhoudende verzoek tot openbaring van de instituaire eenheid der Kerke Christi met de Geref. Kerken in Nederland. En de Synode onzer Kerken benoemde ondergeteekenden ter beantwoording van dat schrijven.

De vriendelijke en toch ernstige toon van uw schrijven trof ons, en gedachtig aan het woord: „Uwe bescheidenheid zij alle menschen bekend,” gevoelden we ons verplicht u van antwoord te dienen, gelijk de meeste onzer Kerken steeds deden, wanneer zij zulk schrijven uwer Kerken ontvingen. Opdat echter niet elke Kerk voor zich zelf handele, maar één schrijven voor al onze Kerken gelden zou, als had elk dier Kerken afzonderlijk geantwoord, besloot de Synode u officieel te doen antwoorden.

Van harte stemmen wij in met hetgeen in de Bijlage gezegd wordt: „de Gemeenschap der heiligen is niet enkel „geestelijk en onzienlijk,” maar moet ook in het uitwendige gezien en beoefend worden.” Ja we betreuren de breuke Sions en gelooven dat, gelijk bij Israël, de verbreking van de „uitwendige” de „geestelijke en onzienlijke” gemeenschap schaadt; de ambten onwettig beperkt; het kinderrecht der geloovigen stremt. En nu is o. i. geen andere weg denkbaar, waardoor die stremming werd weggenomen, dan dat de Kerk in Nederland kwam tot de openbaring van de Eenheid van het lichaam Christi.

En wij daartoe uw verzoek strekte, was ons dat der overweging waardig. Zal echter zulk een Eenheid tot stand komen, dan dienen we overtuigd te zijn bijeen te behooren. En nu vreezen we, broeders, dat tot op heden hetgeen ons scheidt meer is dan hetgeen ons vereenigt; dat dus de tijd van kerkelijk saamleven met uwe kerken nog niet gekomen is.

Voorop stellen we, dat het o. i. niet voorzichtig zijn zou, daar zoo jong nog de „vereening” tot stand kwam van de Kerkengroepen, die nu saamleven als „de Gereformeerde Gemeenten in Nederland,” in te gaan op een verzoek tot inleven in andere Kerken. We staan te ver van de „Gereform. Kerken” verwijderd, dan dat een saamleven met haar zonder slag of stoot geschieden zou, en een jonge boom kan nog niet veel stooten lijden.

Of we dan niet *geroepen* zijn tot kerkelijk saamleven? Voor de kerke Christi is het eisch; zij is organisch een, en dat moest ze uitdrukken in instituaire vorming. Doch of onze roeping ligt ten opzichte van de Geref. Kerken, eerlijk Broeders, we betwijfelen het. We gevoelen de moeilijkheid; ge legt den vinger op de wonde, als ge ons plaatst voor het al of niet erkennen van de „Geref. Kerken” als het lichaam Christi. Konden we dat voetstoots, we zouden zelf pogen tot één te komen; doch dat „ja,” dat ge op uw vraag wacht, blijft ons in de keel steken. We hebben één Belijdenis; dezelfde Formulieren van Eenigheid; één Kerkenorde; doch we meenen dat niet alleen aan Belijdenisschriften, Liturgie en Kerkenorde de Kerke Christi wordt gekend. Die belijdenis moet beleefd; die orde gehandhaafd. De praktijk kán zoo geheel anders zijn dan de schoone belijdenis. En we vreezen dat zulks de „Geref. Kerken” ontsiert; als Kerke Christi haar karakter doet verliezen. Omdat ge 't ons vraagt, schrijven we ons bezwaar; verre zij van ons alle zelfverheffing De Bediening des Woords; de kerkrechtelijke handelingen in het dagelijksch leven, waaraan voor ons de Kerk kenbaar wordt; het toelaten tot de gemeenschap der kerk (en dus ook tot de viering des Heiligen Avondmaals) van degenen, die o. i. daartoe geen recht hebben, gelijk nu weder Giessendam ons leerde, dat alles en zooveel meer doet ons vragen: „Zijn we wel geroepen met de „Gereform. Kerken” één te worden? Is de Geref. Kerk de Kerke Christi?”

En dan, Broeders, hoe meent ge Uw „vereening”? Er zijn, meenen we, uwerzijds bepalingen, die, al ware het bovenstaande weggevallen, vereenigen immer onmogelijk maken. Ge gevoelt immers zelf, dat het miskenning zou zijn van het werk Gods in ons, en door ons verricht, wanneer we eenigen stap deden, zoo niet vooraf vaststond de erkenning van elkanders ambten! Hoe zwak ook, wij gelooven deel uit te maken van de Kerke Christi, en dat doet ons staan in allen strijd.

Vereening met uwe Kerken ligt naar ons oordeel verre. We gelooven, dat eenmaal de Heere het geschonden recht van Neerlandsch Kerk zal handhaven; haar hergevend haar goederen en eere; en dan zal het de tijd zijn, dat wat Kerke

Christi vormt, tot één gebracht worde. Mocht het geroep, dat Sion recht weder vare ons saambinden aan den troon der genade, opdat daarin de eenheid worde tegemoet gezien.

Achttē uwe Synode het wenschelijk nader saam te spreken, gaarne stellen we ons ten uwen dienste.

Met de meeste hoogachting, verblijven we, „namens de Synode der Gereformeerde Gemeenten in Nederland,”

Uw. dw. dien.,

G. H. KERSTEN, v. d. m.

A. JANSEN, v. d. m.

Barneveld
Rotterdam Juni 1908.

BIJLAGE XIXb. Advies in zake Kerken van Geref. Belijdenis, niet met de Geref. Kerken in kerkverband levende.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Uwe Commissie heeft de eer U te rapporteeren in zake Letter N van het Agendum, hebbende tot onderwerp: Kerken van min vaste formatie.

Naar ons bleek uit het Rapport, van den Kerkeraad van Utrecht omtrent zijne correspondentie met bedoelde Kerken, heeft deze met ernst en teederheid gepoogd een aantal dier Kerken te bewegen tot het zoeken van de kerkelijke samenleving met de Geref. Kerken in Nederland, overeenkomstig hare en onze belijdenis van de eenheid van het lichaam van Christus, op grond der Formulieren van Eenigheid en in maniere der Kerkenorde, en daar waar misverstand bleek te bestaan, dit uit den weg te ruimen.

Ook kwam te onzer kennis, dat in den boezem der bedoelde Kerken meer de behoefte gevoeld en de noodzakelijkheid ingezien is om tot vastere formatie en tot een meer geordend kerkelijk leven te komen. Een aantal van deze Gereformeerde gemeenten, in Juli 1907 te Rotterdam vergaderd, besloot saam te leven onder de Dordtsche Kerkenorde, nadat daaruit verwijderd zijn de artikelen, die door wijziging der verhouding tusschen Kerk en Overheid niet meer van kracht zijn. De drie Formulieren van Eenigheid zijn ook voor deze gemeente accoord van Kerkgemeenschap.

Met deze Kerkengroep heeft de Kerkeraad van Utrecht aanraking gezocht. Hij zond een schrijven aan de Gereformeerde Gemeente te Rotterdam, met verzoek dit te brengen op de meerdere Vergaderingen der Kerken, waarmee ze saamleeft, waarin het zoeken ook der uitwendige eenheid van het lichaam van Christus haar op het hart werd gebonden, en noemde als een geschikt middel om daartoe te geraken het benoemen van eene Commissie harerzijds, om met eene Commissie uit den Kerkeraad van Utrecht de zaak te behandelen en zóó voor te bereiden, dat voor verdere behandeling door de wederzijdsche Synodes de weg werd gebaad.

Dit schrijven van den Kerkeraad van Utrecht, verzonden 13 December 1907 is beantwoord geworden.

De Synode der Gereformeerde Gemeenten in Nederland zond medio Juni jl. eene missive aan deze Generale Synode, waarin de zaak van het saamleven wel verre wordt gesteld, maar toch alle hope hierop niet wordt buitengesloten. Daarin toch wordt van harte erkend, dat de Gemeenschap der heiligen niet enkel geestelijk en onzienlijk is, maar ook in het uitwendige moet gezien en beoefend worden. De breuke Sions en de geestelijke schade, daardoor aangericht, wordt er in betreurd, kerkelijk saamleven wordt roeping en eisch der kerke Christi genoemd. Toch acht genoemde Synode den tijd voor een kerkelijk saamleven met onze Kerken nog niet gekomen. Ze wijst erop, dat de Vereeniging van de Kerkengroepen, die nu samenleven als de Geref. Gemeenten in Nederland, nog van te jongen datum is om nu reeds in te gaan op een verzoek tot inleven in andere Kerken. „Een jonge boom kan nog niet veel stooten lijden.” Ook kan ze geen voetstoots „ja” zeggen op de vraag, of zij „de Gereformeerde Kerken als het lichaam Christi” erkent. Zij vreest, dat bij onze Kerken de practijk geheel anders is dan onze belijdenis. De Bediening des Woords, de Kerkrechtelijke handelingen in het dagelijksch leven, het toelaten tot de gemeenschap der Kerk en dus ook tot het Heilig Avondmaal van wie — haars inziens — daartoe geen recht hebben, doen haar deze vreeze koesteren.

Bovendien oordeelt zij, dat er in de Gereformeerde Kerken bepalingen bestaan, die vereeniging onmogelijk maken en spreekt zij uit, dat in elk geval vooraf zou moeten vaststaan de erkenning van elkanders ambten.

Aan het slot van haar schrijven, verklaart zij zich bereid, om — zoo onze Generale Synode dit wenschelijk moest achten — nader sâam te spreken.

Op grond van den gang van zaken, heeft de kerkeraad van Utrecht gemeend aan het bepaalde in art. 65 sub 10° der Acta van de Generale Synode van Utrecht geen gevolg te moeten geven.

Uwe Commissie heeft de eer U voor te stellen: (volgen de conclusiën).

G. H. VAN KASTEEL, *Rapporteur.*

BIJLAGE XX. Advies over het bezwaarschrift van H. Moorlag e. a.
(Art. 40).

WelEerw. en Eerw. Broeders,

Uwe Commissie, geroepen om te adviseeren over een bezwaarschrift van br. H. MOORLAG en 3 anderen te Groningen, vermeld sub Letter M 15 van het Agendum, bevond uit de stukken, dat deze broederen bezwaar maken tegen het besluit van de Classe Groningen in Juli 1906 tot losmaking van wijlen Ds. J. LANGHOUT als Bedienaar des Woords van de kerk van Groningen, alsmede tegen het laten voortduren van de schorsing van genoemden Predikant tot drie maanden na de losmaking. Zij protesteerden bij de Classe Groningen en daarna bij de Particuliere Synode der Provincie Groningen.

De Classis Groningen erkende, dat het formeel meer in overeenstemming zou geweest zijn met de Kerkenorde, zoo men opheffing van de schorsing en losmaking gepaard had laten gaan, doch verklaarde tevens, dat ook volgens de betuiging van Ds. LANGHOUT zelve, de verhouding tusschen leeraar en gemeente zoodanig was geworden, dat Ds. LANGHOUT niet meer met stichting de kerk van Groningen B zou kunnen dienen, en dat de Classe om de houding van Ds. LANGHOUT op het oogenblik der losmaking niet tot opheffing der schorsing had durven overgaan, op welke gronden de Classe besloot niet op het protest der brs. MOORLAG c. s. in te gaan.

De Particuliere Synode der Prov. Groningen, in Juni 1907 vergaderd, hoorde de nadere toelichting van de afgevaardigden der Classe Groningen en van de protesterende broeders, en oordeelde, dat de Classe niet in strijd met de bepalingen der Kerkenorde had gehandeld.

Thans appelleeren de brs. MOORLAG c. s. bij de Generale Synode en vragen haar, dat zij verwerpe en onwettig verklare het besluit der Classe Groningen in Juli 1906 in zake de losmaking van Ds. LANGHOUT, alsmede het aanvaarden en goedkeuren van dat besluit door de Partic. Synode der Provincie Groningen in Juni 1907, als in strijd met de bepalingen der Kerkenorde.

Uwe Commissie is van oordeel,

dat de Classe Groningen terecht als haar meening uitsprak, dat het formeel meer overeenkomstig met de letter der Kerkenorde zou geweest zijn, zoo met de losmaking ook de opheffing van de schorsing van Ds. LANGHOUT gepaard ware gegaan;

doch aangezien de verhouding tusschen leeraar en gemeente van dien aard was, dat de leeraar die kerk niet meer met stichting kon dienen, welke beschouwing door Ds. LANGHOUT erkend werd juist te zijn, adviseert uwe Commissie het navolgende: (volgt de conclusie).

G. H. VAN KASTEEL, *Rapporteur.*

*Aan de Generale Synode van
„de Gereformeerde Kerken in Nederland,”
vergaderd te Amsterdam 18 Augustus e. v. d.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Deputaten-Curatoren van de Theologische School voornoemd, hebben de eer aan de Generale Synode het volgende verslag aan te bieden van den toestand der School sinds de Synode van Utrecht (7 September 1905) tot einde Juli 1908.

I. Curatorium. Ingevolge besluit der Synode van Utrecht, waarbij de Provinciën Friesland en Zuid-Holland gesplitst werden in twee Particuliere Synoden, kwam het getal Curatoren van tien op twaalf. Eerst in de Juli-vergadering van 1907, nadat al de Particuliere Synoden een Curator hadden aangewezen, waren twaalf Curatoren aanwezig.

Meer dan één mutatie vond plaats. In de Curatoren-vergadering van 4 October 1905 werd gelezen een schrijven van Ds. A. LITTOOY, waarin Z.Eerw. met het oog op zijn ruim 70-jarigen leeftijd als Curator afscheid nam. Vijf-en-twintig jaar had deze Curator zitting voor Zeeland. Met dank wordt ook hier gaarne gedacht, dat Ds. A. LITTOOY de zake der School heeft gediend met een helder oordeel en met liefde en ijver. Voor dezen Broeder, dien de Heere nabij blijve in den avond zijns levens, nam als Curator voor Zeeland zitting Ds. R. J. V. D. VEEN van Goes.

In de Juli-vergadering van 1907 verscheen als Curator voor Zuid-Holland (N.G.) Ds. R. J. W. RUDOLPH van Leiden, in plaats van Ds. W. B. RENKEMA, die vanwege zijn vertrek naar Renkum opgehouden had Curator te zijn, en aan wiens arbeid ook hier een woord van dank wordt gewijd.

De derde mutatie ontstond door het overlijden van den Præses van het Curatorium in het schooljaar 1907/8, Curator Ds. J. HESSELS van Zwolle. Den 24^{en} October 1907 ging Z.Eerw. in den ouderdom van 71 jaar, tot zijnen Heere en Zender. Zijn nog onverwacht verscheiden werd in de vergadering van 7 November door het Curatorium en het College van Hoogleraren in waardeerende woorden gedacht. Zeer vele jaren mocht Ds. J. HESSELS met bekwaamheid en toewijding de School dienen. Zijn arbeid zal in dankbaar aandenken blijven. De secundus-Curator voor Overijsel, Dr. J. HANIA van Steenwijk, werd door ernstige ongesteldheid verhinderd in voornoemde vergadering de ledige plaats in te nemen. Sinds de jongste Particuliere Synode van Overijsel primus-Curator, kon Z.Eerw. ook in de laatstgehouden Juli-vergadering vanwege het overlijden van zijn ambtgenoot Ds. W. WOLSINK niet verschijnen.

En eindelijk verscheen als Curator voor Zuid-Holland (Z.G.) in de jongste vergadering Ds. P. A. E. SILLEVIS SMITT van Rotterdam in de plaats van Ds. E. DOUMA van Rotterdam, die om fysieke redenen verzocht had niet meer als Curator in aanmerking te komen en wiens arbeid in de Curatoren-vergaderingen van het kalenderjaar 1907 het Curatorium gaarne gedenkt.

Zevenmaal kwam het Curatorium samen, driemaal in gewone, viermaal in buitengewone vergadering.

Curatoren bezochten, naar vastgestelden rooster, vijfmaal de Colleges der Hoogleraren en woonden enkele examina bij. De schriftelijke rapporten, daarvan uitgebracht in Comité-vergadering, gaven goede reden tot tevredenheid en dank.

Ter nakoming van Art. 151 der Wet op het Hooger Onderwijs, wordt door het Curatorium, telken jare in October, aan Z.Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, en in Februari aan Burgemeester en Wethouders der gemeente Kampen een beredeneerd verslag ingediend van den toestand der School en van het aan haar verbonden Gymnasium.

II. Hoogleraren. De vier Hoogleraren in de Theologie mochten door Gods goedheid hun arbeid geregeld en met opgewektheid verrichten.

Het Rectoraat werd bij toerbeurt waargenomen door de professoren Dr. A. G. HONIG, M. NOORDTZIJ en L. LINDEBOOM. Dr. H. BOUWMAN droeg het rectoraat 6 December 1905 aan eerstgenoemden over, met een rede over „Boedhisme en Christendom”; Dr. A. G. HONIG in December 1906 aan zijn opvolger, met een rede over: „Creatianisme of Traducianisme (Generatianisme)?” en in December 1907 prof. M. NOORDTZIJ aan prof. L. LINDEBOOM, met een rede over: „De verhouding van Schriftgeloof en Schriftcritiek, vooral met het oog op het Oude Testament.”

Den 19^{en} October 1907 herdacht prof. M. NOORDTJIZ zijn veertigjarige ambtelijke werkzaamheid, waarvan ruim 32 jaar aan de School, en den 10^{en} Januari dezes jaars mocht Prof. L. LINDEBOOM, onder vele blijken van belangstelling en waardeering van leerlingen en oud-leerlingen en van anderen, ook van het Curatorium, vertegenwoordigd door Præs en Scriba, zijn zilveren jubileum als Hoogleeraar vieren. Het was toen 25 jaar geleden, dat de brs. D. K. WIELENGA, L. LINDEBOOM en DR. H. BAVINCK het ambt van Hoogleeraar in de Theologie aanvaardden. Prof. D. K. WIELENGA werd, na 19 jaar zijn ambt te hebben vervuld, door den Heere opgeroepen, en Prof. dr. H. BAVINCK, voor wien ook 10 Jan. jl. een heugelijke dag was, zette na 20 jaar het Hoogleeraarsambt aan de School bekleed te hebben, zijn arbeid als zoodanig voort aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Aan den avond van zijn feestdag sprak Prof. LINDEBOOM een rede uit over: „Jezus Christus, de Middelaar des Nieuwen Testaments, de waarheid „der Schrift en de wetenschap der Christelijke Godgeleerdheid”. Sterke de Heere prof. NOORDTJIZ en prof. LINDEBOOM, ook prof. BAVINCK, nog lange in hun gezegenden arbeid.

Op de jongste vergadering werd de vraag besproken, of zou moeten worden overgegaan tot de benoeming van een vijfden Hoogleeraar, als ook, of het jus promovendi zou worden verleend aan de Theologische School, het laatste naar aanleiding van een desbetreffend rapport en voorstel van het college van Hoogleeraren aan het Curatorium, welk rapport en voorstel als Bijlage A hier bij gaat. Omtrent het eerste meenden Curatoren, dat van urgentie te dezer zake vooralsnog moeilijk sprake kan zijn, waarom zij ook niet met een voorstel dienaangaande tot de Synode komen. Betrekkelijk het laatste, werd door Curatoren wel niet het recht der Theologische School tot het verlenen van den Doctoralen graad ontkend, maar toch, om redenen van practischen aard, besloten geen voorstel te dezer zake aan Uwe vergadering te doen.

III. Lectoren. Bleven de Hoogleeraren bij het leven en de gezondheid gespaard, dit voorrecht viel niet te beurt aan al de Lectoren. Het behaagde den Heere den 2^{den} Juli 1906 nog onverwacht tot zich te nemen, in den ouderdom van 44 jaar, DR. JOHS. KAPTEIJN. Sinds de ziekte en den dood zijner echtgenoot in 1904, was hij lijdende. De rust, meer dan eenmaal hem verleend, gaf geen genezing. De krachtige man viel. Vanaf 1889 was DR. KAPTEIJN verbonden aan de Theologische School, eerst aan de Litterarische afdeling, later aan het Gymnasium, waarvan hij in 1902 Rector werd. Hij was een man van beslist karakter en warme toewijding. Zijn arbeid als Lector aan de School, en als Leeraar en Rector aan het Gymnasium zal steeds gewaardeerd blijven.

De beide andere Lectoren DR. J. J. ESSER en DR. A. NOORDTJIZ gaven geregeld onderricht, eerstgenoemde in het Latijn, en sinds het overlijden van DR. KAPTEIJN, ook in het Grieksch; laatstgenoemde in het Hebreuwsch en Nederlandsch. Hun lessen in de Propaedeuse geschieden tot genoegen van Curatoren.

Eene afzonderlijke regeling voor het Lectoraat werd, op verzoek van het Curatorium, door het College van Hoogleeraren ontworpen. Zij werd in de Juli-vergadering 1907 vastgesteld, en opgenomen in de „Handelingen” van genoemde vergadering Art. 34.

IV. Studenten. Het aantal studenten klom bij de opening van elken cursus. De cursus 1905/6 werd geopend met 17, 1906/7 met 21 en 1907/8 met 28 studenten, van welke laatste 12 zich voor het Propaedeutisch, 4 voor het Semi-candidaats en 12 voor het candidaats-examen voorbereidden.

Tot Candidaten in de H. Godgeleerdheid werd in den cursus 1905/6 geen, in 1906/7 3 en in 1907/8 7 bevorderd, terwijl enkele dagen na het sluiten van den jongsten cursus nog één student het Candidaats-examen aflegde.

Van het gedrag en den ijver der studenten kon telken jare door het College van Hoogleeraren gunstig getuigenis worden gegeven. Slechts moest één student voorgoed van de School worden verwijderd, terwijl een ander weder kon worden opgenomen. In de zaak der schorsing van twee studenten voldeed het Curatorium aan de opdracht der Synode van Utrecht en adviseerde aan het College van Hoogleeraren deze schorsing in te trekken. Genoemd College, hoewel blijvende staan in de overtuiging dat de schorsing verdiend was, verklaarde zich evenwel bereid, nu Curatoren volgens opdracht der Synode dit adviseerden, de schorsing op te heffen, in de verwachting, dat de in de opdracht der Synode mede begrepen vermaning aan de twee studenten het gewenschte gevolg zou hebben. Dit gevolg bleef evenwel uit. Bedoelde studenten waren wel bereid hunne verontschuldiging aan Hoogleeraren aan te bieden over hetgeen zij verkeerd *mochten* gedaan hebben, niet over hetgeen zij verkeerd *gedaan hadden*. Hun werd hierop bericht, dat dit naar het oordeel van Curatoren en Hoogleeraren niet voldeed aan wat de Synode

van Utrecht (Acta, art. 163) van hen begeerde. Daarop kwam van hen een schrijven in waaromtrent het Curatorium tot zijn leedwezen moest constateeren, wat het den beiden studenten schriftelijk heeft gemeld, dat ook dit tweede schrijven, naar zijn oordeel en dat van het College van Hoogleraren, niet bevredigend was, en dat het Curatorium het nu voorts aan de consciëntiën der beide broeders overliet. Hierop is van hen beiden niets meer vernomen.

Tot juister naleving van hetgeen in de Acta van de Synode van Groningen Art. 52 bepaald is ten aanzien van het preeken der nog niet kerkelijk geëxamineerde studenten in de Theologie in de Gereformeerde Kerken, besloot het Curatorium, gehoord het C. v. H., nog eens dat Synodaal besluit te laten afdrucken in de „Handelingen” van Curatoren (Handel. 1906 art. 37), opdat de aandacht van de Kerkeraden op genoemd besluit zou gevestigd blijven. Naar aanleiding van het feit, dat deze zaak een punt van uw agendum uitmaakt, besloot het Curatorium, na advies van het C. v. H., Uwe vergadering bij de behandeling van dat punt te adviseeren, studenten niet toe te staan een stichtelijk woord te spreken, alvorens zij kerkelijk geëxamineerd zijn.

In zijn jongste vergadering bracht het Curatorium, op voorstel van het C. v. H., ook enkele wijzigingen aan in hetgeen thans voor het propaedeutisch en candidaats-examen geëischt wordt. Voortaan zal het Propaed.-ex. óók afgenomen worden in Archaeologia Sacra (Geographie en Ethnografie), en zal het cand.-ex. 1e ged. o. a. gaan over twee capita van het O. T. en 2 v./h. N. T., onder goedkeuring van den Hoogleraar van het vak te kiezen en door den examinandus zelfstandig te bewerken; en het cand.-ex. 2e ged. o. a. ook over 4 cap. v./h. O. en 4 v./h. N. T., eveneens onder goedkeuring van den Hoogleraar te kiezen en zelfstandig door den examinandus te bewerken.

Ten opzichte van Art. 13 van het „Reglement voor de Theologische opleiding”, handelende van het Admissie-Examen, wenscht het Curatorium u wijziging van dat Artikel voor te stellen. Het voorstel tot wijziging gaat hierbij als Bijlage B.

V. **Gymnasium.** De Commissie van Toezicht op het Gymnasium, verbonden aan de Theologische School, verrichtte haar velerlei arbeid met nauwgezetheid en ijver. De door haar aan het Curatorium, op diens verzoek, overgelegde regelingen tot meerdere bevordering van een goeden gang van zaken, werden met dank goedgekeurd en uitgevoerd (Juli-vergadering 1906). Evenzeer eene financieele regeling betreffende salaris-verhooging bij promotie.

Een besluit van het Curatorium, 4 October 1905, om Rijkssubsidie aan te vragen voor het aan de School verbonden Gymnasium, werd in de vergadering van 17 Januari 1907 bij meerderheid van stemmen ingetrokken.

In de vacature, ontstaan door het overlijden van het lid Ds. J. HESSELS, werd niet voorzien, aangezien eenige weken later de overdracht van het Gymnasium haar beslag kreeg.

Gelijk reeds is gememoreerd, trof het Gymnasium een zware slag. Zijn Rector, die op uitnemende wijze regeerde, en met ijver de belangen van het Gymnasium voorstond, werd door den dood weggenomen. Tijdelijk nam nu DR. W. H. NIEUWHUIS, zeer tot genoegen van het Curatorium, het Rectoraat waar, totdat Curatoren in hunne vergadering van 17 Januari 1907 den heer DR. J. J. ESSER benoemden, die den 1en Februari daaraanvolgende zijn taak aanvaardde. Ter voorziening in de lessen werd tegen den aanvang van den cursus 1906/7 de heer TH. PIPER, Candidaat in de Letteren, benoemd tot tijdelijk leeraar.

De tijdelijke leeraar, de Heer G. OOSTERHOF, slaagde Noyember 1906 voor zijn doctoraal-examen in de Fransche Taal en Letterkunde. Kort daarop verwierven op Academisch proefschrift de heeren Doctorandi D. J. A. WESTERHUIS en W. NAWIJN EZN den graad van doctor in de Klassieke Letteren; eerstgenoemde 1 December '06 aan de Rijks-Universiteit te Groningen; laatstgenoemde 14 Februari '07 aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. Aan dezelfde Universiteit verwierf de heer J. GUNNINK in Januari jl. zijn doctoralen graad in de Nederlandsche Taal en Letterkunde.

Al de leeraren konden doorlopend hun lessen waarnemen. De arbeid van den Rector en van de vaste en tijdelijke leeraren droeg de goedkeuring van Curatorium en Commissie weg.

De Gymnasiale Cursus 1905/6 werd geopend met 44 leerlingen, die van '6/'7 met 43 en die van '7/'8 met 58 leerlingen. Telken jare werd, ten overstaan van Gedelegeerden der Regeering, eindexamen afgenomen, wat geregeld met bevredigenden uitslag plaats had. Het gedrag en de ijver der Gymnasiasten gaf reden tot tevredenheid.

Machtigde de Synode van Utrecht Curatoren het Gymnasium zoo spoedig mogelijk aan eene Vereeniging over te dragen op de voorwaarden, gesteld door de Synode van Arnhem, met verzoek, zoo mogelijk, voordeliger voorwaarden te

bedingen dan genoemd worden in het aan de Synode van Utrecht overgelegde Concept-Contract, — het Curatorium benoemde reeds een maand na deze machtiging, October 1905, tot uitvoering daarvan, eene Commissie van Overdracht, bestaande uit drie Curatoren, één Hoogleraar, den Secretaris van de C. v. T. en den Rector van het Gymnasium, met last om binnen den kortst mogelijken tijd te onderhandelen met eene bij de Wet erkende Vereeniging, teneinde aan haar het Gymnasium over te dragen.

Door deze Commissie werden, op schrijven van eenige broeders uit Groningen, twee vergaderingen gehouden met het Moderamen van de „Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, gevestigd te Groningen.” Na mededeelingen van deze voorloopige onderhandelingen met voornoemde Vereeniging, werd de Commissie van Overdracht door het Curatorium gemachtigd, om desnoods tot de toezegging van een subsidie van f 70.000 over te gaan, dus f 14.000 hooger dan het bedrag, dat genoemd werd in het aan de Synode van Utrecht overgelegde Concept-Contract. De onderhandelingen leidden tot geen resultaat. Van het Bestuur van voornoemde Vereeniging kwam 25 April 1906 een schrijven in, dat het van verdere onderhandelingen wenschte af te zien.

Intusschen had zich eene andere Vereeniging bij de Commissie van Overdracht aangemeld: „De Nationale Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs te Kampen.” In eene vergadering van de Commissie met haar Voorloopig Bestuur kwam het tot het ontwerpen van een Contract van Overdracht. De meerderheid van het Curatorium oordeelde, dat dit Contract niet in overeenstemming was met de bepalingen van de Synoden van Groningen en Arnhem. Zij wilde alleen deze bepalingen als basis van onderhandeling en niet het Concept-Contract, overgelegd op de Synode van Utrecht, waarnaar dit nieuwe Concept was ontworpen, aangezien naar haar oordeel door de Synode van Utrecht genoemd Concept-Contract niet als grondslag van onderhandeling was bedoeld. Verbleef toch aan de Nationale Vereeniging het recht, in bepaalde gevallen het Gymnasium weder aan de Kerken terug te geven, gelijk het nieuw ontworpen Contract dit wilde, dan zou de overdracht geen definitieve, geen finale zijn, wat zij naar de meening van de meerderheid van het Curatorium moest zijn en zeer wel kon zijn, ook bij een jaarlijks aflopende subsidie. Hiertegen werd van de zijde van sommige Curatoren en van het voorloopig Bestuur der Nationale gereleveerd, dat zoo het Concept van Utrecht niet meer in aanmerking kon en mocht komen, maar alleen dient gesteld wat Groningen en Arnhem uitspraken, aan de Vereeniging de basis zou worden ontnomen, en dat men dan weder zou teruggaan tot vóór de onderhandelingen, die toch in Mei 1906 wederzijds waren geopend op een Concept-Contract, waaraan in de meeste artikelen dat van Utrecht ten grondslag lag.

Voor een oogenblik scheen het, dat ook deze onderhandelingen zouden worden afgebroken, doch in de buitengewone Curatorenvergadering van 7 November 1907 werd toch het over en weer verlangde einde verkregen. Namens de Commissie van Overdracht en het Bestuur der Nationale, werd in voornoemde vergadering medegedeeld, dat de Vereeniging zich bereid verklaard had het Gymnasium definitief en finaal over te nemen, en dat zij, ook wanneer door eventueele verplaatsing der School of anderszins haar hoofddoel: de bloei der School, mocht vervallen, de ernstige begeerte heeft om, zoolang het Gymnasium levensvatbaarheid blijkt te hebben, het te doen voortbestaan. Door het Curatorium eenerzijds en de Nationale Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs anderzijds, werd toen een contract aangegaan, dat in extenso is opgenomen in de gedrukte „Handelingen” der jongste Curatoren-vergadering, en dat in hoofdzaak op het volgende neerkomt:

- a. de Vereeniging erkent het recht van de Gereformeerde Kerk der plaats van vestiging, om toezicht te houden op het Gereformeerd karakter van het onderwijs;
- b. zij verbindt zich de aan het Gymnasium verbonden Leeraren, zoowel die eene vaste aanstelling hebben als die z.g. tijdelijk zijn aangesteld, als vaste leeraren over te nemen, behalve den zeer tijdelijken leeraar, den heer Th. PIPER, en zulks op voorwaarden, die niet minder zijn dan tot nu toe voor hen gegolden hebben. Het ontslag van de thans vast aangestelde leeraren kan alleen door haar geschieden onder goedkeuring van het Curatorium. Bij eventueele opheffing van het Gymnasium komen de thans vast aangestelde Leeraren weder ter beschikking der Kerken. De thans tijdelijk aangestelde Leeraren zullen een bedrag ontvangen om desgewenscht voor zichzelf in pensioens-verzekering te gaan.
- c. de Gereformeerde Kerken verbinden zich gedurende zes jaren, de eerste vijf jaren een bijdrage van f 12.000 en het zesde jaar een van f 10.000 te storten in de

kas der Vereeniging en wel in driemaandelijksche termijnen, telkens één vierde van een jaartermijn, totdat het geheele bedrag van f 70.000 zal zijn betaald.

d. de Vereeniging behoudt het recht, zoolang het gebouw, waarin thans het Gymnasium met de Theologische School gevestigd is, niet van bestemming verandert, van het vrij en kosteloos gebruik van de tegenwoordige schoollokalen en van den dienst van den Pedel der School, zonder tot onderhoud verplicht te zijn. Bij verandering van bestemming van het tegenwoordig schoolgebouw, heeft de Vereeniging het recht de bij haar in gebruik zijnde lokalen nog 10 jaar in gebruik te houden, in welk geval de kosten van onderhoud en de bezoldiging van den Pedel voor hare rekening komen; en

e. bij verschil over de beteekenis en uitlegging van de wederzijds aangegane overeenkomst, zal men zich over en weer onderwerpen aan een scheidsgerecht, te benoemen naar eene in het contract overeengekomen regeling.

Deze overeenkomst trad 1 Januari jl. in werking, en 9 Januari had de overdracht van het Gymnasium aan de Nationale Vereeniging plaats.

Zoo is dan na veel tijds van arbeid het Gymnasium losgemaakt van de Theol. School, waaraan het, na in Oct. 1896 te zijn gekomen in de plaats van de Literarische Opleiding, ruim elf jaren verbonden was. Moge het Gymnasium, thans verbonden aan de Nationale Vereeniging, gelukkigen voortgang hebben!

VI. Financiën. In de Juli-vergadering van 1906 kwam van den toenmaligen Penningmeester DR. H. FRANSSEN een schrijven in, dat hij om redenen van particulieren aard zich gedrongen zag eervol ontslag als Penningmeester der School aan te vragen. Gaarne had het Curatorium DR. FRANSSEN als zoodanig willen houden. Het gevraagd ontslag werd op de meest eervolle wijze verleend. Ook hier wordt dankbaar herdacht al de arbeid, door DR. FRANSSEN bijna zeven jaren verricht. In zijn plaats werd tot Penningmeester benoemd DS. A. M. DONNER, die 11 Juli 1906 de taak aanvaardde.

De financiële toestand kan niet gunstig worden genoemd. Voornamelijk door de aanzienlijke vermindering van Collegegelden en opbrengst van „de Bazuin,” alsook door de stijgende uitgaven voor het Gymnasium, moest de laatste jaren de rekening telkens met een tekort van f 5 à 6000 sluiten. Met het oog daarop hebben Curatoren ten vorigen jare tot de Kerken eene opwekking gericht tot naleving van het besluit der Synode en tot vermeerdering van de contributiën, alsook een verzoek tot het houden van een extra-collecte. De opwekking had tot nu toe slechts weinig effect; het verzoek daarentegen werd door 246 Kerken ingewilligd die te zamen f 4673.08 opbrachten. Juli j.l. zonden nog drie Kerken een extra-collecte. Dat de overigen volgen.

Waar deze extra-collecte nog niet voor één jaar den achteruitgang kon doen stuiten en het jongste verslag van den Penningmeester aanwijst, dat de losmaking van het Gymnasium van de School de eerste vijf jaren financieel voor de School geen voordeel van beteekenis zal opleveren, zien Curatoren niet zonder zorg de toekomst tegen.

VII. Pensioenfonds. De storting uit de Schoolkas in genoemd Fonds was telken jare vrij gelijk. Zij bedroeg in het afgelopen jaar f 2456.14. Het in de Nutsspaarbank belegde geld bedraagt thans f 6694.70^b en dat in de Postspaarbank f 1367.96. Aan pensioenen werd het jongste jaar uitgekeerd f 3032.14. Den Penningmeester van dit Fonds, den heer F. GUNNINK BZN., wordt ook hier dank gezegd voor zijn beheer.

Naar aanleiding van een desbetreffend verzoek, besloot het Curatorium in zijn jongste vergadering eene Commissie te benoemen, die in overleg met het Moderamen gemachtigd werd, aan de Synode aan te bieden een Concept-wijziging van eenige artikelen van de „Bepalingen tot regeling van het verlenen van pensioen”, een Concept, dat hierbij gaat als Bijlage C.

VIII. Studiefonds. Dit fonds, toevertrouwd aan de zorge van het College van Hoogleraren, die het beheer hebben opgedragen aan Prof. DR. A. G. HONIG, verleende aan onderscheidene Studenten en Gymnasiasten hulp, in 't afgelopen jaar tot een bedrag van f 3300,—. Het kapitaal is thans f 14475,—. Aan het Curatorium werd jaarlijks rekening en verantwoording gedaan. Voor zijn arbeid in dezen worde ook hier Prof. HONIG dank gebracht.

IX. Schooldag. Tweemaal werd de Schooldag gehouden, beide keeren te Kampen, 4 Juli 1906 en 8 Juli 1908. Er was telken male veel belangstelling en opgewektheid. Bij besluit van Curatoren ontving de Commissie tot voorbereiding en leiding van den Schooldag ter bestrijding der kosten, elke keer f 50,— uit de Schoolkas. De tegenwoordige leden der Commissie zijn: DS. J. WESTERHUIS, Prof. DR. H. BOUWMAN en DS. J. KOK. Ook hier wordt deze Commissie dank gezegd.

X. „Bazuin”. De Commissie voor de uitgave van „de Bazuin” bestaat thans

uit de brs. Prof. LINDEBOOM, J. H. BOS en DS. A. M. DONNER. Laatstgenoemde werd benoemd in de plaats van DR. H. FRANSEN, die op zijn verzoek eervol ontslag bewam.

De achteruitgang van dit Blad was ook de laatste jaren sterk. Het zuiver saldo voor de School wordt al minder: in 1905/6 f 3247,85; in '6/7 f 2912,36; in '7/8 f 2116,17. Het Curatorium benoemde, met ingang van 1 Sept. a.s., Prof. DR. H. BOUWMAN tot Hoofd-Redacteur en droeg aan de Commissie op, in overleg met den Hoofd-Redacteur middelen aan te wenden tot stuiting van den achteruitgang.

XI. „Kerkblad”. Aangezien de uitgave van dit blad feitelijk omging buiten de Commissie voor de uitgave van „de Bazuin”, vroeg genoemde Commissie in de Juli-vergadering 1906 ontslagen te worden van de verantwoordelijkheid, die zij ook voor de uitgave van dit blad had. Aan dit verzoek werd onder dankbetuiging voldaan. Den Curatoren B. VAN SCHELVEN en A. M. DONNER is thans de zorg voor de uitgave van „het Kerkblad” opgedragen.

De Quæstores der Particuliere Synoden zonden telken jare, op aanschrijving, het bedrag, waarvoor elke Synode was aangeslagen. De kosten van dit officieel orgaan der Kerken bedroegen in het kalenderjaar 1905 f 491; in 1906 f 376.50.; in 1907 f 367,51. Rekening en Verantwoording geschiedde in de „Handelingen” van Curatoren en in het orgaan zelf.

XII. Bibliotheek en Archief. Ten genoege van Curatoren bleven de Bibliothecaris en Archivaris der School, prof. DR. H. BOUWMAN, en de Amanuensis der Bibliotheek, de heer J. H. BOS, goede zorg wijden aan Bibliotheek en Archief. De Bibliotheek breidde zich niet onbelangrijk uit, terwijl het Archief meerdere ordening onderging.

En hiermede hebben Deputaten-Curatoren hun verslag uitgebracht. Moge de Heere uwe vergadering de wijsheid, die van Boven is, verleenen en u leiden in al uwe besluiten, ook in die ten opzichte van de Theologische School, opdat het al moge strekken tot eere Zijns Naams en tot heil Zijner Kerken.

Uit naam van Deputaten-Curatoren voornoemd,

A. M. DONNER. *Rapporteur.*

BIJLAGE A. Rapport inzake het verleenen van den doctoralen titel aan de Theologische School.

Aan de Curatoren der Theologische School.

Uwe vergadering droeg in de samenkomst van Juli aan het college van Hoogleeraren van de Theol. School op, te overwegen, of het wenschelijk is aan de Theol. School de bevoegdheid te verleenen tot het geven van den graad van Doctor in de Theologie, en, zoo ja, U een uitgewerkt plan voor te leggen. Ingevolge deze opdracht heeft het college de eer, U het volgende resultaat zijner werkzaamheden aan te bieden.

Allereerst werd de vraag besproken: *Welk doctoraat wordt bedoeld?* Algemeen waren de Hoogleeraren het er over eens, dat de doctorale titel, die eventueel zou worden verleend, niet kan zijn het kerkelijk ambt van doctor, maar een wetenschappelijke titel.

Het Doctorenambt, waarvan onze K.O. spreekt, Art. 2 en 18, is niet bloot een wetenschappelijke titel. De Gereformeerden bedoelden hiermede een ambt, dat optreedt in de geïnstituëerde Kerk; een ambt, dat wel niet een ambt is in den gewonen zin des woords, maar toch een door de Kerk ingesteld ambt, tot het leeren der Kerk. Het is waar, zij noemden ook wel iemand doctor ecclesiae, die, al had hij geen benoeming tot doctor of hoogleeraar, toch feitelijk optrad door zijne geschriften als leeraar der Kerk, en als zoodanig werd gewaardeerd. Maar in het bijzonder waren de Gereformeerden, in navolging van Calvijn, van oordeel dat het doctoraat een kerkelijk ambt was, om de H. Schrift uit te leggen, onderwijs te geven in de Theologie, en de zuivere leer tegen de ketterijen en dolingen voor te staan. Dit ambt der doctoren is door de Geref. kerken nooit finaal geregeld, maar zij hebben de doctoren al meer vereenzelvigd met de professoren in de theologie aan de academiën, aan wie de opleiding tot den dienst des Woords was toevertrouwd.

Het verleenen van dat doctorenambt kan dus niet worden bedoeld; want het ligt niet op den weg van de School, maar van de Kerk, mannen te benoemen, op wie de zorg rust voor de opleiding tot den dienst des Woords. Tot de bevoegd-

heid van de wetenschappelijke school behoort alleen het verleen van een wetenschappelijken titel.

Dat de Theol. School het recht bezit tot het verleen van een doctoralen graad, kan op goede gronden niet worden betwist. Trouwens, reeds de Curatoren der Theologische School spraken in hunne vergadering van 14 Juli 1885 uit: „Het Curatorium oordeelt, in overleg met de docenten, dat de Theol. School het recht heeft titels te verleen, maar meent nochtans op de a. s. Synode te moeten uitspreken, dat de tijd nog niet gekomen is, om dat recht uit te oefenen.” Art. 43.

Waren de Curatoren toen reeds overtuigd van het recht der Theol. School tot het geven van een doctoralen graad, toen de School nog kerkelijke opleidingsschool in den vollen zin des woords was, en de deputaten-Curatoren zelf examineerden, met hoeveel te meer recht moet dat recht thans aan de School worden toegekend, nadat zij in 1896 is gereorganiseerd en, volgens Art. 11 van het Reglement, „het college van hoogleraren het recht heeft van examineeren in de theologie en tot het verleen van den graad van candidaat tot het praeparatoir examen.”

Nu zijn er evenwel die beweren, dat alleen de Universiteit het recht heeft een graad te verleen; niet een Theol. School op zichzelf staande, maar de Theol. faculteit in verband met het geheel der faculteiten, onder leiding van den academischen Senaat. Wie echter eenig begrip heeft van de ontzaglijke uitbreiding van de wetenschap in den tegenwoordigen tijd, weet dat de faculteiten der Universiteit al meer als vakscholen optreden, die bijna door geen anderen dan een uitwendigen band met elkander vereenigd zijn. Bij een promotie in de Godgeleerdheid komt de band met andere faculteiten feitelijk hierop neer, dat de leden van den Academischen Senaat als bijzitters fungeeren. Dat zij mede stemmen en mede de bul onderteekenen, heeft eigenlijk slechts eene formeele beteekenis, wijl zij niet in staat zijn met bevoegdheid en kennis van zaken te oordeelen.

Bovendien, historisch is het ook niet waar dat een zelfstandige wetenschappelijke vakschool niet de bevoegdheid bezit een doctoralen graad te verleen. De naam universiteit ziet oorspronkelijk niet op de universitas scientiarum, maar op de universitas magistrorum et scholarium. Nooit heeft men daaronder verstaan het geheel van de wetenschappen. De uitdrukking *universitas litterarum* dateert eerst van lateren tijd. De oudste hoogeschool van Bologna, en al de hoogescholen naar dat type gevormd, zooals Reggio, Modena, Vicenza, Padua en Vercelli in Italië, en Orleans en Angers in Frankrijk, waren lange jaren, sommige tot in den tijd der Reformatie, scholen waar alleen het Recht werd onderwezen, dus slechts met één faculteit. De universiteiten in de middeleeuwen waren geen inrichtingen, waar alle wetenschappen vertegenwoordigd waren, maar vakscholen. De verleen van den doctoralen graad was nooit afhankelijk van de aanwezigheid van alle faculteiten, veel minder van de vertegenwoordiging van de gansche wetenschap. Ook thans bestaan verscheidene, ook nieuw opgerichte, hoogescholen uit een enkele faculteit, b.v. Luik, Gent en Delft, waar men ook den doctorstitel geeft. De theol. faculteit te Montauban staat op zich zelf en heeft geen andere vakken van onderwijs naast zich. Evenzoo is dit het geval met de Theol. School te Princeton, uitgaande van de Presbyterian Church in Amerika, welke naast de Universiteit staat, daarmede in geenerlei verband.

Nu bedoelt de Theol. School zeer zeker de opleiding van a.s. dienaren des Woords. Zij heeft dit karakter van opleidingsschool gemeen met alle inrichtingen van Hooger Onderwijs. Dr. Kuyper sprak Dec. 1897 dan ook met recht: „Bij de universiteiten moet onderscheid gemaakt worden tusschen haar tweeledig karakter, als zijnde in de eerste plaats een school voor de opleiding van studenten voor beroepen in het leven, en als hebbende in de tweede plaats de roeping om te zijn een groot-laboratorium voor de wetenschap.” De oprichting van alle hoogescholen is geschied uit practische motieven. Men had noodig wetenschappelijk gevormde mannen als voorgangers in de kerk, als rechters, en staatslieden, als onderwijzers van de jeugd, enz. (Zie o. a. Octrooi tot Oprichting der Leidsche Hoogeschool, Siegenbeek II, Bijlage I). Maar al bedoelt de Theol. School, en moet zij blijven beoogen, de opleiding van a.s. dienaren des Woords, zij is en moet, om aan deze hare bestemming te kunnen beantwoorden, tevens zijn een wetenschappelijke school. Steeds, van de oprichting der school af, is op wetenschappelijke vorming van de a.s. dienaren en op de beoefening van de wetenschap aangedrongen. Bij de ineensmelting der kerken in 1892, is overeenstemming van leerplan, tijd van studie en van examina tusschen de Theologische School en de Theologische faculteit van de Vrije Universiteit gewenscht. (Acta 1892. Art. 59 en Art. 91). De Synode van Dordrecht (1893) verklaarde, dat de Theologische School „tenminste voor de geheele theologische vorming, dat is, de vorming door de wetenschappelijke studie

der Theologie en de practische toebereiding voor de heilige bediening, heeft te zorgen" Art. 130. Sedert dan de Theologische School in 1896 ook formeel wetenschappelijk is ingericht, niet alleen wat de methode van onderwijs, maar ook wat de wijze van de examina betreft, kan haar het recht niet worden betwist en op den duur niet worden onthouden, het zegel hierop te drukken door den doctoralen graad.

Staat dan het recht der Theologische School tot het verleen van den doctoralen graad vast, dan rijst de vraag: *Is de invoering van het doctoraat wenschelijk?*

Hierop kan worden geantwoord: Indien het geven van doctorale titels in het algemeen wenschelijk is, dan ook voor de school der kerken. De beoefening der theologie is toch allereerst een levensbelang voor de kerk. Zij heeft de roeping de kennis Gods in te denken en te propageeren, en heeft daarom de theologie noodig ook voor de opleiding harer dienaren. Om die reden maakt zij ook gebruik van de gaven en krachten, die God haar geeft, opdat de zuivere kennis Gods leve in het midden der gemeente en al beter worde verstaan; opdat zij mannen bezitte, mannen van wetenschap, vol zijnde des geloofs en des H. Geestes, die het Woord kunnen bedienen, en daardoor de gemeente bouwen. Nu ligt het wetenschappelijke wel niet in den titel van doctor theologiæ; integendeel, alle dienaren des Woords moeten wetenschappelijk opgeleide mannen zijn; maar het voordeel van den doctoralen graad ligt hierin, dat voor het verkrijgen van dien titel eenige jaren meer voorbereiding en bredere kennis dan voor een candidaatsexamen noodig is. Bovendien vinden de zoodanigen, die een dorst naar kennis bezitten, en bijzondere gaven van God ontvingen, prikkel en voldoening om de voorbereidende studie langer uit te strekken, en de wetenschap, vooral naar hare litterarische, historische en philosophische zijde, dieper in te denken, om straks beter gewapend te staan tegenover den strijd, die wacht.

Wenschelijk is het invoeren van het doctoraat *voor de studenten* aan de Theol. School. Reeds herhaaldelijk is het voorgekomen, dat jongelingen van eminenten aanleg en ijver, ter voldoening van de begeerte om den doctoralen titel te verkrijgen, naar andere richtingen van H. O., hetzij binnens- of buitenlands vertrokken. Tegen dit gaan naar andere inrichtingen zijn allerlei bezwaren. Aan de buitenlandsche hoogeschoolen wordt de graad van candidaat aan onze School wel erkend, zoodat onze candidaten in betrekkelijk korten tijd den doctorsgraad in het buitenland kunnen behalen, maar de geest aan de buitenlandsche academies is over het algemeen van dien aard, dat het studeeren onzer candidaten aan die inrichtingen niet kan worden aangeraden. En zoeken onze candidaten in ons land een doctoralen titel te verkrijgen, dan zijn zij verplicht alle Theol. examens over te doen, zelfs aan de Vrije Universiteit. Deze verplichting is hinderlijk en onaangenaam en is voor meer dan één reden geweest om zijne studiën niet voort te zetten.

Gewenscht is het invoeren van het Doctoraat *voor de School*,

Nu in de latere jaren de behoefte aan predikanten niet zoo dringend meer is en de wetenschappelijke voorbereiding voor de bediening des Woords zeer is verbeterd, is de drang tot het verkrijgen van den doctoralen titel sterker geworden. De School kan niet doen alsof die strooming er niet ware. Het college van Hoogleraren acht het dan ook wenschelijk voor de School, opdat zij het peil van de wetenschap hoog blijve houden, opdat zij in de schatting van de kerken en van het publiek niet achter sta bij andere scholen of faculteiten, die den doctoralen titel wel verleen en opdat de studenten niet genoodzaakt zijn voor het promoveeren tot doctor naar andere inrichtingen te gaan. En wijl reeds gedurende meer dan 20 jaren de wenschelijkheid is uitgesproken, wijl in den kring der studenten herhaaldelijk en steeds sterker de begeerte is geopenbaard, dat er toch gelegenheid gegeven worde om aan de Theol. School te kunnen promoveeren; wijl de begeerte in den breeden kring van het kerkelijke leven steeds luider spreekt, is voor het welzijn en den bloei van de Theol. School de invoering van het Doctoraat wenschelijk.

Ook de bezwaren werden onder de oogen gezien.

Allereerst werd de vraag geopperd of niet hierdoor de School van karakter zou veranderen. Hieromtrent werd opgemerkt dat dit niet het geval is. Immers het is steeds van de oprichting der School af het streven der kerken geweest eene wetenschappelijke opleiding te geven, en sedert de ineensmelting is, blijkens de acte van unificatie van 1892 en in het Synodaal besluit van 1893 (Acta, Art. 130), sterk aangedrongen op gelijkheid van het onderwijs aan de V. Un. en de Theol. School, en geëischt dat aan het wetenschappelijke gehalte niets werd te kort gedaan. In 1896 is eenigermate het karakter der Theol. School gewijzigd. De litterarische voorbereiding is toen gymnasiaal ingericht, en de Theol. School zelve

werd geheel gereorganiseerd en aan de theol. faculteit gelijk gemaakt. Het Doctoraat zal dus feitelijk niets anders zijn dan een uitgroeien in bredere en hoogere richting.

In de tweede plaats werd overwogen of het thans, nu juist een voorstel ahangig is tot het beter regelen van het verband tusschen de kerken en de Theol. Faculteit aan de Vrije Universiteit, wel de tijd is om met dit verzoek tot de Synode te komen. Het college van de hoogleeraren is van oordeel, dat in deze omstandigheden geen bezwaar is gelegen, wyl het concept-Breukelaar c.s. niet is een voorstel tot ineensmelting van de inrichtingen van H. Onderwijs, maar alleen bedoelt te regelen het verband tusschen de kerken en de Vrije Universiteit. Genoemd voorstel raakt dus de Theologische School volstrekt niet.

Ten slotte werd ook overwogen, of het indienen van het voorstel omtrent het doctoraat in dezen tijd niet hierom minder gewenscht zou kunnen zijn, indien de Synode dit voorstel niet aanvaardde, er schade voor de School uit zou kunnen voortvloeien. Evenwel werd dit practisch bezwaar niet gedeeld, omdat mocht het zijn dat de Synode het voorstel niet accepteerde, dit niet kon zijn omdat de Theologische School niet kon worden beschouwd het recht te bezitten, maar om reden van bijkomstigen aard.

Het college van Hoogleeraren kwam dan tot deze slotsom, dat de genoemde zaken niet van dien aard zijn, dat het daarom niet wenschelijk zou wezen thans over te gaan tot het invoeren van het doctoraat aan de Theol. School.

Het college biedt daarom dit voorstel aan: De Curatoren der Theologische School besluiten, met het verzoek tot de Synode te komen, dat deze besluite: de Theol. School te machtigen, ook den graad van doctor theologiae te verleen, en den Curatoren op te dragen, in overleg met het college van Hoogleeraren, deze zaak te regelen, overeenkomstig bijgaand ontwerp.

Het *Doctoraalexamen* omvat:

- I. 1. Kennis van de H. Schrift en hare uitlegging.
    - a. Canoniek, Tekstcritiek, Hermeneutiek.
    - b. Exegese van minstens vijf capita van het O. en vijf capita van het N. T., uit de exegetisch zwaardere gedeelten van de H. Schrift, door den examinandus te kiezen, onder goedkeuring van den hoogleeraar van het vak, en zelfstandig te bewerken; voorts een gedeelte van hetgeen op het college behandeld is.
  2. Dogmenhistorie, Symboliek (Algemeene en vergelijkende).
  3. Gereformeerde Dogmatiek en Ethiek, met de wederlegging van oude en nieuwe leerstellingen en dwalingen.
  4. Kerkrecht.
  5. Pseudo-religiën.
  6. Encyclopædie.
- II. Wanneer het examen in bovengenoemde vakken met goed gevolg is afgelegd, wordt den candidaat een onderwerp uit deze vakken opgegeven ter schriftelijke behandeling, waarvoor hem minstens tweemaal 24 uur tijd gegeven wordt, hetwelk hij schriftelijk moet inleveren en voor het college verdedigen.

Tot het Doctorale examen worden toegelaten: aspiranten, die met alle stemmen zijn bevorderd tot candidaat in de theologie aan de Theologische School, en minstens één jaar de op het doctoraal-examen gerichte colleges hebben bijgewoond.

In bepaalde gevallen kan dispensatie van het bijwonen der colleges worden verleend, elk geval op zichzelf te beoordeelen.

Over de eventuele toelating tot het Doctoraal-examen van personen, die aan een andere erkend-wetenschappelijke inrichting hebben gestudeerd, en den graad van Candidaat in de theologie hebben verworven, zal voor elk bepaald geval worden beslist.

Het examen wordt afgenomen door de Hoogleeraren. De meerderheid der stemmen beslist. Staking van stemmen is afwijzend.

De aanwezige Curatoren hebben bij examina adviseerende stem.

Voor toelating tot de promotie wordt vereischt het overleggen van:

- a. het diploma van het Doctoraal-examen aan de Theol. School;
- b. een proefschrift met stellingen over een wetenschappelijk onderwerp, in overleg met het college gekozen; en

- c. een verklaring van instemming met de Gereformeerde Belijdenisschriften, volgens een formulier, door de Curatoren vastgesteld.

Het College voornoemd,

L. LINDEBOOM, *Rector.*
M. NOORDTJIJ, *Secr.*
H. BOUWMAN.
A. G. HONIG.

Kampen, 5 Juni 1901.

BIJLAGE B. *CONCEPT-WIJZIGING Art. 13 van het Reglement voor de Theologische Opleiding.*

Tot de lessen der Theologische School worden toegelaten zij, die een goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel overleggen en voorts: òf het eindexamen aan een Gereformeerd Gymnasium, voldoende aan de eischen door de Hooger-Onderwijswet gesteld, met goed gevolg hebben afgelegd; òf, in het bezit van een der getuigschriften, vermeld in art. 11 en 12 van de H. O.wet, voldaan hebben aan een onderzoek, door de Hoogleeraren der Theologische School ingesteld naar de kennis van de Christelijke Religie volgens de Belijdenis der Gereformeerde Kerken; òf voldaan hebben aan een admmissie-examen, dat met het eindexamen aan een Gereformeerd Gymnasium gelijk staat.

Tevens zal een onderzoek worden ingesteld naar de beweegredenen, die geleid hebben tot de keuze van het ambt van Dienaar des Woords, voorts ook naar de kennis van de Hebreeuwsche Taal.

BIJLAGE C. *CONCEPT-WIJZIGING van eenige artikelen van de „Bepalingen tot regeling van het pensioen” enz.*

- 1^e In het opschrift en Art. 1, 2, 4, 6 en 8 worden geschrapt de woorden „en (de) leeraren”.
- 2^e In Art. 10 worden de woorden: „Dit pensioen bedraagt voor eene weduwe $\frac{2}{7}$ der jaarwedde” enz., veranderd zóó, dat deze woorden dan luiden: „Dit pensioen bedraagt voor eene weduwe $\frac{3}{7}$ der jaarwedde” enz.
- 3^e Aan de „Bepalingen” worde toegevoegd:
Art. 17. Onder deze bepalingen vallen ook de Oud-leeraren der Theologische School, en zij, die vóór of op het tijdstip van de overdracht van het Gymnasium, verbonden aan de Theologische School, aan de Nationale Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs aan dat Gymnasium als vaste leeraren verbonden waren.

BIJL. XXIa *Rapport van de Commissie van advies over het Rapport van*
(Art. 118) *Curatoren der Theologische School.*

Uwe Commissie werd opgedragen advies uit te brengen over het rapport van Curatoren der Theologische School. Dit rapport in extenso door den rapporteur in de Synode voorgelezen zijnde, acht uwe Commissie het niet noodig, 't in zijn geheel te releveeren.

Toch is zij van oordeel enkele zaken, in dat rapport voorkomend, om hare belangrijkheid te moeten memoreeren. Volgens Hfdst. V van het rapport is de overdracht van het Gymnasium, verbonden aan de Theologische School aan de Nationale Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs 1 Jan. 1908 een feit geworden. Wijl de vorige Synode aan de Curatoren opdracht en volmacht heeft gegeven om die zaak af te doen, kan die zaak daarmede als beëindigd beschouwd worden.

Onder Hfdst. VI spreekt het rapport over den toestand der financiën, welke toestand tot leedwezen uwer Commissie niet gunstig kan worden genoemd.

De laatste jaren werd de rekening van ontvangst en uitgaaf telken jare afgesloten met een tekort van 5 à f 6000.— Zelfs de extra collecte ten vorigen jare gehouden, welke collecte de som van f 4693.08 heeft opgebracht, heeft het belangrijk tekort niet kunnen dekken. Uwe Commissie meent te moeten opmerken, dat deze min gunstige toestand veroorzaakt is door het hooge bedrag in het tekort van het Gymnasium en nog eenige jaren, hoewel eenigszins verminderd, bestendig wordt door de verplichte uitkeering aan de Vereeniging die het Gymnasium heeft overgenomen. Een bemoedigend verschijnsel is evenwel, dat de collecten eenigszins zijn vooruit gegaan, zoodat geconstateerd kan worden, dat de Theologische School, indien zij ook van de geldelijke verplichting in zake het Gymnasium vrij ware, zich niet in ongunstigen maar in financieel voorspoedigen staat zou bevinden.

Volgens het vermelde in Hfdst. I van het rapport, verkeert ook de Bazuin in ongunstige conditie. De achteruitgang van dit blad was in de laatste jaren sterk, waardoor ook het zuiver saldo der School steeds minder werd. Het Curatorium benoemde met ingang van 1 September a. s. Prof Dr. H. BOUWMAN tot Hoofdredacteur en droeg aan de Commissie voor uitgave van de Bazuin op, in overleg met den Hoofdredacteur middelen aan te wenden om dezen achteruitgang te stuiten. Uwe Commissie spreekt den wensch uit, dat de pogingen in dezen mogen gelukken, opdat de Bazuin tot meerderen steun der Theologische School wederom tot bloei kome.

De volgende voorstellen zijn door Curatoren in hun rapport neergelegd:

- a. Wijziging van art. 13 van het reglement voor de Theologische opleiding, handelende over het admissee-examen (zie bijlage B van het rapport van Curatoren). Dit voorstel luidt aldus: „Tot de lessen der Theologische School worden toegelaten, zij, die een goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel overleggen en voorts: of het eindexamen aan een Gereformeerd Gymnasium, voldoende aan de eischen door de H. O.wet gesteld, met goed gevolg hebben afgelegd; of, in het bezit van een der getuigschriften, vermeld in art. 11 en 12 van de H. O.wet, voldaan hebben aan een onderzoek door de Hoogleeraren der Theologische School ingesteld naar de kennis der christelijke religie volgens de belijdenis der Gereformeerde Kerken, of voldaan hebben aan een admisseeexamen dat met het eind-examen aan een Gereformeerd Gymnasium gelijk staat.

Tevens zal een onderzoek worden ingesteld naar de beweegredenen die geleid hebben tot de keuze van het ambt van dienaar des Woords; voorts ook naar de kennis van de Hebreeuwsche taal.

- b. Wijziging van eenige artikelen van de „Bepalingen tot regeling van het pensioen” enz.

De voorstellen dienaangaande luiden aldus:

1. In het opschrift en in art. 1, 2, 4, 6, 8 worden geschrapt de woorden „en (de) leeraren”.
2. In art. 10 worden de woorden „dit pensioen bedraagt voor een weduwe $\frac{2}{7}$ der jaarwedde” veranderd, zóó, dat deze woorden dan luiden: „dit pensioen bedraagt voor een weduwe $\frac{3}{7}$ der jaarwedde” enz.
3. Aan de „Bepalingen” worde toegevoegd:
Art. 17 Onder deze bepalingen vallen ook de oud-leeraren der Theologische School en zij die vóór of op het tijdstip van de overdracht van het gymnasium, verbonden aan de Theologische School, aan de Nationale Vereeniging voor Gereformeerd Voorbereidend Hooger Onderwijs, aan dat gymnasium als vaste leeraren verbonden waren.”

Uwe Commissie adviseert, het voorstel a betreffende de wijziging van het reglement voor de Theologische opleiding goed te keuren, wijl zij het gewenscht oordeelt, dat bij allen, die tot de lessen aan de Theol. School wenschen toegelaten te worden, een onderzoek wordt ingesteld naar de kennis van het Hebreeuwsch, en bij hen, die het examen, bedoeld bij art. 11 en 12 der wet voor H. O. hebben afgelegd, bovendien naar de kennis van de christelijke religie.

Voorstel 1, tot wijziging van eenige artikelen van de „Bepalingen tot regeling van het pensioen”, moet naar het oordeel van uwe Commissie gewijzigd. Bij doorlezing van de artikelen in de „Bepalingen” blijkt 't niet voldoende alleen te schrappen de woorden „en de leeraren.”

Voorstel 2, tot wijziging van $\frac{2}{7}$ in $\frac{3}{7}$ in art. 10 der „Bepalingen tot regeling van het pensioen van Hoogleeraren” enz. adviseert uwe Commissie goed te keuren, wijl zij van oordeel is, dat het pensioen voor een weduwe van een Hoogleeraar te klein is in verhouding tot het pensioen uit te keuren aan een Hoogleeraar. Naar art. 6 wordt een Hoogleeraar een jaarlijksch pensioen uitgekeerd tot een bedrag niet hooger dan $\frac{3}{4}$ van zijn jaarwedde en aan een weduwe $\frac{2}{7}$ der jaarwedde, het

laatste jaar genoten. Bij een jaarwedde van f 3100 zou dan het pensioen van een Hoogleeraar bedragen f 2250.— en dat van een weduwe van een Hoogleeraar ruim f 850.—

Uwe Comm'ssie komt het voor, dat het gewenscht is, dit bedrag te verhoogen, tot $\frac{3}{7}$ van genoemde jaarwedde, d. i. tot ruim f 1275.—

In betrekking tot de toevoeging van een nieuw art. 17 aan de „Bepalingen”, is uwe Commissie van oordeel, dat de zaak waarover 't hier gaat moet vastgesteld, niet in een nieuw art. 17 aan de „Bepalingen” toe te voegen, maar in een resolutie door de Synode te nemen.

Uwe Commissie heeft de eer, aan de Synode voor te stellen: (volgen besluiten der Syn. Acta Art. 118).

W. W. SMITT, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXII.
(Art. 42).

Toespraak van Dr. Lewis Ellis.

To the general synod of the Reformed Church of Holland, assembled in Amsterdam. August 21 1908.

Fathers and Brethren.

It affords me much pleasure to convey to you the Saints and Elects of God within the Reformed Church of Holland, the cordial Greetings and Love of the Calvinistic Presbyterian Church of Wales. The form of your Synod with all members having written materials with pen and ink in hand around your tables, looks somewhat formidable, as a High Court of Justice in our land, but it is a high court of Justice of the Lord of Hosts tempered with love and justice, dealing with the Kingdom of our Redeemer.

When landing in your country we feel us if treading upon hallowed ground, every foot of which is made sacred by your conflicts and struggles in favour of the integrity of your Kingdom, the liberty and protection of your families and especially for the purity of the Faith and Apostolic Church Polity, which you have kept immaculate into this day, whithout any down-grade in doctrine or higher criticism to vitiate the integrity of the Bible.

In the Calvinistic Church of Wales you have a tiny sister which is a facsimile of your Church, in full sympathy with you, by her conflicts and struggles for its nationality, for religious liberty and for the purity of the Faith which is held in its immaculate purity in our land to this day.

The Church of Wales is the younger of the two sisters, but it has grown with speed and assumed a beauty of form and fair proportions, which is an ornament to our land. Our church came to our nation not by man nor by the will of man, but, came direct from Heaven, as the New Jerusalem did. No man expected it or wished to form a new Demonination. It was thrust upon us. In the year 1737 a young man-Howell Harres-while participating of the Lord's Supper, was so deeply dunched with preaching inspiration that he went out to preach, in houses, barns, villages, the highways and hedges, and thousands upon thousands were converted. In 1742 the first informal Synod was held, under the Moderatorship of GEORGE WITFIELD. A race of preaches sprang up as the result, and powerful preaching covered the land for 50 years, before any separate connexion was formed. Then the thousands of converts required an organised denomination with a confession of Faith. By now we have 1400 churches, 200.000 communicants, 350.000 all told in our congregations; 200.000 Sunday school scholars, 1200 ministers in active service, 2 Theological colleges, with 200 candidates for the ministry under training, a large proportion of which get the degrees of Bachelor or master of arts and Bachelors of Divinity, which are as high as in any university in the world.

We are a nation of people which is blessed about every 20 years, with a great out-pouring of the Spirit of God. A great Revival was upon us 3 years ago, when about 100.000 converts were added to all denominations in Wales. The two great factors in the life of our Church are, talented and powerful preaching; and the Sunday school.

The Sunday schools in Wales, are not for Children and youths only, but for adults as well. Scholars remain in school throughout their life. They come there

to study the Bible as they students do in Oxford and Cambridge Universities.

As to preaching — the Welsh Nation seems to possess pre-eminently a special aptitude and talent for powerful and effectual preaching.

The Rev. Charles Spurgeon used to test all candidates for the ministry as to their tongue and power of speech. If defective in speech, he sent them home to their mothers.

We believe that if your Reformed Church were possessed with a race of powerful preachers combined with your purity of the Faith, you would be able to go out and bring all Hollanders to the feet of Jesus forthwith. The prosperity of your Church, assures us, that this powerful ministry is now in its possession.

Sixteen years ago we started a Forward movement among our slum populations, which come to our industrial districts, from England, Scotland, Ireland, and even Holland. Bij effective preaching in the open streets we draw them in thousands to our large Halls — 50 of such have cost us ± £ 12000 — to hear the Gospel. About twenty five thousands have already been won, 50 new Churches established, and 12000 in our Sunday schools, as the result.

What has been done by us in this respect, can, evidently, be done by all the Churches of God in all lands.

While conveying our esteem and love to you as a Church and Nation, we wish to express our esteem and love towards her gracious Majesty the Queen of Holland and give her Majesty a warm invitation to visit our land, when we shall accord her a Royal welcome.

Our Church has been highly gratified at receiving your distinguished representatives from time to time, such as the Rev. A. BRUMMELKAMP, member of Parliament, whose stirring address was deeply appreciated by our Assembly in Liverpool. And sincerely wish this paternal intercourse to be continued.

May God bless you and be with you until we meet again. That Glory may dwell in your land, is our earnest prayer.

LEWIS ELLIS BUYL,

Representative of the Calvinistic Church of Wales.

BIJLAGE XXIII.
(Art. 43).

Rapport van de Deputaten voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen.

Over het driejarig tijdvak, dat ligt tusschen deze en de vorige Generale Synode, hebben ondergeteekenden, Ds. J. A. GOEDBLOED, Ds. J. H. DONNER, Ouderling G. J. BRUGSMA, Ouderling H. BRINK en Ds. W. B. RENKEMA, in 1905 te Utrecht benoemd tot Deputaten voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen, het volgende te rapporteeren.

De nieuwe regeling voor de verzorging naar Art. 13 K. O., door de Utrechtsche Synode aangenomen, bracht geene ingrijpende verandering in den gang der zaken, aangezien deze zich zeer nauw aansluit aan de van Middelburg (1896).

Wel heeft de bepaling uit de nieuwe regeling, dat de hulpaanvragende Particuliere Synoden geholpen moeten worden door de Particuliere Synoden, die voor haar eigen ressort geen hulp van elders noodig hebben en tot het bieden van steun nog in staat zijn, veel tot vereenvoudiging en verlichting der administratie bijgedragen.

Ook het vaststellen van de sommen, die aan de hulpaanvragende Particuliere Synoden behoorden te worden uitgekeerd, en het vaststellen der bijdragen, die van de hulpbiedende Particuliere Synoden moeten worden gevraagd, is zeer vergemakkelijkt door de regeling van Utrecht, B. No. 3.

Natuurlijk moest er deze drie jaar aldoor rekening mede gehouden worden, dat de verzorging naar art. 13 K. O., volgens de nieuwe regeling, zich nog in een overgangperiode bevindt, en daarom kon de genoemde bepaling der Utrechtsche regeling niet in alle consequentie worden toegepast.

Dit werd trouwens ook niet van Deputaten gevraagd.

In de uitdrukking „zoo na mogelijk” was hun eenige vrijheid van handelen gegeven, waarvan zij naar hun beste weten gebruik hebben gemaakt.

Voorts hebben zij in deze jaren voortdurend pogingen aangewend, om te voldoen aan het bepaalde in de Utrechtsche regeling B No. 2, ten einde op de hoogte te

komen van hetgeen in de onderscheidene Classicale en Particulier-Synodale ressorten voor hulpbetoon bij de uitvoering van Art. 13 K. O. wordt gedaan, en hebben zij aantekeningen daarvan gedaan in een daartoe aangelegd boek, dat ter inzage ligt.

Veel moeite en arbeid was daaraan verbonden. Aldoor moest er gecorrespondeerd worden. Toch hebben Deputaten in zooverre hun doel bereikt, dat zij een famelijk volledig overzicht hebben van wat in de onderscheidene Classes en Particuliere Synoden voor Art. 13 K. O. wordt bijeengebracht, zoodat zij ten volle in staat zijn om uit te maken, waar hulp mag worden gevraagd, en door wie en naar welken maatstaf deze hulp moet worden verleend.

Ten behoeve van het maken der stipulatiën voor emeriteering en pensionneering, zie regeling van Utrecht A. No. 1, werd aan alle Kerken een daarvoor geschikt formulier toegezonden, waarvan door vele Kerken een dankbaar gebruik werd gemaakt.

Volgens het advies der Utrechtsche Synode hebben alle Kerkeraden zulk eene emeritaats- en pensioensakte aan de dienstdoende predikanten uit te reiken. Vernieuwde aanbeveling dienaangaande door de Amsterdamsche Generale Synode achten Deputaten zeer noodig.

Van het stichten van een fonds door de plaatselijke Kerken, om eventueel te kunnen voldoen aan het voorschrift van Art. 13 K. O., is tot hiertoe niet veel gekomen. Hier en daar echter is men classicaal tot fondsstichting overgegaan.

Met dankbaarheid mag medegedeeld worden, dat door de Generale Kas in 1907 is ontvangen een legaat van wijlen mej. de Wed. N. J. B., geboren A. C. J. S. te M., groot f 2000.

De uitbetaling van dit legaat werd eenigen tijd vertraagd, wijl de met de uitkeering belaste Notaris van de Deputaten der Generale Kas inzage begeerde van de Statuten van het Fonds van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen en een bewijs vroeg van het wettig bestaan van dit Fonds in Nederland.

Na ingewonnen advies kwam de zaak in orde, maar toch achten Deputaten het niet ondienstig, dat ook uitdrukkelijk aan hen worde opgedragen het in ontvangst nemen en beheeren van legaten, vermaakt aan de Generale Kas der Gereformeerde Kerken in Nederland ten behoeve van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen.

De Particuliere Synode van Groningen heeft ook in deze drie jaren geene bijdrage gestort in de Generale Kas.

Onderhandelingen met hare Deputaten voor Art. 13 K. O. hebben echter dit gunstig gevolg gehad, dat de laatstgehouden Groninger Synode besloten heeft voor 1908—1909 den omslag te zullen voldoen.

De hulpaanvragende Particuliere Synoden waren in 1905—'06, Zeeland, Drenthe, Overijsel en Utrecht; in 1906—'07 en in 1907—'08, Drenthe, Overijsel en Utrecht.

Aan de Gereformeerde Kerk van Antwerpen werd jaarlijks uitbetaald f 900.

In het jaar 1905—'06 kon de penningmeester niet anders dan door het opnemen van een voorschot de uitkeeringen op tijd doen plaats hebben; in de volgende jaren was dit niet meer noodig.

De bezittingen der Generale Kas zijn de volgende:

N° 1. f 20000.— aan obligatiën in de 4% geldleening van de Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen te Veldwijk, bezwaard met eene lijfrente van f 800 's jaars (gelijkstaande met de rente van dit kapitaal).

N° 2. f 2200.— obligatie ten laste van de Gereformeerde Kerk te Tholen (A) rentende 4% 's jaars.

N° 3. f 900.— aan Aandeelen in de geldleening van de Gereformeerde Kerk te Baarn, rentende 3% 's jaars.

N° 4. f 1500.— Schuldvordering ten laste van G. R. Miedema, landbouwer te Leeuwarden, rentende 3%, invorderbaar na zes dagen opzegging.

N° 5. f 500 kasgeld.

Nog moeten Deputaten ter kennis van de Generale Synode brengen, dat hun ettelijke malen advies werd gevraagd naar aanleiding van hetgeen in A. I. b. der Utrechtsche regeling is geadviseerd. Dit punt lijdt aan onduidelijkheid.

Met het oog daarop nemen Deputaten beleefd de vrijheid, der Generale Synode voor te stellen, om dit gedeelte aldus te wijzigen: „Het in de vorige bepaling bedoelde pensioen wordt zooveel mogelijk geëvenredigd aan den leeftijd, den diensttijd en het laatst genoten traktement. Bij de berekening van den diensttijd wordt ook de vroegere dienst in andere kerken medegeteld, en bij de berekening van het traktement wordt het vaste geldelijke bedrag, ingeval de predikant bovendien nog het genot had van pastorie of vergoeding van huishuur, met 20% vermeerderd. Het pensioen wordt ten volle uitgekeerd na eenen diensttijd van veertig

jaren of na een leeftijd van zeventig jaren, en dan gesteld op niet minder dan acht honderd gulden per jaar; met dien verstande, dat het in kerken, waar het traktement (berekend als boven) nog zelfs daar beneden is, gesteld wordt op het bedrag van dat traktement; en in kerken, die een traktement (berekend als boven) van dertienhonderd en vijftig gulden of meer konden geven, gesteld wordt op niet minder dan drie vijftien van het bedrag van dat traktement.

Wanneer de emeriteering plaats heeft na een korteren diensttijd of op jongeren leeftijd, wordt het in deze bepaling bedoelde pensioen aldus berekend, dat voor ieder dienstjaar, dat sedert de aanvaarding van het predikambt vervuld is, één veertigste van het pas genoemde volle pensioen wordt toegekend; dat alles met dien verstande, dat bij korten diensttijd en bij gebleken behoefte door den Kerke-raad niet minder worde uitgekeerd dan het bedrag, dat reeds door de Generale Synode van Middelburg werd bepaald." (Acta. Art. 77 blz. 42.)

Ten slotte hebben Deputaten nog mededeeling te doen van het volgende. Bij hen is bericht ingekomen, dat door of namens de Gereformeerde Kerk te Brussel ten behoeve van hare predikantsweduwe uit de Generale Kas zal worden aangevraagd eene som van acht honderd gulden jaarlijks.

Bij inwilliging van dit verzoek, zou het bedrag, dat alsdan uitgekeerd wordt aan twee Buitenlandsche Kerken, bijna even hoog zijn als het bedrag, dat aan de hulpbehoevende Kerken naar Art. 13 K. O. in het Vaderland wordt uitbetaald, en zouden de lasten voor de hulpbiedende Particuliere Synoden wel eens te zwaar kunnen worden.

Deputaten geven daarom met alle bescheidenheid aan de Generale Synode in overweging, te besluiten, dat het hulpbetoon naar Art. 13 K. O. voor Gereformeerde Kerken in het Buitenland geschiede door al de Particuliere Synoden in Nederland, overeenkomstig het percentage, vastgesteld voor de kosten der Generale Synode.

En hiermede zijn Deputaten gekomen aan het eind van hun verslag over de jaren 1905 tot 1908.

Zij verzoeken beleefd aan de Generale Synode de in dit rapport aanwezige voorstellen in welwillende overweging te willen nemen, en bidden haar des Heeren zegen toe over al haren arbeid, bijzonderlijk ook over haren arbeid in het belang der Emeriti-predikanten, predikants-weduwen en -weezen.

W. B. RENKEMA, *Rapporteur.*

Generale Kas Art. 13 K O.

Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1905 tot 1 Juli 1906.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Batig slot van het vorig boekjaar . . .	f 22.81	Aan Hulpbehoevende Kerken in de Provincie	
Uit de Provincie		Groningen	nihil
Groningen	nihil	Friesland	nihil
Friesland	f 350.—	Drenthe	f 300.—
Drenthe	" 171.67 ⁵	Overijssel	" 1700.—
Overijssel	" 280.—	Gelderland	nihil
Gelderland	" 280.—	Utrecht	nihil
Utrecht	nihil	Noord-Holland	nihil
Noord-Holland	" 490.—	Zuid-Holland	nihil
Zuid-Holland	" 630.—	Zeeland	" 200.—
Zeeland	" 280.—	Noord-Brabant	nihil
Noord-Brabant	" 175.—	Bijzondere uitgaven.	" 1983 64 ⁵
Bijzondere ontvangsten	" 1063.34 ⁵		
Tekort 1905-'06	" 440.81 ⁵		
	" 4160.83 ⁵		
Totaal	f 4183.64 ⁵	Totaal	f 4183 64 ⁵

**Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1906 tot 1 Juli 1907.**

ONTVANGSTEN		UITGAVEN.	
Groningen	nihil	Groningen.	nihil
Friesland N. D.	f 300—	Friesland N. D.	nihil
" Z. D.	" 600—	" Z. D.	nihil
Drenthe	nihil	Drenthe	f 450.—
Overijsel	nihil	Overijsel	" 1000.—
Gelderland	" 300.—	Gelderland	nihil
Utrecht	nihil	Utrecht	" 500.—
Noord-Holland	" 1300.—	Noord-Holland	nihil
Zuid-Holland	" 500.—	Zuid-Holland	nihil
Zeeland	nihil	Zeeland	nihil
Noord-Brabant	" 500.—	Noord-Brabant	nihil
Bijzondere ontvangsten	" 1419.50	Bijzondere uitgaven	" 2310.47 ⁵
		Tekort vorig boekjaar	" 440.81 ⁵
		Saldo 1906—'07	" 218.21
Totaal	f 4919.50	Totaal	f 4919.50

**Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1907 tot 1 Juli 1908.**

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Groningen	nihil	Groningen	nihil
Friesland N. D.	f 250.—	Friesland N. D.	nihil
" Z. D.	" 400.—	" Z. D.	nihil
Drenthe	nihil	Drenthe	f 500.—
Overijsel	nihil	Overijsel	" 700.—
Gelderland	" 300—	Gelderland	nihil
Utrecht	nihil	Utrecht	" 700—
Noord-Holland	" 750.— ¹⁾	Noord-Holland	nihil
Zuid-Holland N. D.	" 200.—	Zuid-Holland N. D.	nihil
" Z. D.	" 100—	" Z. D.	nihil
Zeeland	nihil	Zeeland	nihil
Noord-Brabant	" 350—	Noord-Brabant	nihil
Bijzondere ontvangsten	" 3428.87 ²⁾	Bijzondere uitgaven	" 3814.32 ⁵
Saldo vorig boekjaar.	" 218.21—	Saldo in kas	" 282.76
Totaal	f 5997.08 ⁵	Totaal	f 5997.08 ⁵

¹⁾ Van Noord-Holland werd in het boekjaar 1907—'08 één kwartaal te weinig ontvangen, dat echter elken dag mag verwacht worden.

²⁾ In deze som is opgenomen de f 500, die als kasgeld worden gebruikt. Over 1907—'08 is er derhalve een tekort van f 217.24.

W. B. RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIIIa.
(Art. 43).Advies in zake het Rapport van de Deputaten
naar Art. 13 K.O.

Uwe Commissie, benoemd om te rapporteeren en te adviseeren over wat voorkomt op het Agendum onder letter F, 1, 2, 3, heeft de eer aan uwe Vergadering het volgende mede te deelen. Zij heeft gelezen en overwogen het Rapport van de Deputaten voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en weezen, welk Rapport in hoofdzaak het volgende inhoudt:

- 1°. dat de nieuwe regeling, waarbij de hulp aanvragende Part. Synoden geholpen moeten worden door de Partic. Synoden, die voor haar eigen ressort geen hulp van elders noodig hebben, veel tot vereenvoudiging en verlichting der administratie heeft bijgedragen;
- 2°. dat het vaststellen van de sommen, die uitgekeerd moeten worden en van de bijdragen, die gevraagd worden, zeer vergemakkelijkt is door de regeling van Utrecht B. 3;
- 3°. dat Deputaten voortdurend pogingen hebben aangewend om te voldoen aan het bepaalde op de Synode van Utrecht B. 2 om op de hoogte te komen van hetgeen in de onderscheidene Classes en Particuliere Synoden voor uitvoering van art 13 D. K. O. wordt gedaan, en dat daarvan Deputaten aanteekening hebben gehouden in een daarvoor aangelegd boek, welke aanteekeningen zoo volledig mogelijk zijn;
- 4°. dat Deputaten aan alle Kerken een formulier hebben toegezonden voor het maken van stipulaties voor emeriteering en pensioneerig. Zie Regeling Utrecht A. 1. Deputaten achten het besluit noodig, dat de Generale Synode nogmaals erop aandringt, dat alle Kerken een emeritaats- en pensioenakte aan de dienstdoende predikanten uitreiken;
- 5°. deelen Deputaten mede, dat door de Generale Kas met dank is ontvangen een legaat groot f2000. Daar Deputaten eenige moeilijkheid ondervonden bij het in ontvangst nemen van dit legaat, vragen zij, dat de Gen. Synode aan hen uitdrukkelijk opdrage het in ontvangst nemen en beheeren van legaten, vermaakt aan de Generale Kas;
- 6°. melden Deputaten, dat de Partic. Synode van Groningen, die in deze drie jaren geen bijdrage gestort heeft in de Generale Kas, dit echter voor het jaar 1908-1909 *wel* hoopt te doen;
- 7°. deelen Deputaten mede, dat de kerk van Antwerpen gesteund is met de som van f900;
- 8°. overleggen Deputaten een staat van de bezittingen der Generale Kas.

In verband met hetgeen voorkomt onder letter F 2, 3 van het Agendum, stellen Deputaten voor, hetgeen in de Utrechtsche regeling A. 1 b. voorkomt aldus te wijzigen: Het in de vorige bepaling bedoelde pensioen wordt zooveel mogelijk geëvenredigd aan den leeftijd, den diensttijd en het laatst genoten tractement. Bij de berekening van den diensttijd wordt ook de vorige dienst in andere kerken medegeteld; — bij de berekening van het tractement wordt het vaste geldelijk bedrag, ingeval de predikant bovendien nog het genot had van pastorie of vergoeding van huishuur, met 20 pct. vermeerderd. Het pensioen wordt ten volle uitgekeerd na den diensttijd van 40 jaren, of na een leeftijd van 70 jaren, en dan gesteld op niet minder dan acht honderd gulden per jaar, met dien verstande, dat het in de kerken, waar het tractement (berekend als boven) nog zelfs daar beneden is, gesteld wordt op het bedrag van dat tractement, en in kerken, die een tractement (berekend als boven) van dertien honderd en vijftig gulden of meer konden geven, gesteld wordt op niet minder dan $\frac{2}{5}$ van het bedrag van dat tractement.

Wanneer de emeriteering plaats heeft na een korteren diensttijd of op jongeren leeftijd, wordt het in deze bepaling bedoelde pensioen aldus berekend, dat voor ieder dienstjaar, dat sedert de aanvaarding van het predikambt vervuld is, een veertigste van het pas genoemde oude pensioen wordt toegekend, dat alles met dien verstande, dat bij korteren diensttijd en bij gebleken behoefte door den kerkeraad niet minder worde uitgekeerd dan het bedrag, dat reeds door de Generale Synode te Middelburg werd bepaald.

Eindelijk deelen Deputaten nog mede, dat de Geref. Kerk van Brussel om steun voor de predikantsweduwe vraagt. In deze zaak stellen Deputaten voor, dat het hulpbetoon aan de Geref. Kerken in het Buitenland geschiede door al de Part. Synodes, overeenkomstig het percentage vastgesteld voor de Kerken der Gen. Syn.

Uwe Commissie dit Rapport overwogen hebbende, stelt aan de Generale Synode voor (volgen de conclusiën)

J. H. LANDWEHR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIV.
(Art. 50.)

Rapport van de Deputaten tot oefening van het Verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Amsterdam op den 18den Aug. 1908 en volgende dagen.

Geliefde Broeders in Christus!

Op de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Utrecht van 22 Aug. tot 7 Sept. 1905, waar het aantal Deputaten tot oefening van het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit van drie op vijf werd gebracht, werden als zoodanig benoemd de Dienaren des Woords: Ds. P. J. W. KLAARHAMER, DR. L. H. WAGENAAR, Ds. J. A. GOEDBLOED, Ds. J. D. VAN DER MUNNIK en Ds. P. A. E. SILLEVIS SMITT. Genoemde Deputaten hebben de eer het volgende rapport van hun handelingen aan uw Vergadering aan te bieden.

Op de eerste Vergadering, kort na hun benoeming gehouden, hebben zij bij onderling overleg uit hun midden aangewezen Ds. P. J. W. KLAARHAMER als praeses en Ds. P. A. E. SILLEVIS SMITT als scriba.

Uw Deputaten hebben aanstonds een schrijven gericht aan de onderscheidene Deputaten Synodi ad examina, om hun te verzoeken, ter vo'doening aan art. 2 der Overeenkomst, eventucele opmerkingen, bij de peremptoire examina gemaakt, ter hunner kennis te brengen. Tot hun blijdschap kunnen zij mededeelen, dat tot op dit oogenblik van de zijde dezer Deputaten, niet ééne opmerking bij hen is ingekomen, waaruit zij meenen te mogen besluiten, dat bij het afleggen der peremptoire examina door Theologische Candidaten van de Vrije Universiteit tot geen klachten aanleiding werd gevonden.

Teneinde uw Deputaten in de gelegenheid te stellen om toezicht te houden op het onderwijs der Hoogleraren in de Theologische Faculteit, en, indien hun dit mocht noodig schijnen, opmerkingen te maken uit het oogpunt van de geschiktheid van dit onderwijs als opleiding tot den Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken, werd hun geregeld door de Theologische Faculteit het concept gezonden der Series van de voor de Theologische Faculteit bestemde colleges.

Naar aanleiding dezer Series hebben zij zich gewend tot de Faculteit met de vraag, waarom de Archaeologia Sacra gebracht was onder de Litterarische Faculteit. Toen hierop werd geantwoord, dat dit vak, hoewel een Theologisch vak, gedoceerd wordt aan de propaedeutici, die nog in de Litterarische Faculteit college bezoeken, hebben uw Deputaten gemeend, dat het onderwijs in dit vak derhalve onder hun toezicht niet valt.

Door de uitbreiding van het aantal was het uwen Deputaten mogelijk, meer geregeld en gedurig de colleges en examina bij te wonen, waarvan op de jaarlijksche vergadering verslag werd uitgebracht. Van onverhoopte ontdekking van afwijking in de gereformeerde belijdenis, of van gebreken in het onderwijs met het oog op de opleiding tot den Dienst des Woords, is gelukkig geen sprake geweest. Integendeel mocht over het algemeen hetgeen zoowel in de college- als examenzaal gehoord werd, de onverdeelde instemming wegdragen en het vertrouwen versterken.

Van den Senaat werd bericht ontvangen, dat hij had besloten, om, zoowel bij inaugureele en rectorale oraties van Hoogleraren aan de Vrije Universiteit, als bij promoties in de Theologische Faculteit, de Deputaten uit te noodigen bij de samenkomst van den Senaat daaraan voorafgaande, — en bij zijn openbare zitting, door het reserveeren van plaatsen, hen officieel te erkennen.

Zoowel bij overdracht van het Rectoraat als bij promotie hebben uw Deputaten zich, voor zoover mogelijk, doen vertegenwoordigen.

Vanaf Sept. 1905 tot Aug. 1908 werden met goed gevolg tachtig candidaats-examina, 1ste gedeelte, 2de gedeelte of geheel afgelegd en veertien doctoraal examina, 1ste of 2de gedeelte

Er hadden een viertal promoties plaats.

Na een openbare verdediging van een proefschrift over „Hermann Friedrich Kohlbrügge” werd de heer J. VAN LONKHUIJZEN tot Theologiae Doctor gepromoveerd; de heer J. JANSEN op een dissertatie over „De leer van den persoon en het werk van Christus bij Tertullianus”; de heer F. W. GROSHEIDE op een

dissertatie over: „De verwachting der toekomst van Jezus Christus”; de heer J. RIDDERBOS op een dissertatie over „De Theologie van Jonathan Edwards.”

Er werd geen aanleiding gevonden, om bij de Theologische Faculteit over het gedrag der studenten opmerkingen te maken.

Uw Deputaten werden geroepen, om uit te spreken, of zij ook bezwaar hadden tegen het besluit der Theologische Faculteit, om H.H. Curatoren te adviseeren DR. C. VAN GELDEREN, Hoogleraar in de Faculteit der Wijsbegeerte en der Letteren, aan H.H. Directeuren voor te dragen ter benoeming tot buitengewoon Hoogleraar in de Theologische Faculteit. Met volle vrijmoedigheid hebben zij aan de Theologische Faculteit kunnen berichten, dat zij met het oog op de leer en den wandel van genoemden Hoogleraar tegen deze voordracht niet het minste bezwaar maakten. Sedert is dan ook Prof. VAN GELDEREN in deze Faculteit opgetreden voor onderricht in de Exegese van het Oude Testament.

Zoo kwamen uw Deputaten geen bijzondere moeilijkheden voor bij het vervullen van den door de Kerken opgelegden las. En ze mogen aan het eind van dit rapport met vreugde als hun oordeel uitspreken, dat door de gunste des Heeren, het onderwijs in de Heilige Godgeleerdheid, gelijk dit thans aan de Vrije Universiteit wordt gegeven, goede vruchten belooft, behalve voor de Theologische Wetenschap als zoodanig, ook voor de Gereformeerde Kerken in de opleiding tot den Dienst des Woords in haar midden.

Moge het den Heere onzen God behagen, om van het leven onzer Kerken een geestelijke kracht te doen uitgaan, waardoor mede onze Universiteit wordt gesteund, en wederkeerig den bloei der Theologische Wetenschap te doen bevorderlijk zijn aan den wasdom van ons kerkelijk leven.

Nog zouden Deputaten zich willen veroorloven, aan de Synode voor te stellen, een crediet te openen gedurende den tijd van het Deputaatschap, ter bestrijding van de kosten aan het uitvoeren van den last der Synode verbonden, waardoor het onnoodig zal wezen, dat Deputaten al den tijd van hun dienst in voorschot zijn.

En hiermede leggen Deputaten, dankzeggende voor het in hun beleid gestelde vertrouwen, hun mandaat neder in handen der Synode.

Wone de Heere met zijn genade in uw midden, en verlichte Hij uw verstand met zijn Heiligen Geest, opdat uw beraadslagingen strekken tot eere zijns Naams en tot opbouw van zijn Zion in ons Vaderland.

Aldus vastgesteld in de Vergadering van Deputaten voornoemd, op den 25sten Juni 1908 te Amsterdam.

De Deputaten,

namens hen,

P. A. E. SILLEVIS SMITT, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIVa.
(Art. 50).

Advies i. z. het Rapport van de Deputaten tot oefening van het Verband tusschen de Geref. Kerken en de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit.

Uw Commissie van advies over het Rapport van de Deputaten tot oefening van het Verband tusschen de Geref. Kerken en de Theol. Faculteit der V. U. (Letter D 1 van het Agendum) heeft de eer u te rapporteeren, dat genoemde deputaten blijkens hun rapport, getrouw hun opdracht hebben volbracht.

Van tijd tot tijd werden de college's, examina en promotie's in de Theol. Faculteit bijgewoond. Deputaten hebben geen aanleiding gevonden tot eenige klachte. Ofschoon de deputaten ad examina in de onderscheidene Provinciën zijn uitgenoodigd, eventueele opmerkingen naar aanleiding der gehouden examina ter kennis van de deputaten te brengen, kwam ook van deze deputaten geen enkele opmerking in.

Slechts op een punt behoeft de bizondere aandacht te worden gevestigd.

Deputaten stellen de Synode voor, dat zij aan de deputaten tot oefening van het Verband met de Theol. Faculteit een crediet geve tot bestrijding der kosten, aan de uitvoering van dien arbeid verbonden.

Uwe commissie oordeelt, dat dit verzoek alleszins billijk mag worden geacht. Ook deze deputaten genieten geen enkele vergoeding voor hun arbeid. Het gaat

echter niet aan, dat de Kerken bovendien van hen vorderen, gedurende drie jaren de kosten voor te schieten, die noodzakelijk aan hun arbeid zijn verbonden. Wellicht mag een crediet van twee honderd gulden per jaar voldoende geacht.

Uwe Commissie wenscht u het volgende voorstel te doen, (volgen de conclusiën).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXV. Rapport in zake de bezwaarschriften tegen de schrapping der zinsnede uit Artikel XXXVI der Confessie en het verzoek der Utrechtsche Synode omtrent nadere toelichting van dit Artikel.

In handen uwer Commissie zijn gesteld een tweetal bezwaarschriften, — het eene van de Kerkeraden van Schoonhoven B en Willige-Langerak (waarbij de præses DS J. J. STEINHART verklaarde, dat hij dit stuk slechts ambtshalve geteekend had en het bezwaar persoonlijk niet deelde), het andere van twee broeders ouderlingen uit Amersfoort D. EGGINK en W. RUITENBERG, waarin zij protest aantekenen tegen het besluit der Utrechtsche Synode (Art. 151 en 154), om uit Artikel XXXVI der Confessie de woorden: „om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst en het rijk van den Antichrist ten gronde te werpen” te schrappen, en de Synode verzoeken deze woorden in de Confessie te herstellen. Hieraan was toegevoegd een vraag van de Particuliere Synode van Utrecht, of de Generale Synode den tijd gekomen acht zich uit te spreken over de vraag, of de Overheid in „het weren van alle afgoderij en valschen godsdienst” ganschelijk geen roeping heeft, en indien wel, welke deze dan is; en voorts, of het op den weg der Kerk ligt in hare belijdenis een positieve verklaring te geven, van wat de Overheid naar de eerste tafel heeft te „bevorderen”.

Wat de beide genoemde bezwaarschriften aangaat, zoo grondt zich het protest dezer broeders tegen de schrapping dezer bewuste zinsnede uit Artikel XXXVI op de volgende formeele en materiele gronden.

Formeel wraken zij het besluit der Synode op grond dat

- 1°. de bedoelde wijziging onnoodig was, daar het gravamen tegen Artikel XXXVI niet door eenige Kerk, maar alleen door enkele professoren en predikanten was ingediend;
- 2°. dat wijziging der Confessie ingaat tegen den wensch door de buitenlandsche afgevaardigden op de Synode van Dordrecht in 1618 en 1619 uitgesproken, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland de Confessie onvervalscht zouden bewaren tot de toekomst van onzen Heere Jezus Christus, en het besluit der Generale Staten van 2 Juli 1619, dat niemand op eenige manier verandering in de Confessie mocht aanbrengen;
- 3°. dat de Confessie als het eigendom van alle Gereformeerden niet gewijzigd had mogen worden zonder vooraf de buitenlandsche Gereformeerde Kerken te raadplegen, en ook niet zonder medewerking van die Gereformeerden, die nog onder het Synodaal verband leven;
- 4°. dat het besluit der Utrechtsche Synode niet met eenparigheid van stemmen doch slechts met een kleine meerderheid is genomen, terwijl toch bij zulk een diep ingrijpende zaak eenstemmigheid wel noodig mocht worden geacht.

Behalve deze formeele bezwaren voegen de genoemde broeders als *materiele* grond van hun protest hieraan toe, dat de thans geschrapte zinsnede naar hun oordeel niet tegen, maar juist volkomen in overeenstemming met Gods Woord is en daarom de juiste uitdrukking is van de taak en roeping der Overheid. De wet des Heeren toch, op Sinaï gegeven, maar die voor alle tijden en alle volkeren geldt, verbiedt alle afgoderij en valschen godsdienst. De Overheid als Dienaresse Gods heeft deze wet te handhaven en is daarom verplicht alle overtreding van de wet des Heeren, dus ook de zonden tegen het eerste gebod, zooals afgoderij en valschen godsdienst te straffen. Onder het Oude Testament is deze taak uitdrukkelijk aan de Overheid opgedragen en uit het Nieuwe Testament blijkt nergens, dat de Overheid van deze taak ontheven is; wel het tegendeel, waar Christus zegt, dat Hij niet gekomen is om de wet te ontbinden, en de Apostel Paulus in Rom. 13: 4 de Overheid een Dienaresse Gods noemt tot straffe der kwaden. De Kerk heeft daarom naar het oordeel dezer broeders deze roeping uit Gods Woord en hare belijdenis

aan de Overheid voor te houden, al heeft de Overheid daarbij zelfstandig te beslissen, met welke middelen zij deze overtreding van het gebod des Heeren zal tegengaan: schavot, galg of brandstapel is daarvoor niet bepaald noodig; de straf zou ook in verbanning kunnen bestaan.

Uwe Commissie, die waardeert, dat deze broederen met hunne bezwaren zich tot de Generale Synode gewend hebben, en die deze bezwaren met ernst overwogen heeft, meent echter uwe vergadering te moeten adviseeren aan het verzoek dezer broederen niet te voldoen. Het gravamen tegen Artikel XXXVI, officieel eerst op de Synode te Middelburg in 1896 ingediend, maar reeds lang te voren bij de Kerken bekend, is door de Kerken wel rijpelijk overwogen, waar eerst negen jaar later, op de Synode te Utrecht in 1905, een beslissing genomen is. Op een dergelijke beslissing thans weer terug te komen, zou alleen dan geoorloofd zijn, wanneer de broeders op afdoende gronden de bezwaren weerlegd hadden, die op grond van Gods Woord tegen de gemaakte zinsnede van Artikel XXXVI zijn ingebracht. Hiervan is echter in de bedoelde bezwaarschriften geen sprake. Ze bepalen zich tot een uiteenzetting van wat de Overheid, naar hun oordeel, als Dienaresse Gods schuldig is te doen om de wet Gods te handhaven, maar vergeten, dat de vraag juist is, of de Overheid onder het Nieuwe Testament nog geroepen is de afgoderij en den valschen godsdienst met straf en door dringend geweld uit te roeien, dan wel of die geschieden moet door de geestelijke wapenen van het Woord Gods.

Uwe Commissie acht het overbodig op de materiele gronden, door de bezwaarde broeders aangevoerd, verder in te gaan, omdat deze gronden reeds breedvoerig in het rapport op de Utrechtsche Synode ingediend, besproken en weerlegd zijn en uwe Commissie daarom slechts in herhaling zou vervallen, wanneer ze dit vraagstuk nogmaals uit Gods Woord wilde toelichten. Bovendien vreest uwe Commissie dat dit toch niet veel zou baten. Wanneer de bezwaarde broeders de opmerking maken, dat „Israël wel is waar een theocratische staat was, maar daarom te meer een modelstaat” en meenen, dat de politieke wetten, die God de Heere aan Israël gaf, ook voor onze dagen nog geldend zijn, omdat ze in het Nieuwe Testament niet uitdrukkelijk zijn afgeschaft, dan vreest uwe Commissie, dat hier een zoo principieel verschil van gevoelens bestaat, dat van overtuigen kwalijk sprake kan wezen.

Ook de formeele gronden door de bezwaarde broeders tegen het besluit te Utrecht genomen aangevoerd, schijnen uwe Commissie niet steekhoudend toe. Dat een gravamen tegen de Belijdenis alleen dan door de Synode zal moeten behandeld worden, wanneer het door Kerken en niet wanneer het door ambtsdragers of hoogleeraren werd ingediend, is lijnrecht in strijd met wat onze Gereformeerde Kerken te Dordrecht in 1618 en 19 in hare onderteekeningformulieren voor predikanten en hoogleeraren hebben vastgesteld. Evenmin is het juist, dat een besluit van wijziging der Confessie alleen met eenparigheid van stemmen zou mogen genomen worden; op de groote oecumenische concilies zijn de dogmatische beslissingen dikwijls slechts met een geringe meerderheid van stemmen genomen, bovendien heeft de Synode van Utrecht het gravamen tegen Artikel XXXVI met schier algemeene stemmen (slechts twee afgevaardigden stemden tegen) gegrond verklaard en was er alleen verschil van gevoelens, hoe aan dit gravamen tegemoet kon worden gekomen. Dat de buitenlandsche Gereformeerde Kerken over dit gravamen niet gehoord zijn, is formeel juist; maar daartegenover staat, dat deze buitenlandsche Kerken behalve een enkele uitzondering haar eigen belijdenis op dit punt reeds herzien of nader toegelicht hadden en uit deze officiele uitspraken het gevoelen dezer Kerken genoegzaam blijken kon. En wat eindelijk den wensch der buitenlandsche Godgeleerden op de Synode te Dordt aangaat, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland hare belijdenis onvervalscht zouden bewaren tot op de wederkomst van Christus, zoo sloeg deze wensch zeer bepaaldelijk op de beschuldigingen door de Remonstranten tegen de Confessie en den Catechismus ingebracht, maar kan en mag die niet worden opgevat in dien zin, alsof de Nederlandsche Kerken alle gravamen, hoezeer op Gods Woord gegrond, zouden moeten afwijzen. Dan toch zou dit votum Dordracenum lijnrecht in strijd zijn met wat onze Belijdenis zelve in Artikel VII zegt, dat de waarheid boven al gaat. Onze Gereformeerde vaders hebben steeds met Ursinus geleerd, dat „de Formulieren van Eenigheid onderworpen zijn aan het oordeel en de censure van die Kerken, die de Formulieren hebben uitgegeven, mitsgaders van degenen, die in dezelve Kerken leven en leeren, om indien in dezelve eenige foute mocht bevonden worden, die te hooren, kennis daarvan te nemen en te examineeren. En indien iets bevonden werd verbetering noodig te hebben, dat het

met gemeene toestemminge en met dezelfde autoriteit der Kerk, waarmede het gesteld is, verbeterd of verklaard worde."

Wat ten slotte de vraag der particuliere Synode van Utrecht aangaat, of de Generale Synode thans reeds den tijd gekomen acht, om zich nader uit te spreken over de vraag, of de Overheid in het weren van de afgoderij ganschelijk geen roeping heeft en zoo ja, waarin deze roeping dan bestaat, waarbij voorts de vraag gevoegd werd, „of het op den weg der Kerken ligt in hare belijdenis eene positieve verklaring te geven, van wat de Overheid naar de eerste tafel der wet heeft te bevorderen”, meent uwe Commissie u te moeten adviseeren ook op dit verzoek niet in te gaan. Het vraagstuk door de particuliere Synode van Utrecht gememoreerd is zeker van hoog belang en verdient ten volle de aandacht der Kerken, maar uwe Commissie is van oordeel, dat de tijd nog niet rijp is om hierover een beslissing te nemen. De roeping der Overheid ten opzichte van de eerste tafel der Wet, met name ten opzichte van de bescherming der ware religie en de wering van de afgoderij en den valschen godsdienst is een vraagstuk, dat door de geheel veranderde omstandigheden op staatkundig gebied en ook door het dieper inzicht, dat in Gods Woord ons geschonken is, thans opnieuw aan de orde is gesteld en nog op een afdoende oplossing wacht. Nog daargelaten de vraag, die uwe Commissie niet wenscht te beslissen, of het op den weg der Kerken ligt in een Belijdenis, die de uitdrukking is van het geloof der gemeente, bindende uitspraken te doen aangaande de roeping der Overheid in dezen, oordeelt uwe Commissie in elk geval, dat dit vraagstuk eerst veel grondiger en dieper bestudeerd moet worden, voordat van een dogmatische beslissing sprake zou kunnen zijn. Een dogma moet de vrucht zijn van gemeenschappelijke geloofsovertuiging en juist die gemeenschappelijke overtuiging ontbreekt nog tot dusverre. Wel gevoelt Uwe Commissie hoe noodzakelijk het is, dat de Overheid voorgelicht worde, wat naar den woorde Gods hare roeping is, ook ten opzichte van de eerste tafel van de Wet des Heeren, maar ze meent, dat daartoe voor alle dingen noodig is, dat eerst door degenen, die hiervoor gaven en talenten ontvangen hebben, ernstige studie van Gods Woord worde gemaakt in zijn toepassing op de omstandigheden, waaronder wij leven.

Uwe Commissie heeft daarom de eer u voor te stellen (volgen de conclusiën)

Dr. H. H. KUYPER, *Rapporteur*,

BIJLAGE XXVI.
(Art. 52).

Rapport van de Deputaten van „De Gereformeerde Kerken in Nederland” voor de Correspondentie met de Hooge Overheid.

Overeenkomstig hunne Instructie hebben Deputaten voornoemd de eer Uwe Vergadering te geven een generaal rapport van hunne werkzaamheden sinds de jongste Generale Synode van Utrecht.

Het sluit zich aan bij 't rapport, voorkomende op bl. 142/3 van de Acta dier Generale Synode.

De samenstelling van Deputaten bleef dezelfde.

JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN was Voorzitter; Prof. M. NOORDT Zij Secretaris.

Bij 't voeren der correspondentie ondervonden zij van de Regeering steeds de meest welwillende medewerking, wat door hen en zeker ook door de Kerken op hoogen prijs wordt gesteld. Temeer wijl er zich wel eens moeilijkheden van administratieven aard voordeden.

Al kwam er in den algemeenen gang der correspondentie geen verandering—wijzigingen en aanvullingen op de lijst waren aan de orde van den dag, omdat, dank zij Gods ontferming, het leven van „De Gereformeerde Kerken in Nederland” gelukkig nog niet tot stilstand kwam, maar voortging zich te wijzigen en uit te breiden.

I. Hiervan getuigen ook de volgende *veranderingen*, die op de lijst van „De Gereformeerde Kerken” bij de Hooge Overheid sinds 1 Sept. 1905 zijn aangebracht.

a. Wat aangaat de *institueering* van Kerken — er zijn 13 Kerken tot opening gekomen, namelijk:

onder No. 852	De Geref. Kerk te	<i>Oude- en Nieuwe Bildtzijl;</i> ¹⁾
" " 853	" " " "	<i>Stad-Delden;</i>
" " 855	" " " "	<i>Oudehorne;</i>
" " 856	" " " "	<i>Abcoude;</i>
" " 857	" " " "	<i>Aalsmeer;</i>
" " 861	" " " "	<i>Drachter-compagnie;</i>
" " 862	" " " "	<i>Glanerbrug (gem. Lonneker);</i>
" " 863	" " " "	<i>Ter Apel;</i>
" " 864	" " " "	<i>Weerdingerveen;</i>
" " 866	" " " "	<i>Wemeldinge;</i>
" " 868	" " " "	<i>Driewegen;</i>
" " 870	" " " "	<i>Tweede Exloërmond;</i>
" " 871	" " " "	<i>Feijenoord;</i>

Een Kerk dus meer dan in de vorige periode.

b. *Ineengesmolten* zijn de volgende Kerken, en wel naar de nieuwe nummers, die zij op de lijst verkregen:

onder No. 854	De Geref. Kerk te	<i>Leiden;</i>
" " 858	" " " "	<i>Sneek;</i>
" " 859	" " " "	<i>Hilversum;</i>
" " 860	" " " "	<i>Arnhem;</i>
" " 865	" " " "	<i>Gouda;</i>
" " 869	" " " "	<i>Tholen;</i>

Samen dus op 6 plaatsen, derhalve op 3 meer dan in het tijdvak 1902—1905.

Bovendien smolten nog ineen de Kerken Giessen-Nieuwkerk No. 585 en Giessen-Oudkerk No. 586, welke thans voorkomen:

onder No. 867 (als) De Geref. Kerk te *Giessen-Oudkerk;*
Giessen-Nieuwkerk.

c. *Opgeheven* is slechts ééne Kerk, wijl tot twee Kerken geworden en wel: onder No. 72 De Geref. Kerk te *Weerdingermond.*

d. *Gewijzigd* zijn de namen van een 2-tal Kerken, namelijk: onder No. 156 (in) De Geref. Kerk te *Oosterend-Hijdaard;*
" " 658 " " " " *Kapelle-Biezeling;*

Samengevat is de *staat van de Kerken* aldus, dat het getal 689 Kerken op primo Sept. 1905, thans op 18 Aug. is geklommen tot 693.

Men vergete daarbij echter niet, dat van de 689 Kerken er 8 afgingen door samensmelting en ééne door uitbreiding, samen 9.

Het getal *plaatsen*, waar meer dan ééne Kerk-formatie is, dat in 1905 was 36, bedraagt thans nog 30, waarvan *Haarlem* en *Middelburg* met ieder 3 Kerken en de overige ieder met 2 Kerken.

II. Wat *andere werkzaamheden* betreft hebben Uwe Deputaten U mede te deelen:

a. dat zij, als naar gewoonte, op den verjaardag der Koningin de zegenbede der Kerken aan Hare Majesteit overbrachten, en dat zij, namens de Kerken, in den aanvang van dit jaar bij het tram-ongeval Hare Majesteit en Haren Koninklijken Gemaal „hare bijzondere „gelukwenschen hebben aangeboden voor de genadige bewaring Hun „door God betoond;”

b. dat zij tweemaal door de betrokken Ministers van Binnenlandsche Zaken en die van Marine zijn verzocht over zekere zaken de gevoelens der Kerken medetedeelen, maar zich, overeenkomstig hunne Instructie, onbevoegd hebben verklaard, wijl de Kerken over bedoelde zaken zich niet officieel hadden uitgesproken;

c. dat zij op tal van verzoeken van Kerkeraden hunne adviezen hebben gegeven, welke, zooverre bekend, immer tot een goed einde geleid hebben.

III. Voorts hebben Deputaten nog Uwe aandacht te vestigen op een *tweetal* andere zaken:

a. Tot hun leedwezen is hun laatst gebleken, dat door zeker misverstand aan de Regeering nog geen kennis is gegeven van de gewijzigde Kerken-orde, gelijk bij art. 72 lett. a der Acta van de Gen. Synode van 1905 was bepaald.

Om verdere informaliteiten te voorkomen stellen Deputaten Uw vergadering voor alsnog *het Moderamen* van deze Synode te machtigen een verklaring af te geven van een besluit *dezer Synode, waarbij Deputaten voor de correspondentie met de H. Overheid de opdracht ontvangen van*

¹⁾ Zij komt reeds voor op de lijst van de Kerken, bladz. 339 van de Acta der Gener. Synode van 1905

de gewijzigde Kerkenorde aan de Regeering naar art. 1 al. 2 der Wet van 10 Sept. 1853 (Staatsbl. no. 102) kennis te geven.

- b. Ook herinneren zij Uwe Vergadering op de in het jaar 1910 invallende algemeene volkstelling. De bij de vorige telling opgedane ondervinding doet hun Uwe Vergadering verzoeken den Deputaten machtiging te verleenen *bij tijds zich te mogen wenden tot de Regeering, alsmede tot de Kerkeraden, opdat die volkstelling zuiverder resultaten mogen hebben in zake 't lidmaatschap van de leden onzer Kerken.*

IV. Eindelijk verzoeken Deputaten Uwe Vergadering *aan dit rapport in 't algemeen hare goedkeuring te verleenen.*

Met de hartelijke bede, dat de God aller genade om Christus' wil door den H. Geest ook dezen Uwen arbeid rijkelijk moge zegenen tot heil Zijner Kerken in dezen lande en daarbuiten, leggen Deputaten weder hun mandaat in Uw midden neder!

M. NOORDTZIJ, *Secretaris.*

Kampen, 12 Aug. 1908.

Aan de Generale Synode van „De Geref. Kerken in Nederland” vergaderd te Amsterdam den 18den Aug. en volgende dagen van 1908.

BIJLAGE XXVII.
(Art. 54)

Rapport in zake Batavia en Soerabaja, als „buitenkerken” van de Classis 's Gravenhage.

Uit de mededeelingen van de Classis 's Gravenhage blijkt, dat deze Classis geen antwoord heeft ontvangen op de visitatie-vragen, aan de Kerken van Batavia en Soerabaja gedaan.

Uwe commissie heeft de eer uwe vergadering voor te stellen: dat de Classis Den Haag nogmaals aan genoemde Kerken om het antwoord schrijve, onder de bijvoeging:

- a. dat de Generale Synode haar dit opdroeg;
b. dat zij niet twijfelt, of dat antwoord is door onopzettelijk verzuim tot nu toe niet toegezonden; of, indien wel toegezonden, nog niet ingekomen.

RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXVIII.
(Art. 55.)

Rapport in zake de Kerk van Batavia. Voorstellen der Zendings-deputaten, § 24 No. 2 a en b.

De Commissie, aangewezen voor de zaken der Zending, heeft u ook te dienen van advies in zake de Kerk van Batavia en wel allereerst over het bieden van steun aan deze „buitenkerk” van de Classe 's Gravenhage.

Zij heeft in de jaren 1905—08, onder de voorwaarden, door de Synode van Utrecht gesteld, f 200 per maand ontvangen uit de Generale kas voor de Zending, zooals blijkt uit het rapport der Deputaten.

Het voorstel uwer Commissie is, gehoord de genoemde Deputaten, om in het komend drietal jaren aan de Kerk van Batavia f 100 per maand uit te keeren en deze subsidie, zoo de Zendings-deputaten dit noodig oordeelen, te verhoogen tot een maximum van f 200.

In zake het verlof en het emeritaats-tractement van den predikant van Batavia, waarover deze Kerk advies en waarvoor zij steun heeft gevraagd, adviseert uwe Commissie hieromtrent niets te beslissen en te bes'uiten, aangezien de Kerk van Batavia deze zaak zelve heeft te regelen.

RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIX.
(Art. 56.)

Rapport in zake de Kerk van Soerabaja. Voorstellen
der Zendings-deputaten, § 24 No. 1.

Uwe Commissie heeft kennis genomen van hetgeen in het rapport van de Deputaten voor de Zending onder No 1 wordt medegedeeld omtrent de Kerk van Soerabaja, „buitenkerk” van de Classis 's Gravenhage.

Zij wordt geregeld bediend door den leenpredikant Ds. W. PERA, die niet zonder zegen werkzaam is.

Het ledental neemt een weinig toe.

Ook financieel gaat Soerabaja's Kerk vooruit.

Op de hypotheek-schuld werd de helft afbetaald; van het „renteloos voorschot” uit de Generale Kas werd geregeld afgelost.

Behalve het traktement voor haar predikant heeft de Kerk van Soerabaja dan ook sinds 1905 geen subsidie uit de Generale Kas ontvangen.

Tengevolge van dit een en ander hebben de Deputaten voor de Zending met voornoemde Kerk zeer weinig te doen gehad.

Toch is op meer dan ééne vergadering der Deputaten over haar gesproken geworden.

De subsidie uit de Generale Kas aan de Kerk van Soerabaja is f 4500 per jaar, terwijl de vrucht voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen, volgens door Deputaten ingewonnen informatiën, zeer gering is.

Daarbij komt de financiële nood der Generale Kas, die het zeer gewenscht doet zijn, dat de subsidie aan de Kerk van Soerabaja geheel of ten deele wegvalle.

Correspondentie met Soerabaja's Kerk over deze zaak gaf niet het gewenschte resultaat. Wel beloofde Soerabaja, dat zij zelve zooveel mogelijk voor het tractement wilde doen.

De Deputaten voor de Zending stellen nu voor, en uwe commissie neemt deze voorstellen over en brengt ze bij u ter tafel:

1. Van 1 Januari 1909 af worde uit de Generale Kas hoogstens f 3000 per jaar uitgekeerd, ten behoeve van het traktement van Ds. W. PERA.
2. Indien de Kerk van Soerabaja zich dan niet redden kan, drage uwe vergadering aan de Deputaten van de Zending op, te trachten de betrekkingen met Soerabaja in de e. k. drie jaren af te wikkelen.

RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXX.
(Art. 57).

Mededeelingen van de Geref. Kerk van Amsterdam, aan-
gaande het Petronella-hospitaal te Djokjakarta.

Amsterdam den 30sten Juli 1908.

Waarde Broeders.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam, door U belast met de zorg voor het Petronella hospitaal te Djokjakarta, heeft de eer U met dit schrijven toe te zenden twee bijlagen.

De eerste bijlage is het Verslag omtrent het leven en den arbeid der Med. Zending en haar hospitaal te Djokjakarta; de tweede het Overzicht van de inkomsten en uitgaven der Med. Zending, zoo hier te lande als in Indië, over de jaren 1905, 1906 en 1907, benevens de begrooting der inkomsten en uitgaven over 1908.

Het eerste stuk spreekt voor zichzelf en behoeft o. i. geen nadere toelichting. Mocht zij toch door U gewenscht worden, dan is de Kerkeraad bereid u die terstond te geven.

Aan het tweede stuk doen wij toe een verzoek.

Een blik over de inkomsten en uitgaven der M. Z. over 1907 zal u doen zien, dat dit jaar geëindigd is met een tekort van f 3266.14. Nu hebben wij wel hoop, dat dit tekort in dit jaar 1908 zal slinken tot 1218. Doch dit resultaat kan alleen verkregen worden niet alleen wanneer geen extra-uitgaven worden gevorderd, maar ook wanneer door U de subsidie uit de Alg. Kas der Gereformeerde Kerken opnieuw wordt toegestaan. De oorzaak van de te orten, bovengenoemd, moet gezocht worden in de buitengewone uitgaven voor de repatriëering van Doktor RUTGERS en juffrouw J. RUTGERS, voor de uitzending van de doktoren PRUIJS en

VOGELESANG en de dames ROEPMAN en LOGGEN, voor de verlofstraktementen der eerstgenoemden en de noodzakelijke vermeerdering van het salaris van Dokter PRUIJS.

Op grond van het bovenstaande neemt de Kerkeraad voorn. de vrijheid, U het verzoek te doen, hem, ook voor de 3 volgende jaren, een jaarlijksche subsidie van f 3000 toe te staan, welk verzoek wordt gesteund door de in de zending te Djocja meewerkende Kerken van de Provincie Noord-Holland.

Natuurlijk zal de Kerkeraad met genoegen afstand doen van Uwe subsidie, indien in den loop der drie nu volgende jaren mocht blijken, dat hij geen behoefte heeft aan de subsidie, hier bedoeld.

Wenscht Uwe vergadering ook op dit punt nadere inlichtingen te ontvangen, dan is de Kerkeraad gereed, om ze u te geven.

Tot het geven van zijne inlichtingen heeft de Kerkeraad benoemd de bb. W. HOVIJ, Dr. RIJK KRAMER en DS N. A. DE GAAY FORSMAN.

U Godes wijsheid toebiddende over uwe vergadering, hare beraadslagingen en resolutiën, hebben wij de eer te zijn

Uw broeders in Christus,

de Kerkeraad der Geref. Kerk te Amsterdam,

Namens hem :

W. H. GISPEN, *h. t. Praeses.*

H. W. VAN LOON, *h. t. Scriba.*

*Aan de Algemeene Synode der Geref. Kerken
vergaderd te Amsterdam 18 Aug. 1908 en volgende dagen.*

BIJLAGE A. *VERSLAG van den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam omtrent het Petronella-hospitaal te Djocjakarta, ingediend bij de Algemeene Synode te Amsterdam te houden den 17 Aug. 1908 en volgende dagen.*

Toen de Gereformeerde Kerken van Nederland in Augustus 1905 in Synodo generali samen waren in de oude Bisschopsstad en kennis namen van de goede berichten, die de Kerkeraad te Amsterdam omtrent den arbeid *in* en de arbeiders *aan* het Petronellahospitaal te Djocja van 1902—1904 haar kon geven, vermoedden zij niet, dat eer nog een jaar zou verlopen zijn, droeve gebeurtenissen met genoemd ziekenhuis zouden plaats grijpen

Schreven wij in ons vorig verslag: „Thans is onze Br. SCHEURER weër geheel hersteld”, die herstelling is slechts tijdelijk geweest en reeds in Mei 1906 moest hem getelegrafeerd worden: „Repatrieer onverwijld” en den 25 Juni 1906 stapte br. SCHEURER met de zijnen te Amsterdam aan wal, niet meer de man, die hij was, toen hij voor de eerste maal naar Indië trok, zelfs niet eens de man, die in 1903 voor den tweeden keer zijn dienstwerk te Djocja ging opvatten.

Misschien had onze broeder Februari 1903 beter gedaan, zoo hij, nu hij eenmaal in Nederland was, nog eenigen tijd in het vaderland gebleven ware, maar hij voelde zich toen zoo opgewekt en zoo krachtig en de begeerte naar het zendingsveld was zoo machtig, dat hij vol goeden moed ging, om weër voor zijns Heeren koninkrijk te arbeiden, en hij vond er onzen broeder ESSER, die zich verbonden had aan de M. Z. te Djocja en hem dus krachtig steunen kon. Dat deze steun niet langer is kunnen verleend worden door de ziekte van zr. ESSER is u bekend, ook dat br. VAN MARLE zijn plaats heeft ingenomen van October 1904 af. Eer dat geschied was, is br. SCHEURER eenige maanden alleen geweest. Dit schijnt niet voordeelig geweest te zijn voor den gezondheidstoestand van onzen broeder. Nadien tenminste vernamen wij nog al eens geruchten van ongesteldheid onzes broeders; straks echter gelukkig weër afgewisseld met tijdingen van hersteld. Doch in zijn schrijven van 28/8 1905 deelde ons br. SCHEURER zelf mede, dat hij in den laatsten tijd veel gesukkeld had. Wij verzochten hem toen dringend „voor (zijne) gezondheid de uiterste zorg te dragen”. Wat hij ook deed, maar zonder het resultaat te verkrijgen, dat hij en wij met hem wenschten. Rust deed hem voor een tijd goed, maar arbeid maakte hem weër krank. Eindelijk moest hij ons vragen om verlof. Hij deed dit echter zoo, dat hij verzocht om eenen plaatsvervanger, wiens komst hij begeerde af te wachten. Dit was echter te veel gewenscht

door onzen broeder. Zijne ziekte nam toe. De geneesheeren van Indië achtten elken dag langer in Indië voor br. SCHEURER een snellen achteruitgang in zijne gezondheid. Br. PRUYS, bekend met de historia morbi onzes broeders, adviseerde dadelijke terugroeping. En dat gebeurde.

Sinds zijn terugkeer uit Indië heeft br. SCHEURER met de zijnen gewoon te Apeldoorn, nadat hij te voren eenigen tijd onder het gastvrije dak van Prof. en Mevrouw RUTGERS, in de Geref. Ziekenverpleging te A. en te Aalten bij zijnen vader had getoefd.

Te Apeldoorn was onze broeder onder behandeling van Dr. VOORTHUYS, op wiens advies, gesteund door dat van Prof. SALOMONSON te Amsterdam, hij in 1907 een maand (van 11 Juni 1907 af) te Nauheim is geweest en de baden gebruikt heeft. Het resultaat der kuur is verrassend geweest. Br. SCHEURER kwam terug, heel wat gezonder dan hij lang geweest was. De harts slag was weer normaal geworden. Onder den invloed zijner terugkeerende gezondheid is hij op het denkbeeld gekomen, het artsexamen voor Nederland af te leggen. Prof. WENCKEBACH van Groningen, die zijn plan goedkeurde, beloofde zijnen steun, welk woord hij gestand deed. De andere Hoogleraren der med. faculteit te Groningen bleven niet achter met hunne hulpvaardigheid, terwijl de regeering hem, op advies van Curatoren en Professoren, kwijtschold het collegegeld van f200.

Na de Kerstvakantie van 1907/1908 begon Br. SCHEURER zijne studiën en zes maanden later mocht hij het diploma van arts ontvangen; zoodat br. S. nu geneeskundige praktijk mag oefenen overal, waar de Nederl. en Eng. vlaggen waaien.

Hier past ons, een woord van hulde te brengen aan de energie van den man, die, ofschoon reeds meer dan 40 jaren, toch den moed en de opgewektheid had, om het Nederl.-artsexamen te doen. Ook mogen wij niet een woord van diepgevoelden dank onthouden aan Curatoren, Professoren, assistenten, studenten der Groningsche Hoogeschool, die het onzen broeder niet hebben laten ontbreken aan hunne voorlichting en hulp en welwillendheid.

Na zijn examen heeft Br. SCHEURER zich, in overleg met den Kerkeraad, onderworpen aan eene keuring door DR. A. VAN DER SCHEER te 's Gravenhage. Den 17^{den} Juli 1908 had zij plaats. De volgende verklaring was er het resultaat van: „De ondergeteekende DR. A. VAN DER SCHEER verklaart, dat hij den Heer J. G. SCHEURER, arts, voorloopig lichamenlijk ongeschikt acht, om naar de tropen terug te keeren; dat de beslissing, of hij ooit weer terug zal kunnen keeren, pas na afloop van een half tot een heel jaar kan worden genomen.”

Daar de geneesheer van het bad Nauheim Br. SCHEURER aangeraden had, in 1908 zijn badkuur van 1907 te herhalen, achteden wij het wenschelijk dat onze broeder in Augustus naar Nauheim zou gaan. Br. SCHEURER was echter van oordeel, dat de kuur minder wenschelijk was, vooral met het oog op de onkosten, welke zij voor de M. Z. zou met zich mee brengen. Hij raadpleegde DR. VAN DER SCHEER over deze aangelegenheid, die daarna aan zijn verklaring toevoegde de woorden: „eindelijk dat hij eene herhaling eener kuur niet direct noodzakelijk acht voor zijn volledig herstel.” De min of meer onzekere uitdrukking „niet direct” deed echter den Kerkeraad besluiten, Br. SCHEURER te verzoeken met zijne vrouw naar Nauheim te gaan en daar de kuur van 1907 te herhalen. Br. SCHEURER wenschte echter liever zich terug te trekken op een rustig paatsje in Nederland, om daar uit te rusten. Dat acht hij minder kostbaar.

Na de rust wil hij beproeven, aan een of andere Christelijke inrichting eenigen arbeid te zoeken. Lichten arbeid toch acht Dr. VAN DER SCHEER voor hem wenschelijk. Intusschen is aan Br. SCHEURER een verlenging van verlof gegeven voor een jaar.

Toen Br. SCHEURER verplicht was, huiswaarts te keeren stelde Br. PRUYS zich terstond beschikbaar, Br. SCHEURER'S plaats te gaan innenmen te Djocja, mits hij goedgekeurd werd.

Reeds lang hadden onderhandelingen geloopt met Br. PRUYS over zijne eventueele benoeming tot miss.-arts. Ofschoon omtrent de conditiën voor de aanvaarding dezer benoeming overeenstemming was verkregen, meende onze broeder zich nog voor eerst niet aan de Zending te mogen verbinden, daar hij wist, dat zijne gezondheid hem nog niet zou toelaten naar Indië terug te keeren. Nu de nood aan den man kwam, kwam hij op zijn besluit terug en wilde hij zich dadelijk laten keuren door Dr. V. D. SCHEER.

Die keuring geschiedde en Br. PRUYS werd goedgekeurd voor de Tropen.

Daarop is hij benoemd tot waarnemend geneesheer-Directeur van het Petronella Hospitaal te Djocja (Het adjectief „waarnemend” is aan zijn titel toegevoegd op zijn verzoek). Den 6^{en} September 1906 is Br. PRUYS met zijn gezin van Genua vertrokken. Veel heeft hij prijs gegeven voor zijne liefde tot de M. Z. Zijn toekomst

was schoon. Voor zijn tegenwoordig rijkstractement van f 400 p.m. benevens de inkomsten van particuliere practijk bood de M. Z. f 300 (f 250 salaris + f 25 bijdrage in het schoolgeld zijner kinderen + f 25 voor zijne contributie van het pensioenfonds zijner vrouw en kinderen) p. m. alsmede een kindergeld, waarvoor de bepaling luidt:

„Als kindergeld wordt U toegelegd f 12.50 p.m. en per kind, totdat zij den leeftijd van 18 jaren zullen bereikt hebben. Indien zij een gedeelte van dien tijd voor hunne opvoeding in N. doorbrengen, wordt dit bedrag verhoogd tot f 25 p. m. en per kind, doch ten hoogste gedurende 4 jaren. In dit geval wordt voor elk dier kinderen overtocht naar N. per tweede klasse vergoed en terugkeer eveneens, mits die plaats hebben binnen de zes maanden na het bereiken van den boven bepaalden leeftijd.”

Op dit oogenblik geniet Br. PRUYS dus ± f 390 p. m., onder welke som begrepen is de f 25 p. m. voor het weduwenpensioen, die eigenlijk den kerken ten goede komen. Het is wel te verwachten, dat dit bedrag later hooger zal worden, maar ook dan blijft waar, dat Br. PRUYS een schitterende toekomst voor zich en de zijnen heeft opgegeven, om den Heere te dienen in de Zending. Gode de eere daarvoor.

Terwijl Br. SCHEURER in Nederland was en Br. PRUYS nog niet te Djocja kon zijn, heeft Br. F. H. VAN MARLE de Zending gediend met een opoffering, die wij hoogelijk waardeeren. Was hij heengegaan naar Djocja onder voorwaarde, dat hij 31 Dec. 1905 op zijn vroegst en 30 April op zijn laatst zou mogen repatriëeren, al dadelijk toonde hij zich bereid, op ons verzoek niet meer van den eerstgenoemden termijn te spreken. Hiertoe bewoog hem ook de overweging, dat hij door ziekte, gedurende meer dan zes weken het Hospitaal niet had kunnen dienen, zoodat al de last van den Medisch-missionairen arbeid op Br. SCHEURER kwam. Later heeft onze broeder de welwillendheid gehad, de komst van Br. PRUYS af te wachten in het Hospitaal, zoodat hij eerst 1 December 1906 Djocja verliet en 4 Januari 1907 in het Vaderland terugkwam. Een poging, om Dr. VAN MARLE voor goed aan ons hospitaal te verbinden, slaagde niet. Een andere poging, om medisch-miss. hulp te verkrijgen voor het P. H. mislukte evenzeer. Ons was ter oore gekomen, dat Dr. DUUYMAER VAN TWIST zijn ontslag had gevraagd aan het Bestuur van het Zendingshospitaal te Modjowarno, waaraan hij als tweede geneesheer was verbonden. Toen dat gerucht waar bleek te zijn, zijn en hier te lande en in Indië onderhandelingen met Br. DUUYMAER VAN TWIST en de zijnen geopend, die echter afgebroken moesten worden om redenen van kerkelijken aard. Thans is Dr. DUUYMAER VAN TWIST te Modjowarno geneesheer-directeur.

Met Dokter PRUYS vertrok naar Indië, per stoomschip *Koningin Wilhelmina*, Mej. ROEPMAN, verloskundige te Rotterdam. Br. PRUYS achtte de plaatsing van een gediplomeerd verloskundige in het P. H. wenschelijk en om hem zijnen arbeid te verlichten en om meer open deuren te verkrijgen bij de Javaansche gezinnen. De Kerkeraad gaf aan dien wensch toe. Zoo ging Mej. ROEPMAN mee, nadat 27 Aug. 1906 aan haar en aan Br. PRUYS in de Keizersgrachtkerk een hartelijk afscheid was toegeroepen namens de Geref. Kerken van N. en laatstgenoemde een woord van afscheid had gesproken. Van haren arbeid heeft Br. PRUYS ons nog niet veel meegedeeld. Alleen weten wij, dat zij nu en dan hare diensten heeft verleend aan kraamvrouwen en mede arbeidt aan de voorbereidingsplannen van de opleiding van inlandsche vrouwen tot vroedvrouwen. In ons laatste schrijven hebben wij om nadere informatiën gevraagd.

Intusschen ontvingen wij van Br. PRUYS een herhaald verzoek om eenen tweeden geneesheer. Ons waren twee aanstaande geneesheeren bekend, die bereid waren in de Med. Zending te dienen. De een, die zich bij ons aanmeldde, bleek ons niet Gereformeerd in zijn belijdenis te zijn, op den andere werd onze aandacht gevestigd door vrienden der zending. Met laatstgenoemde, die intusschen arts en medicijn doktor geworden was, traden wij in onderhandeling. Deze vorderde echter niet hard, daar hij zich had verbonden aan de Vereeniging voor homeopathie, om de homeopathische geneeswijze te onderzoeken. Doch eindelijk maakte hij zich los van genoemde Vereeniging en verbond zich aan de Medische zending te Djocja. Hem werd een salaris toegelegd van f 250 p. m. De afwijking van de gewoonte, om 3 jaren lang, den 2^{en} miss. arts f 225 p. m. te betalen, geschiedde in het belang van den jongen dokter, die nog eenige financieele verplichtingen had.

Den 26^{en} Aug. 1907 nam de jonge arts afscheid van de gemeente in Nederland in de Keizersgrachtkerk, nadat over hem en zijne gade Gods zegen was afgesmeekt.

Des anderen daags vertrok hij met zijne vrouw naar Marseille om vandaar per stoomschip *Ophir* naar Indië te reizen. Straks is het een jaar, dat hij zijnen arbeid met lust is begonnen te Djocja.

Aangaande de Europeesche verpleegsters kunnen wij kort zijn. Een harer,

Mejuffrouw J. RUTGERS kreeg verlof om te repatrieeren na een bijna 7-jarig verblijf in de Tropen. Zij heeft onlangs verlenging van verlof gevraagd en verkregen, ten einde hare moeder die krank is, te kunnen verplegen. Dokter PRUYS herhaalt vaak in zijne brieven den wensch, dat zuster RUTGERS weër naar het P. H. zal terugkeeren, omdat zij daar van zooveel beteekenis is en om hare uitnemende kennis der Javaansche taal, en om de gaven, die zij bezit, om in den kring der grooten van Djocja zich een plaats te veroveren.

In hare plaats is Mejuffrouw LOGGEN, opgeleid in het Binnengasthuis te A. en gediplomeerd door de Commissie van het Witte Kruis, naar Djocja gegaan.

De arbeid in het P. H. is bijzonder gezegend. Zoowel br. SCHEURER als br. PRUYS getuigen er van. Het Evangelie wordt er gepredikt en door DS. ZWAAN en door zijne helpers. Thans komen er ook de leerlingen van DS. BAKKER met hunnen leermeester leeren. Voor hen is dit onderwijzen tevens een oefening met het oog op hun toekomstige roeping. De meesten, die toegevoegd worden tot de Kerk des Heeren, komen daar door het Hospitaal. Onder de grooten der aarde is nog veel terughouding. Toch komt het Evangelie ook tot hen, als zij in het Hospitaal worden verpleegd.

Waardeering vindt het hospitaal bij velen. Z. H. de Sultan gaf een gas-installatie cadeau en voegde er later f 1000 aan toe. Ook de Zoon des Sultans bracht een bezoek aan het hospitaal en schonk f 50 — De landhuurders van Djocja gaven geen klein bewijs van hunne hoogschatting van de diensten, door het hospitaal aan hunne arbeiders en ondergeschikten bewezen, door jaarlijks omstreeks f 5000 te contribueeren aan ons Zendingshospitaal.

Zooals U bekend is, heeft de Sultan ook toevertrouwd aan de medische en geestelijke zorg van de M. Z. het gesticht Toengkak. Een oogenblik is er sprake geweest van een geheele overdracht van dit gesticht aan de M. Z. te Djocja. De onderhandelingen daarover rusten thans, daar wij aan de overname verbonden de voorwaarden, dat niet alleen de Sultan, maar ook de andere contribuanten hunne bijdragen zouden handhaven, zoodat de arbeid in Toengkak niet zou komen tot onzen laste.

Een belangrijke uitbreiding heeft onze Medische Zending verkregen door de uitvoering van een grootsch plan, door den Sultan en den Pakoe Alam in vereeniging met ons gouvernement gevormd. Het plan is, 35 kleine hulphospitalen, ieder van $\pm$ 25 bedden op te richten in het Vorstendom op kosten van de Vorsten, gesubsidieerd door de Nederl. regeering. Daar zal de kleine chirurgie beoefend worden en niet-ernstige ziektegevallen behandeld worden. Aan de Medische Zending is verzocht, de geheele zorg voor deze hulphospitalen op zich te nemen, en zij heeft die aanvaard onder voorwaarde, dat zij ook het Evangelie daar mag prediken, wat toegestaan is. Een dier hulphospitalen is aan het begin dezes jaars verzezen te *Wates*, op de grenzen tusschen het rijk van den Sultan en den Pakoe Alam. Jacobus, een der helpers, heeft er zich gevestigd en werkt daar aan de zieken. Alle onkosten worden gedragen door de Vorsten, terwijl nog f 25 p.m. ten goede van het P. H. komt.

Het voorbeeld van de Vorsten heeft ook een der landverhuurders geprikkeld, om zulk een hulphospitaal op *zijn* erf op te richten. Ook hier is aan de Medische Zending de medische en geestelijke zorg overgelaten. Op Tjandi Sewoe is dat hulphospitaal.

De hulphospitalen zullen niet alle tegelijk opgebouwd worden, Daarom kon de M. Z. beloven personeel voor ze te leveren. Dokter PRUYS toch heeft hoop, jaarlijks vier Javaansche broeders er voor gereed te hebben.

Ons hospitaal is nu een Raad van Toezicht rijk. Voor de eerste maal werden daarin benoemd de b.b. NETELENBOS, BAKKER, RUYSSENAERS, ZUIDEMA en KOELWIJN. De plaats, die Ds. RUYSSENAERS daarin door zijnen dood openliet, is thans ingenomen door Ds. INGWERSEN van Poerworedjo. Het reglement gaat hierbij (als bijlage van deze bijlage bij No. 182) en geeft aan, wat de bedoeling is van den Raad van Toezicht.

Over de financiën kunnen wij kort zijn. De subsidie der regeering is heel wat grooter geworden. Was het vroeger f 250 per geneesheer, thans wordt subsidie verleend voor het geheele personeel, alsmede voor de oprichting van nieuwe en de onderhouding van de oude gebouwen en voor het aanschaffen en het repareeren van ameublement. In het begin van 1907 kregen wij als aanvulling van de reeds in 1906 genoten maandelijksche subsidie f 4.350, zoodat de rijkssubsidie voor 1906 was f 8812.50.

Van deze f 4 350 heeft Br. PRUYS, in overleg met den Raad van Toezicht en met onze toestemming, eenige verbeteringen aan het Hospitaal kunnen aanbrengen, grooter keuken, nieuwe privaten, badkamers en ook een rijstschuur, om voorraad

in den bolster te kunnen opdoen in den goedkoopsten tijd. Een verpleegstershuis had hij ook willen tot stand brengen, daar het tegenwoordige te klein is. Maar daarvoor is het geld nog niet aanwezig, zoodat de bouw daarvan is uitgesteld. Hij heeft er zich toe bepaald, het bestaande ziekenhuis wat te vergrooten. Tot nu toe hadden de Europeesche Zusters met de Javaansche verpleegsters hun verblijf in de 2e Dokterswoning. Doch deze is betrokken door Dr. VOGELANG, zoodat de zusters weer in hare oude woning zijn getrokken.

De Vereeniging „Dr. Scheurers hospitaal” heeft zich in de 3 afgelopen jaren van hare schoone taak van het P. H. te steunen weer ijverig en vol toewijding gekweten. Voor 1907 was de som die zij heeft kunnen afdragen f 11881.40⁵. Aan het Bestuur, de hoofden, de leden zijn wij veel dank schuldig. Zonder deze hulp zou ons hospitaal er niet komen.

Laten wij thans ons verslag mogen eindigen met de mededeeling, dat de M. Z. te Djocja heeft 3 dokters (een hier te lande) een vroedvrouw, 3 Europeesche verpleegsters (van wie een hier te lande), 40 Javaansche verplegers en verpleegsters.

In 1907 was het aantal verpleegdagen 47.786 en het gemiddeld aantal lijders 131 p. d., „wat beteekent,” zegt Br. PRUYS, „dat wij doorlopend $\pm$ 150 menschen op de zalen hebben, die uit de hospitaalkeuken eten. Veel zieken, vooral vrouwen en kinderen, willen toch alleen dan hier zijn, als ze een bloedverwant bij zich hebben, die hun gezelschap houdt.”

Er werden verricht 51 groote en 97 kleine operatiën benevens 107 operatiën aan oogen en oogleden. Op de polikliniek kwamen 5334 lijders, die voor het eerst ingeschreven werden en bedroeg het gemiddeld aantal bezoeken 72 per dag.”

„Verloskundige hulp werd verleend in 64 gevallen, grootendeels abnormale, moeilijke en verwaarloosde.

Br. PRUYS eindigt deze beschouwingen met de woorden: „Als de Javaan van hospitalen gebruik maakt, dan zijn het de Zendingshospitalen,” maar „daarmee is niet gezegd,” gaat hij voort, „dat de millioenen Javanen, onder welke wij wonen, gaarne van onze (Europeesche) hulp gebruik maken.”

En hiermee is onze taak van verslaggeven volbracht.

Genoeg is door ons gezegd wat U zal bevestigd hebben in de overtuiging, dat de M. Z. haar pionierdienst heeft verricht op uitnemende wijze. Of er dan geen gebrek aan dezen arbeid heeft gekleefd? Gij begrijpt ons antwoord. Wat op deze aarde heeft geen gebrek? Toch heeft zij Gods werk mogen doen en zij zal het blijven doen. Gedenkt gij, broeders, dezen arbeid in uwe gebeden en God verheerlijke Zijnen naam steeds meer en meer in en door haar.

Dit rapport aldus vastgesteld in de vergadering van den Kerkeraad der Geref. Kerk te Amsterdam van 30 Juli 1908.

W. H. GISPEN, *h. t. Praeses.*

H. W. VAN LOON, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE B. Petronella Hospitaal te Djocjacarta onder beheer van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam.

ONTVANGSTEN:	1905.	1906.	1907.	Raming 1908.
<i>In Holland:</i>				
Vereeniging Dr. SCHEURER'S Hospitaal	f 8100,—	f 9267,83	f 11881,40 ^{1/2}	f 10000,—
Subsidie Algemeene Zendingskas der Gereformeerde Kerken	" 3000,—	" 3000,—	" 3000,—	" 3000,—
Giften en Schenkingen	" 44,50	" 2043,75	" 906,33 ^{1/2}	" 500,—
<i>In Indië:</i>				
Rijkssubsidie	" 6000,—	" 8812,50	" 8787,50	" 10122,—
Giften, Schenkingen en Contributiën .	" 6991,89	" 6334,16	" 5420,15 ^{1/2}	" 5150,—
Opbrengst bussen in het Hospitaal . .	" 441,97	" 338,67	" 188,74 ^{1/2}	" 240,—
Honoraria Medische Diensten	" 720,—	" 518,—	" 458,—	" 600,—
Diversen	" 1296,48 ^{1/2}	" 87,—	" —,—	" —,—
	f 26 594,84 ^{1/2}	f 30.401,91	f 30.642,14	f 29.612,—
UITGAVEN:				
Gebouwen, onderhoud enz.	f 2227,69 ^{1/2}	f 1523,40 ^{1/2}	f 2893,62	f 1550,—
Meubilair	" 295,66	" 199,37 ^{1/2}	" 520,67 ^{1/2}	" 300,—
Meubilair voor Medisch Doel en Instrumenten	" 264,64	" 32,29	" 268,73	" 200,—
Medicijnen en Verbandstoffen	" 1337,36	" 567,69 ^{1/2}	" 235,40	" 400,—
Linnenkast	" 877,25 ^{1/2}	" 778,02 ^{1/2}	" 981,79	" 1000,—
Voeding	" 5368,60 ^{1/2}	" 5750,56 ^{1/2}	" 5944,66	" 4850,—
Verlichting	" 843,23	" 1014,33	" 839,47	" 1000,—
Huishoudelijke Onkosten.	" 2316,07	" 2290,66	" 2196,18	" 1930,—
Diverse Onkosten	" 409,05	" 527,76 ^{1/2}	" 590,47	" 600,—
Salarissen	" 11501,42	" 11641,08 ^{1/2}	" 15054,42	" 17700,—
Keuchenius School	" —,—	" —,—	" 268,43 ^{1/2}	" 300,—
Buitengewone Uitgaven	" —,—	" 5218,69	" 3114,43	" —,—
Repatriatiefonds	" 500,—	" 500,—	" 500,—	" 500,—
Pensioenfonds	" 500,—	" 500,—	" 500,—	" 500,—
	f 26.440,98 ^{1/2}	f 30.543,88 ^{1/2}	f 33.908,28	f 30 830,—

Amsterdam 23 Juli 1909.

*Namens de finantiële Commissie van de Commissie van Beheer
der Gereformeerde Kerk van Amsterdam,*

H. W. VERMEULEN.

BIJLAGE XXXa.
(Art. 57).

Advies aangaande het Rapport in zake den Medischen Dienst.

In handen Uwer Commissie werd gesteld het Rapport van de Kerk van Amsterdam in zake den Medischen Dienst. Agendum H 4.

De Kerkeraad geeft hierin *a* een verslag omtrent 't leven en den arbeid der Med. Zending en haar hospitaal te Djocjacarta, *b* een overzicht van de inkomsten en uitgaven der Med. Zending zoo hier te lande als in Indië over de jaren 1905,

6 en 7, benevens de begroting der inkomsten en uitgaven over 1908 en *c* het verzoek om toekenning der thans genoten jaarlijksche subsidie van f 3000 ook voor het volgend Synodejaar.

De Kerkeraad deelt mee,

dat dokter SCHEURER, op 25 Juni 1906 krachteloos gerepatrieerd, sinds te Apeldoorn, onder behandeling van Dr. VOORTHUYZEN vertoefde, op diens advies, gesteund door dat van Prof. SALOMONSON, 't volgend jaar de baden te Nauheim gebruikte en aanvankelijk herstelde;

dat aangezien Dr. S wèl van Engeland en van Indië, maar niet van Nederland toelating had om de geneeskunst uit te oefenen, gedurende 6 maanden in de medicijnen studeerde aan de Universiteit te Groningen en voor zijn arts-examen slaagde. Terecht brengt de Kerkeraad over dit energieke pogen Dr. S. zijne hulde.

Uit 't verslag blijkt verder, dat Dr. S. op 17 Juli j.l. werd gekeurd door Dr. v. D. SCHEER, die hem voorloopig lichamelijk ongeschikt achtte om naar de tropen terug te keeren; dat de Kerkeraad de vriendelijkheid had, hem dringend uit te noodigen om zijn kuur te Nauheim te herhalen, doch dat br. S., toen Dr. v. D. SCHEER dit niet beslist noodig achtte, beslist geweigerd heeft de Medische Zending die groote kosten te laten maken, eindelijk dat hij, na op een stil plaatsje in Nederland uitgerust te zijn, aan een Christelijke inrichting hoopt werk te vinden gedurende het jaar, waarmee door den Kerkeraad zijn verlof is verlengd.

Hierna rapporteert de Kerkeraad dat Dr. PRUYS benoemd is tot waarnemend-geneesheer-directeur van 't Petronellahospitaal;

dat hij op 6 Sept. 1906 vertrokken is en met groote financieele opoffering zich gaf;

dat in afwachting, dat Dr. PRUYS kon komen, Dr. F. G. v. MARLE de Medische Zending gediend heeft. Ook zijn opoffering waardeert de Kerkeraad; hij ging toch onder voorwaarde, dat hij uiterlijk op 30 April 1906 zou mogen terugkeeren, doch bleef goedwillig tot 4 Januari 1907.

Nog rapporteert de Kerkeraad, dat pogingen om Dr. DUYMAER VAN TWIST te bekomen, moesten opgegeven worden om redenen van kerkelijken aard;

dat met dokter PRUYS naar Indië vertrok Mej. ROEPMAN, verloskundige te Rotterdam, die door den Kerkeraad werd aangenomen, omdat Dr. PRUYS de aanstelling van een verloskundige wenschelijk keurde; en

dat beide hun hartelijk afscheid op 27 April '6 in dit Kerkgebouw beleefden; voorts dat op herhaald verzoek van Dr. PRUYS een tweede geneesheer werd benoemd — bedoeld is Dr. VOGELANG — die op 26 Aug. '7 alhier afscheid nam en den volgenden dag de reis naar Indië aanvaardde.

Dan meldt 't verslag, dat de Europeesche verpleegster, Mej. RUTGERS na 7 jarigen arbeid in de tropen met verlof terugkeerde, welk verlof onlangs wegens de krankheid harer thans door haar verpleegde moeder werd verlengd, hoezeer Dr. PRUYS ook op de terugkomst dezer — ook in de Javaansche taal zeer bedrevene en om met de grooten van Djocja om te gaan — zeer begaafde verpleegster aandrong.

Hierna rapporteerde de Kerkeraad, dat de arbeid in het P. H. zeer gezegend is, merkt op, dat Ds. ZWAAN en zijne helpers er prediken, dat ook de leerlingen van docent BAKKER er onderricht ontvangen.

Voorts verhaalt hij, dat de Sultan een gasinstallatie schonk en duizend gulden; dat de kroonprins zijn vriendelijke waardeering toonde; dat de landverhuurders uit dank voor de verpleging hunne arbeiders jaarlijks f 5000 contribueerden;

nog dat ook de arbeid in 't gesticht Toengkak aan de geestelijke en medische zorg onder M. Z. bleef toevertrouwd, ja, dat deze ook op zich genomen heeft de zorg van 35 door den Sultan en den Pakoe Alam op te richten kleine hulphospitaaltjes, van ± 25 bedden, waar niet-ernstige ziektegevallen behandeld zullen worden en ook 't evangelie vrijelijk zal worden gepredikt; dat 't eerste reeds opgericht is en de helper Jacobus er werkt, waarbij niet alleen alle onkosten gedragen worden door de vorsten maar zelfs vergoeding wordt verstrekt; voorts dat ook op een andere plaats een dergelijk hulphospitaal door een landverhuurder op zijn erf gesticht en aan de M. Z. aangeboden is; en dat voor dezen hospitaaldienst helpers opgeleid worden door Dr. PRUYS.

b. Wat de *financiën* aangaat, rapporteert de Kerkeraad:

1° dat de Gouvernemenssubsidie aanmerkelijk steeg, aangezien ze thans gegeven wordt voor het geheele personeel alsmede voor bouw en meubilering, zoodat, terwijl die subsidie in 1905 f 6000 was, in 1906 f 8812.50 en in 1907 f 8787.50 ontvangen werd, ja dat ze voor dit jaar op meer dan *tien duizend* mocht worden geraamd;

2° dat de Vereeniging *Scheurer's Hospitaal* zich van haar schoone taak weer zoo ijverig had gekwetend, dat in 1907 f 11881.40 werd aangeboden;

- 3° dat de M. Z. thans heeft te salarieren 3 geneesheeren, 3 Europeesche verpleegsters en 40 Javaansche verplegers en verpleegsters ;
 4° dat gemiddeld 150 zieken, met de hen vergezellende bloedverwanten, uit de hospitaalkeuken eten.

Uit een bijgevoegden *staat van ontvangsten en uitgaven*, en de *raming* voor 1908 blijkt, dat in 1907 de *ontvangsten* klommen tot f 30642,14, doch dat ze door de buitengewone uitgaven voor repatriëering en uitzending (die f 3114.43 beliepen) nog met drie duizend gulden werden overschreden (f 33908,28.)

De ontvangsten voor 1908 worden geraamd op f 29,612, zijnde duizend gulden minder dan verleden jaar, de gewone uitgaven op f 30,830. De salarissen zijn nu berekend op f 17,700, tegen f 15,054 42 in 1907.

Ter toelichting van dit financieel rapport zijn, indien zulks verlangd wordt, de H.H. W. HOVY, Dr. RIJK KRAMER en Ds. N. A. DE GAAY FORTMAN bereid.

De Kerkeraad van Amsterdam vraagt nu op nieuw een jaarlijksche subsidie van f 3000.— voor 't intredend Synodejaar, en meldt dat dit verzoek gesteund wordt door de samenwerkende N. Hollandsche Kerken.

Wat aangaat dit verzoek merkt uwe Commissie op :

- a. dat door de Synode van Utrecht besloten werd niet om een vaste som van f 3000 te noteeren, maar om aan de Generale Zendingsdeputaten op te dragen, op gemotiveerd verzoek, de Kerk van Amsterdam voor den Medischen arbeid te steunen met een jaarlijksche subsidie, tot een maximum van f 3000, tot de e. k. Generale Synode. Er werd dus een tijdelijk en accideenteel karakter toegekend aan deze bijdrage, en als in uitzicht gegeven, dat ze eerlang zal verminderen en thans ophouden.
- b. dat de Gouvernemenssubsidie zeer aanmerkelijk is geklommen ; nl. van f 6000 in 1905 tot f 10,122 in dit jaar 1908.
- c. dat zij er niet van overtuigd is, dat de grens der offervaardigheid voor deze rijkgezegde Zending werkelijk door de Zedende Kerk van Amsterdam en de met haar samenwerkende Kerken van N. Holland is bereikt.

Dies stelt uwe Commissie voor: (volgen de conclusiën).

Dr. L. H. WAGENAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXI.   **Advies in zake finant. steun voor uitgave van een**
 (Art. 58).   **Bijb. Gesch. in 't Javaansch (Rapport Zending 24, 13.)**

In handen uwer Commissie werd gesteld het 13e voorstel van de XII Deputaten der G. S. voor de Zending: *de Synode beslisse in zake het toestaan van gelden ten behoeve van een bijbelsche geschiedenis in het Javaansch.*

Ter toelichting, van dit voorstel diene, dat bij schrijven van 14 April j.l. Ds. D. BAKKER mededeelt, dat op de „Vergaderingen van de arbeiders op M.-Java” *herhaaldelijk de wensch werd uitgesproken naar het bezit van een Bijbelsche Geschiedenis in 't Javaansch.* Wat er van dien aard in 't Javaansch bestaat, voldoet niet geheel. Nu heeft de bekende Missionaris JANSZ een Javaansche vertaling van de Bijbelsche Geschiedenis van Zahn nagelaten, die door zijn zoon aan de broeders is aangeboden. Br. ZUIDEMA is begonnen, aangezien Br. JANSZ bij dit werk nog een vroegere Javaansche Bijbelvertaling gebruikt heeft, het met de tegenwoordige overzetting in overeenstemming te brengen. Aangezien er aan de uitgave aanzienlijke kosten verbonden zijn, vraagt de Algemeene Vergadering een bijdrage uit de Generale Kas.

Voorts oppert Ds. BAKKER het denkbeeld, om met het Nederlandsch Bijbelgenootschap over deze uitgave, die wellicht op den weg van dit Genootschap ligt, te corresponderen en, als het drukken hier te lande moet geschieden, de medewerking van Mej. RUTGERS te vragen.

Uwe Commissie, overtuigd van de wenschelijkheid, met name ook voor de opleiding der Javaansche helpers, van een zuiver-gereformeerde Bijbelsche Geschiedenis, heeft de eer U te adviseeren, om deze zaak te stellen in handen van de XII Deputaten, met opdracht om te beproeven, zonder te groote kosten, een uitnemende en zuivere Bijbelsche Geschiedenis in het Javaansch te bekomen.

Namens de Commissie,

Dr. L. H. WAGENAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXII. Advies over de aanwijzing van enkele plaatsen, naar de Zendingsorde.
(Art. 59.)

Uwe Commissie ter voorbereiding der Zendingszaken, heeft bij deze de eer U te dienen van advies omtrent het derde der 14 Voorstellen, ingediend door de XII Deputaten (zie het door hen ingediend *Rapport*, § 24, No. 3. Deputaten herinneren hierbij aan art. 2 der Zendingsorde, 't welk van Uwe vergadering *aanwijzing van enkele plaatsen* verlangt, die alsnog in aanmerking komen om als Zendingsterrein te worden aanvaard door eene Zendende Kerk.

De Synode van Utrecht heeft hiervoor genoemd Solo, Bandjar-Negara en voornamelijk Temanggoeng.

De XII Deputaten b. g. adviseeren deze Synode, om dezelfde plaatsen aan te wijzen, aangezien hiervan sedert 1905 niet ééne is bezet.

Uwe Commissie, zich met dit advies vereenigend, heeft de eer U voor te stellen, als plaatsen die door Dep. der Gen. Syn. v. d. Zending als *Zendingsterreinen* kunnen worden toegekend, te noemen *Solo*, *Bandjar-Negara* en *Temanggoeng*; dit laatste, op voorwaarde, dat de Zendende Kerk, zoo noodig, de zorg aanvaardt omtrent het aldaar bestaande instituut van den heer HORSTMAN.

Namens Commissie V,

Dr. L. H. WAGENAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXIII. Advies in zake het optreden van Studenten voor de Gemeente.
(Art. 60.)

Uwe Commissie aan welke werd opgedragen, u te dienen van advies in zake punt B van het agendum, heeft de eer het volgende onder uw aandacht te brengen.

Nadat door de Generale Synode van *Amsterdam* in 1892 was bepaald, dat het aan de Studenten der Theologische School, na het examen A, en aan de Theologische Studenten der V. Universiteit, na het candidaats-examen, vergund zou zijn, om nu en dan voor de gemeente op te treden —, is uwe bepaling door de Generale Synode, in 1896 te *Middelburg* gehouden, gewijzigd. Deze Synode bepaalde, dat het aan studenten, na afgelegd candidaats-examen en met toestemming der hoogleeraren, vergund zou zijn, om nu en dan, onder opzicht en leiding van den Kerkeraad, in de gemeente een stichtelijk woord te spreken. Op hare beurt is toen deze bepaling gewijzigd door de Generale Synode te *Groningen* in 1899. Deze Synode toch bepaalde, dat het geenszins den Theol. Studenten vergund zal zijn, om op uitnodiging van een Kerkeraad in de gemeente een stichtelijk woord te spreken, tenzij dan na twee jaren Theol. Studie te hebben volbracht en op een geleverd preekvoorstel van de Hoogleeraren consent te hebben verkregen, en slechts zóó dikwerf als het door de Hoogleeraren zal worden toegestaan.

Van deze laatste, alsnog vigeerende bepaling, wordt thans wijziging voorgesteld, en wel door twee classes en door niet minder dan vijf particuliere Synoden.

Deze voorstellen tot wijziging strekken echter niet alle even ver.

Het ééne voorstel — dat van Noord-Holland, steunend een voorstel van de classis *Amsterdam*; dat van Zuid-Holland (Zuidelijk gedeelte), steunend een voorstel van de classis *Dokkum*; en dat van Friesland (Noordelijk-gedeelte) — strekt om het optreden van studenten alleen toe te staan, wanneer deze met goed gevolg het *praeparatoir examen* hebben afgelegd.

Het andere voorstel — dat van de particuliere Synoden in *Groningen* en dat van die in *Utrecht* — strekt daarentegen om het optreden van studenten slechts toe te staan wanneer deze met goed gevolg het *Candidaats-examen* hebben afgelegd. —

Alvorens te komen tot een eenparig advies, is deze zaak een punt van ernstige overweging bij uwe Commissie geweest.

Zij ontkent allerminst, dat het optreden van studenten voor de gemeente, zoo voor hen zelf als voor de gemeente eenige nuttigheid kan hebben. —

In sommige Kerken in ons vaderland was het, ook op het einde der 16de en het begin der 17de eeuw. een gebruik. Toen de zaak op de Dortsche Synode van 1618/19 ter sprake is gekomen, wees de hoogleeraar POLYANDER zoo op de nuttigheid welke er voor de studenten, als op die welke er voor de gemeente in gegaan is. Wat de studenten betreft, merkte de hoogleeraar op: zou het velen, die

opzagen tegen het spreken in het publiek, hun „boersche schaamachtigheid” benemen; wat de gemeente betreft: het hielp haar, wanneer zij door den dood, de afwezigheid of ongesteldheid van haar leeraar in verlegenheid zat. En de professor vond voor dit zijn bewezen steun bij zijn collega WALAEUS, die aan de omstandigheid, dat eertijds onder de Joden ieder in de Synogage openlijk mocht leeren, zelfs nog een nieuw argument ontleende.

Maar, al ontkent uwe Commissie allerminst, dat het optreden van studenten voor de gemeente zekere nuttigheid kan hebben, toch acht zij, indien dit optreden bedoeld is als bediening des Woords, het beslist ongeoorloofd.

Dit haar oordeel rust op dezelfde gronden, die er te Dordt in 1618/19 door GOMARUS en THYSIUS voor zijn aangevoerd. Zulke studenten toch, als nog niet kerkelijk onderzocht, hebben 1° geen zending en 2° geen sleutelmacht.

Nu weet uwe Commissie wel, dat het optreden van studenten voor de gemeente niet bedoeld is als bediening des Woords. In de besluiten der Synoden van Middelburg en Groningen wordt de uitdrukking gebruikt: „het spreken van een *stichtelijk* woord”. Gaarne erkennend, dat ook dit en voor de studenten en voor de gemeente eenige nuttigheid kan hebben, wil het haar echter, bij nadere overweging, voorkomen, dat hier het mogelijke nut niet opweegt tegen de mogelijke schade. Het gevaar toch voor de studenten bestaat, dat het hen in de eigenlijke hoofdzaak van de studie afrekt; het gevaar voor de gemeente, dat de Kerken door onzuivere leer geschaad en verontrust zullen worden.

Twee gevaren, waarop ook door de Classe van Amsterdam, in haar u toegezondene memorie van toelichting, wordt gewezen.

Onder het thans vigeerend besluit der Synode van Middelburg toch, worden zulke *stichtelijke woorden* gesproken ook door studenten, die zelfs door de hoogleraren der Theol. School of Theol. Faculteit nog niet in de leerstellige Godgeleerdheid zijn onderzocht.

Ook acht uwe Commissie, dat men zich voor het spreken van zulke *stichtelijke woorden* niet kan beroepen op de z. g. *propositiën*.

Want wel spreken de Nederl. Synoden der 16e eeuw telkens van *propositiën* door studenten te houden, maar deze voorstellen, waarmee zij hun proeven van bekwaamheid aan de crittek van bevoegden moesten onderwerpen, droegen een geheel ander karakter dan wat men thans verstaat onder het spreken van een *stichtelijk woord*.

Het waren, zooals het reeds heet in de notulen van de samenkomsten te Wezel in 1568, *privatae propositiones*; zij waren dus niet publiek; en bovendien moesten zij gehouden worden onder voorzitting van een predikant.

Het is op deze gronden, dat uwe Commissie adviseert: (volgen de conclusiën.)

W. GEESINK, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXIV.
(Art. 61).

Rapport in zake het bezwaarschrift van br. K. Lodeesen te Nijkerk o/d Veluwe, Agendum M. 7.

Br. K. LODEESEN, lidmaat der Geref. Kerk te Nijkerk op de Veluwe, protesteert bij de Generale Synode: 1e. tegen het besluit van den Kerkeraad der Geref. Kerk te Nijkerk op de Veluwe van 19 September 1906, waarbij werd besloten, de zaak van broeders, aan wie het gebruik van het H. Avondmaal wegens hunne onverzoenlijkheid ontraden was, van de tafel te nemen, zonder dat van hunne verzoeningsgezindheid gebleken was; 2e. tegen de besluiten van Classis en Particuliere Synode, waarbij deze handeling van den Kerkeraad in hoofdzaak werd goedgekeurd.

In zijn protest verzoekt br. K. LODEESEN aan de Generale Synode, „zich dui- delijk en onomwonden uit te spreken” over het volgende:

„1e. Of de Kerkeraad van Nijkerk door zijn besluit van 19 Sept. 1906 al dan „niet is afgeweken van den regel, door Gods Woord (te dier zake) geboden, en „van de Kerkenordering der Gereformeerde Kerken in Nederland.

„2e. Zoo ja, te trachten het daarheen te leiden dat de Kerkeraad en de Predi- „kanten van Nijkerk, schriftelijk erkennen de beschuldigingen in bijlage 5 (van „zijn protest).

„3e. Zoo neen, hem aan te toonen uit Gods Woord en de Kerkenordering der „Gereformeerde Kerken in Nederland, dat, zoo een broeder openlijk onverzoend „staat tegenover een broeder, en dit den Kerkeraad bekend is, die onverzoende „broeder, zonder voorafgaande verzoening, door den Kerkeraad volkomen gerecht- „tigd geacht mag worden tot het gaan ten Heiligen Avondmaal.

Uwe Commissie is na breed onderzoek dezer zaak en na samenspreking met afgevaardigden van den Kerkeraad van Nijkerk, Ds. MIDDELKOOP, Ds. KUNST en een broeder Ouderling, en br. K. LODEESEN tot het volgende resultaat gekomen.

Uwe Commissie overwegende dat de Kerkeraad te Nijkerk de zaak der broeders, aan wie hij het gebruik van het H. Avondmaal ontraden had, van de tafel heeft genomen, zonder dat gebleken is, dat de reden van het ontraden geheel was weg- genomen;

dat de Kerkeraad blijkbaar van oordeel was veranderd, zonder echter daarvoor de gronden te hebben aangegeven;

dat de Kerkeraad den broeders het gebruik van het H. Avondmaal wel ontraden maar niet ontzegt had, en zich nu geplaatst zag tusschen het verder laten rusten van deze zaak of voort te schrijden tot tuchttoefening, waartoe z. i. geen genoeg- zame reden was;

oordeelt, dat hier wel sprake kan zijn van formeel minder juiste behandeling der zaak, doch niet van klaarblijkelijke overtreding van den regel van Gods Woord en de Gereformeerde Kerkenordering te dezer zake;

weshalve zij aan uwe vergadering adviseert, den Kerkeraad der Geref. Kerk te Nijkerk aan te raden, het formeel min juiste zijner handeling te erkennen, en br. K. LODEESEN aan te raden, met deze erkenning genoegen te nemen.

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur.*

**BIJLAGE XXXV. Advies over het voorstel Classis Grootegast inzake in-
(Art. 62.) deeling Partic. Synoden.**

De Classe Grootegast doet aan de Generale Synode het volgende verzoek:

„De Classe Grootegast, kennis genomen hebbende van het besluit der Particu- „liere Synode van Groningen, voornamelijk niet in te gaan op het voorstel van de „Classe Grootegast: „De Classe gelet op de ingevoerde splitsing van twee pro- „vinciën in twee Particuliere Synoden; oordeelende dat een vertegenwoordiging „der Kerken op de Generale Synode naar den maatstaf van het getal der Kerken „recht en billijk is, spreekt de wenschelijkheid uit, dat een dusdanige vertegen- „woordiging verkregen worde, waarbij het getal der kleinste provincies tot maat- „staf worde genomen; en verzoekt de Particuliere Synode deze zaak voor te „dragen aan de Generale Synode, met dien verstande, dat ook bij de Generale „Deputaatschappen deze vertegenwoordiging worde toegepast;” verzoekt de „Generale Synode om of terug te komen op de indeeling van Friesland en Zuid- „Holland in twee Particuliere Synoden (een noordelijk en een zuidelijk gedeelte), „of eene indeeling te ontwerpen, die met het oog op de andere provincies meer „billijk is.”

Uwe Commissie heeft dit verzoek overwogen en is tot het volgende resultaat gekomen.

Uwe Commissie, overwegende dat bij „eene dusdanige vertegenwoordiging der „Kerken ter Generale Synode, waarbij het getal der kleinste provincies tot maat- „staf wordt genomen,” datgene wat historisch geworden is, geheel wordt omver- „geworpen en tal van moeilijkheden in de practijk worden geschapen; overwegende, dat geen termen bestaan en ook geen gronden worden aangevoerd, om op de splitsing van Friesland en Zuid-Holland in twee particuliere Synoden terug te komen;

adviseert aan de Generale Synode het verzoek van de Classis Grootegast niet in te willigen.

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVI.   Advies in zake het bezwaarschrift van Jac. Verwoerd.
(Art. 63.)

Uwe Commissie, in wier handen gesteld werd het bezwaarschrift van JAC. VERWOERD te Hekendorp, heeft de eer U het volgende te rapporteeren :

In zijn bezwaarschrift beklagt zich genoemde VERWOERD, dat door de diaconie van Oudewater aan zijn gezin geen voldoende onderstand werd verleend, en verzoekt met zijne vier kinderen ter Gen. Synode te mogen verschijnen, de reiskosten door Uwe verg. te vergoeden.

Genoemde VERWOERD trad sinds geruimen tijd op alleronbetamelijkste wijze, in woord en geschrift, tegen den Kerkeraad van Oudewater op, en werd eindelijk afgesneden met het formulier van den ban.

De diaconie bleef zijnen kinderen hulpe bieden.

Uwe Comm. adviseert Uwe vergadering het volgende :

de Synode overwegende,

dat JAC. VERWOERD geen lidmaat is der Geref. Kerk, en zijnen kinderen door de diaconie van Oudewater hulpe wordt geboden,

besluit,

dat er geen redenen gevonden worden, om op het verzoek van den bezwaarde in te gaan.

Mededeeling van dit besluit geschiedt aan JAC. VERWOERD te Hekendorp en aan den Kerkeraad van Oudewater.

W. BOSCH, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVII.   Advies inzake ondersteuning van Ds. P. v. A.
(Art. 66.)

Naar aanleiding van het verzoek der Particuliere Synode van Zuid-Holland (noordelijk gedeelte), vragende orde te brengen in de ondersteuning van Ds. P. v. A., nu woonachtig te Amsterdam,

en het verzoek van evengemelden Ds. P. v. A., vragende, om wat de Generale Synode van Middelburg in 1896, art. 176 harer Acta, bepaalde, en sedert door de opeenvolgende Generale Synoden onzer Ger. Kerken in deze landen telkens bij vernieuwing werd bepaald, en wel laatstelijk door de Gen. Synode van Utrecht in 1905, art. 52 harer acta, ook nu te willen besluiten, terwijl hij dank betuigt voor den steun hem tot heden verleend, heeft uwe Commissie geoordeeld, daar de toestand van genoemden broeder onveranderd is,

aan uwe vergadering *voor te stellen* het besluit, ten zijnen opzichte door de laatste Synode van 1905 in Utrecht genomen, te *hernieuwen*.

Amsterdam, den 20sten Aug. 1908.

Namens uwe Commissie,

C. C. SCHOT Cz., *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVIII.   Advies inzake het bezwaarschrift van Ds. W. Diemer.
(Art. 67.)

Door uwe vergadering is ons opgedragen, het bezwaarschrift van Ds. W. DIEMER, emeritus-dienaar van Wijhe, thans te Apeldoorn, te onderzoeken en u daarover te rapporteeren. Dit bezwaarschrift houdt bezwaar tegen een uitspraak van de Part. Synode van Overijssel en tegen een uitspraak van de Classe Deventer.

Bij het onderzoek van dit bezwaarschrift en het nagaan van wat in de jaren 1896 en 1897 door den Kerkeraad van Wijhe daarin is verhandeld en op de Classe-vergadering te Deventer, bij het verleenen van het eervol emeritaat, op 15 Febr. 1897, is gedaan en gestipuleerd, is ons gebleken dat onregelmatigheden zijn begaan.

Tengevolgs van de behandeling dezer zaak, zooals die op 15 Febr. 1897 te Deventer haar beslag kreeg, kan naar de verordeningen en bepalingen onzer Kerken daarop zijnde, Ds. W. DIEMER geen *wettelijk recht* op pensioen tegenover zijne Kerk doen gelden, zooals terecht door de Part. Synode van Overijssel is uitgesproken.

Uwe Commissie heeft evenwel overwogen, dat Ds. W. DIEMER, die gedurende 37 jaren de Geref. Kerken in ons land diende en in 1897 eervol emeritaat verkreeg, nu hij op zijnen ouden dag in moeilijke omstandigheden kwam, zoodat hij pensioen hoog noodig heeft, wel *zedelyk recht* kan doen gelden op de Kerk van Wijhe.

Daarom stelt zij u voor te beslissen, (volgen de conclusiën.)

C. C. SCHOT Cz., *Rapporteur*,

BIJLAGE XXXIX. Rapport van Deputaten voor hulpbehoevende Kerken.
(Art. 68).

De deputaten voor de Generale kas voor hulpbehoevende kerken hebben de eer, U hunne rekening en verantwoording over te leggen over de drie jaren, verlopen sinds de Synode te Utrecht gehouden.

Mocht in het vorige verslag de opmerking ingelascht worden, dat het scheen alsof de inkomsten van deze kas begonnen te klimmen, tot ons leedwezen kan over dit tijdvak van drie jaren deze zelfde uiting van blijdschap niet worden herhaald. Zelfs waren de totaalcijfers van 1905/06 en 1906/07 beduidend lager; en eerst door een hooger bedrag voor 1907/08 is een gedeelte, al is dit dan maar een zeer klein, ingehaald van den achterstand.

De redenen daarvoor na te sporen zou wellicht meer gegevens wenschelijk doen zijn dan uwen deputaten ten dienste staan; maar wèl mag de vraag gedaan worden, of niet onder die redenen óók mag geteld worden, dat waarschijnlijk niet alle Kerken zich houden aan den regel, te Groningen gesteld, aangaande het deel der collecte voor deze zaak, dat aan de Generale Kas zou worden afgedragen. Geschiedde dit, dan zou de opbrengst allicht eenige honderden guldens meer kunnen zijn.

Uwe deputaten betreuren dezen stand van zaken ten zeerste. Er is toch zoo menige arme Kerk, welke met eenige handreiking krachtig kon worden gebaat, om èn zelve in beteren stand te geraken èn alzoo tevens ook in hare omgeving wederom ten zegen te kunnen zijn.

Doch de kas laat dit niet toe. Slechts de vaste uitkeering aan Kootwijk en een deel in het benoodigde voor de in het ongereede geraakte Catechiseermeesters kan worden afgedaan. Wat verder hier was aanbevolen, om er aan te gedenken, moest zonder hulp gelaten worden.

In het eerste jaar kon aan de Catechiseermeesters slechts f 470 worden uitgekeerd; en in al die drie jaren kon alleen aan de Kerken van Helmond en van Hijken hulp worden geboden.

Uwe deputaten dringen er op aan, dat nogmaals in herinnering worde gebracht, wat van de uitkeering aan deze kas is vastgesteld; en wellicht is de toevoeging niet overbodig, dat dit als een insinuatie is bedoeld. Een schrijven toch gewerd den deputaten met de mededeeling, dat geene bijdrage was gezonden, wjl de collecte voor hulpbehoevende Kerken niet werd gehouden, daar er geen zoodanige Kerken in eigen kring waren. Hoe schoone gelegenheid werd daardoor niet gegeven om dubbel wèl te doen aan wat verder-af gelegen, in zorgen verkeerende zusterkerken.

Van ééne Classe moet ook ditmaal medegeedeeld worden, dat zij, gelijk reeds zoovele jaren, niets heeft gezonden, n.l. de Classe Enumatil, thans Grootegast.

Uwe deputaten hebben zich gekwetend van de opdracht, om èn met de Kerk te Kootwijk èn met de Classe Apeldoorn èn met de particuliere Synode in Gelderland te handelen over vermindering van de bijdrage voor genoemde Kerk uit de Generale Kas. De deputaten daarvoor afgevaardigd hebben de eer, hierbij te voegen het rapport van wat door hen is verricht.

Nevengaand leggen wij de rekening over. Het betrekkelijk hoog batig saldo is veroorzaakt, wjl de laatst gemelde bijdrage inkwam, nadat de verdeling van het overschot was geschied.

Moge voor dezen arbeid der barmhartigheid van de Kerken onderling meer ijver en toewijding in de gemeente komen.

Augustus 1908.

Namens de deputaten voornoemd,
B. VAN SCHELVEN.
R. J. W. RUDOLPH.

BIJLAGE bij XXXIX. Rapport aangaande de Kerk van Kootwijk.

De Generale Synode van Utrecht, zie Art. 116 van de Acta en zie Bijlage LXII, droeg aan de Deputaten voor de Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken op „in overleg te treden met de Kerk van Kootwijk, met de Kerken der Classe Apeldoorn, en met die der Provincie Gelderland, ten einde te geraken tot eene wijziging in de bepalingen van de te storten bedragen, in dien zin, dat de Generale Kas daardoor moge worden ontlast.”

Ter voldoening aan deze opdracht bezochten de Deputaten Ds. B. VAN SCHELVEN en Ds. RENKEMA den 8sten Mei 1905 Kootwijk en woonden de Kerkeeraadsvergadering aldaar bij.

Vrucht van de besprekingen op die vergadering is geweest, dat de Kerkeeraad van Kootwijk besloot de bijdrage voor het Predikantstractement van f 40 te brengen op f 100 per jaar. (Een verlichting alzoo voor de Generale Kas van f 60.)

Den daaropvolgenden dag zijn genoemde Deputaten op de vergadering van de Classis Apeldoorn, en in de maand Juni 1905 op de Particuliere Synode van Gelderland verschenen, om ook dáár voor de belangen der Generale Kas naar Art. 11 K. O. werkzaam te zijn.

En op de vergadering der Classis Apeldoorn, én ter Particuliere Synode van Gelderland werden de Deputaten zeer welwillend ontvangen; op beide vergaderingen is hun de belofte gegeven, dat het verzoek tot ontlasting van de Generale Kas in ernstige overweging zou worden genomen.

Bij die belofte is het tot hertoe gebleven.

Deputaten ontvingen nòch van de Classis Apeldoorn, nòch van de Particuliere Synode van Gelderland, eenig nader bericht. Zij hopen echter nog steeds, dat de belofte ook in vervulling zal komen, en dat de Classe Apeldoorn en de Kerken van Gelderland in het vervolg iets meer zullen doen ten behoeve van de Kerk van Kootwijk.

B. VAN SCHELVEN.
W. B. RENKEMA.

BIJLAGE XXXIXa.
(Art. 68).

Advies in zake het Rapport over Hulpbehoevende Kerken.

De staat van ontvangsten en uitgaven over de laatste 3 jaren, aangeboden door de deputaten voor de generale kas voor hulpbehoevende kerken, is door Uwe Commissie, belast met het nazien daarvan, met de bijbehorende bescheiden vergeleken en in goede orde bevonden.

De Commissie stemt met deputaten overeen, dat de resultaten van 1905/06 en 1906/07 teleurstellend mogen genoemd worden, maar dat 1907/08 weer ongeveer dezelfde uitkomsten gaf als de jaren 1903/05. Evenwel mag daarbij niet uit het oog verloren, ter vermijding van eventueele teleurstelling, dat in 1907/08 een legaat is ontvangen van f 100,— zoodat dit laatste jaar feitelijk niet heeft gegeven wat het vorige triënnium schonk. — Blijkbaar zijn de deputaten van meening dat niet alle Kerken zich houden aan den regel, te Groningen gesteld, om het $\frac{1}{3}$ deel der collecten voor de Hulpbehoevende Kerken, af te dragen aan de Generale kas, wat zij te meer betreuren, omdat thans boven de vaste uitkeering aan Kootwijk en de ondersteuning aan de Catechiseermeesters, alleen aan de Kerken van Helmond en Hijken eenige hulp kan worden geboden, terwijl zoo menige arme Kerk daaraan evenzeer behoefte heeft.

Speciaal wordt door de deputaten gewezen op het feit, dat de classis Grootegast gelijk reeds zoovele jaren, niets heeft gezonden, terwijl door Uwe Commissie daaraan kan worden toegevoegd, dat, blijkens genoemden staat van ontvangsten en uitgaven, ook de classis Hallum niets heeft gedaan. — Ten opzichte van het rap-

port van de deputaten van wat door hen is verricht volgens opdracht van de Generale Synode te Utrecht, om nl. door overleg met Kootwijk, de Classis Apeldoorn en de Provinciale Synode van Gelderland, eenige financiële ontlasting te verkrijgen, kan blijkbaar geene hooge verwachting gekoesterd worden.

Resumerende den arbeid Uwer deputaten, stelt uwe Commissie voor, (volgen de conclusiën in de Acta).

Namens de Commissie,

D. BREMMER Jzn., *Rapporteur.*

BIJLAGE XL.
(Art. 69.)

Advies in zake het verzoek aan de Overheid om
gevangenen c. a. te bearbeiten.

In handen Uwer Commissie is gesteld het volgend voorstel van de Particuliere Synode van *Z.-Holland* (noordelijk gedeelte):

„De Generale Synode wende zich, bij monde van de Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid, tot Hare Majesteit de Koningin met het eerbiedig verzoek, dat het Hare Majesteit moge behagen, maatregelen te nemen, waardoor het aan Kerkeraden op plaatsen, waar cellulaire gevangnissen gevestigd zijn, mogelijk gemaakt worde, leden die daar hun straftijd doorbrengen, door eenen daartoe aangewezen ambtsdrager in qualiteit te doen bezoeken.”

Naar het oordeel Uwer Commissie verdient de zaak, waarover dit voorstel gaat, ten volle de aandacht der Kerken. Naar den Woorde Gods is het ontgensprekelijk de roeping der opzieners en huisverzorgers Gods, zonder ophouden de waakzame zorg voor den dienst van God en de zaligheid der zielen te wijden aan de leden der gemeente, en in 't bijzonder aan die leden die in openbare zonden zijn gevallen en door rechterlijke veroordeeling voor een tijd uit het gemeenschapsleven van Maatschappij en Kerk zijn verwijderd; ook deze leden moeten in de openbare en de bijzondere gebeden der gemeente worden gedacht; en ook voor dezulken is er hope, dat de bearbeiding met het Woord Gods door de genade des Heiligen Geestes zal gezegend worden, dat zij tot ware verootmoediging komen en troost en vrede vinden in het bloed der verzoening. Van de Overheden mag worden verwacht en gevraagd, dat zij geenerlei heerschappij willen voeren of dulden, over de zielen dergenen die tot straf voor hun overtredingen in hare macht zijn gesteld, en dat zij strikt eerbiedigen de gelijke rechten, door de Wet aan de onderscheidene Kerken verzekerd. Uwe Commissie stemt daarom van harte in met den wensch van *Z.-Holland*, n. g.; zij meent echter, dat het voorstel eenige wijziging behoeft.

- 1°. Wat de *personen* betreft — de bedoelde geestelijke zorg behoort te worden gewijd niet alleen aan de leden der Kerk die in *cellulaire* gevangnissen zijn opgesloten, maar aan *allen* die door rechterlijk vonnis hun vrijheid hebben verloren en opgesloten zijn hetzij in een gevangenis, hetzij in een rijkswerkinrichting, of, wat kinderen en jongelieden betreft, in tuchtcholen, of in eenige andere inrichting van rijkswegen.
- 2°. Wat den ambtelijken *arbeid* aan die personen betreft — ambtelijk *bezoek* alleen is niet voldoende te achten. De Kerkeraden hebben roeping, te waken en te zorgen. Te *waken*, dat deze leden der Kerk niet door bepalingen der Wet, of verordeningen van tuchthuizen, of besluiten van regenten, worden gedwongen, zich te laten bearbeiten in den geest van hen, die niet belijden het geloof der Kerk waartoe zij behooren: hetzij door de huisprediking bij te wonen, hetzij door bezoek te ontvangen, hetzij door lectuur, die onder neutrale vlag den eenigen Naam loochent en besrijft. Te *zorgen*, dat op de eene of andere wijze, in overleg met het Bestuur der bedoelde strafhuizen, worde voorzien zoowel in de behoefte aan prediking als aan samenspreking, en dat de gevangenen niet alleen voorzien zijn van een Bijbel en psalmboek, maar ook van goede christelijke lectuur, indien en voorzoover het huis zelf daarvoor niet zorgt.
- 3°. Wat den *inhoud van het verzoek* betreft, is op te merken:
  - a. dat het niet noodig schijnt, zoo in het algemeen aan te dringen op maatregelen als in het voorstel worden genoemd: omreden de ambtelijke toegang van onze opzieners tot gevangnissen c. a. niet overal belemmering ondervindt; een verzoek in den vorm van het voorstel zou dan ook door bepaalde gevallen van weigering of bemoeilijking behooren te worden gemotiveerd. Beter is het, nara

- ons oordeel, dat Kerkeraden die te dezen opzichte in moeite komen, zich met hun klachten en verzoeken wenden tot de Besturen, en, desnoodig, tot de Hooge Overheid;
- b. dat de Kerkeraden zelven wel afdoende maatregelen behooren te nemen, dat de ambtelijke zorg, boven omschreven, aan de gevangenen geregeld en getrouw worde betracht, opdat de Besturen der gevangenen c. a. niet in hun verzuim reden of aanleiding vinden, om ook de bedoelde gevangenen te betrekken onder de z. g. officieele geestelijke zorg c. a.;
- c. dat het raadzaam is, wenschen, bezwaren en klachten te dezer zake, door de Deputaten voor deze correspondentie, te brengen ter kennis van de Hooge Overheid, en wel van Zijne Excellentie den Minister van Justitie, zonder Hare Majesteit de Koningin in deze zaken te moeien.
- Om deze redenen adviseert Uwe Commissie, (volgt de conclusie in de Acta.)

L. LINDEBOOM, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLI.   Advies in zake het bezwaarschrift van J. Jansen van Witmarsum.
(Art. 70.)

In handen uwer Commissie werd gesteld, ter fine van rapport en advies, een bezwaarschrift van J. B. JANSEN en echtgenoot tegen een uitspraak van de Part. Synode van Friesland (Zuidelijk gedeelte).

Genoemde Br. en Z., lidmaten van de Kerk van Witmarsum, zijn van deze plaats ongeveer een klein uur verwijderd, terwijl hun woning staat in de nabijheid van de kerk van Schettens, zoodat zij deze in 10 min. kunnen bereiken.

In 1898 hebben zij hun kerkeraad gevraagd, bij deze laatste kerk te mogen inwonen, omdat, vooral bij winterdag, de weg naar W. slecht begaanbaar is.

Dit verzoek werd door den Kerkeraad afgewezen en de Classis Bolsward, tot wien Br. J. zich daarop wendde, bevestigde de uitspraak van den Kerkeraad.

Hoewel bezwaard, hebben deze Br. en Z. toch in de uitspraak van Kerkeraad en Classis berust.

In 1906 hebben ze zich echter opnieuw tot den Kerkeraad gewend met hetzelfde verzoek, voornamelijk ter oorzaak van het fysiek zwakke gestel van de huisvrouw, voor wie het kerkgaan door den verre afstand onmogelijk werd.

Ook nu weigerde de Kerkeraad toestemming, en de Classis meende geen aanleiding te hebben om op haar vroeger oordeel terug te komen, hoewel als reden voor het herhaald verzoek toenemende zwakheid van de vrouw was opgegeven.

Daarop hebben ze zich beroepen op de Provinciale Synode. Deze vond echter geen termen „in deze zaak op te treden,” maar berichtte aan requestanten, „dat de Kerkeraad hun tegemoet moest komen”

Nu gaat de vrouw naar Schettens onder den Dienst des Woords, maar is verstoken van 't gebruik der Sacramenten, terwijl de overige huisgenooten naar Witmarsum ter kerk gaan. Ze komen daarom tot de Generale Synode met de vraag, om het al den huisgenooten mogelijk te maken, „geregeld onder het gehoor des Woords te komen en de Sacramenten te gebruiken.”

Uwe Commissie, overwegende, dat men eenerzijds de historische grenzen der plaatselijke Kerken behoort te eerbiedigen, doch dat anderzijds ook rekening moet gehouden worden met velerlei eischen van het practische leven, opdat de leden geen dupe worden van de menigmaal voorkomende grilligheid dier grenzen en tengevolge daarvan grootendeels verstoken zouden zijn van den dienst des Woords en het gebruik der Sacramenten,

stelt aan uwe eerw. vergadering voor, (volgt de conclusie in de Acta).

MULDER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLII.
(Art. 72.)

Advies in zake de behandeling van Dienaren, die
het 7de gebod overtreden.

Uwe Commissie ziet zich geroepen te adviseeren over de Instructie van de Part.-Synode van Friesland (Noordel. ged.) voorkomende onder letter M, n° 1 van het agendum, en aldus luidend: De Part.-Synode van Friesland (noordel. ged.) vertrouwend, dat de Kerken de ergerlijke zonden tegen het zevende gebod in de ambtsdragers met allen ernst zullen straffen, verzoekt de wenschelijkheid uit te spreken, dat men niet lichtelijk bij schorsing blijve, maar eerder tot afzetting van den dienst overga,

Uwe Commissie is eenparig van gevoelen, dat de Kerken tegen zóó ergerlijke zonden als die der overtreding van het zevende gebod, waardoor de eere Gods en de goede naam van Christus' Kerk zoozeer gesmaad wordt, niet te zacht mogen optreden, waarvan zij allicht den schijn op zich laden, wanneer zij zich slechts tot kortere of langere schorsing bepalen maar niet tot afzetting van den dienst voortvaren.

Overtuigd, dat Uwe Vergadering dit haar gevoelen deelt, adviseert de Commissie dat de Generale Synode hare volkomene instemming betuige met wat door de Partic. Synode van Friesland (Noordel. ged.) voorgesteld wordt.

F. J. TEN HOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIII.
(Art. 72.)

Rapport van „de Commissie van Verzoening,” benoemd
door de Generale Synode van Utrecht, in zake de moei-
lijkheden in de gereformeerde Kerk te Nieuwe Pekela.
(Acta Utr. Synode, art. 106.)

De Commissie, benoemd door de vorige Synode, met last en volmacht eene poging te doen, om alsnog te N. Pekela eene verzoening te weeg te brengen en de ergerlijke misstanden zoo spoedig mogelijk te doen wegruimen, heeft de eer het volgende rapport uit te brengen.

Zij heeft tot viermalen toe een bezoek gebracht aan de kerk van N. Pekela, ten einde persoonlijk te kunnen spreken met den Kerkeraad, met de broeders, die het met den Kerkeraad eens waren en met de z. g. „protesteerende broederen.”

Deze bezoeken hadden plaats 21/22 Sept. 1905, 13/14 Oct. 1905, 25 Oct. 1905 en 8/9 Januari 1907.

Ook heeft zij 11 Oct. vergaderd en gesproken met de Classe Stads-Kanaal, die op haar verzoek bijeengekomen was.

Hoofddoel van uwe Commissie is steeds geweest, scheuring in de Kerk van N. Pekela te voorkomen en de bestaande gedeeldheid weg te nemen.

Zij meende dat dit vooral en voornamelijk bereikt kon worden, doordat de leden van den Kerkeraad, die gekozen moesten worden, uit beide stroomingen werden gekozen. Ook andere dingen achtte uwe Commissie wel van belang, doch het genoemde was toch het hoofdpunt, waarop zij heeft aangestuurd in alle vergaderingen en gesprekken.

Hare adviezen, die als Bijlagen *) hiernevens gaan, wijzen dit ook uit. Om dat genoemde doel te verkrijgen, heeft zij dan ook in hare adviezen den weg gewezen en de Classe om medewerking gevraagd.

Helaas, is niet aanstonds van haar adviezen het wenschelijke ingezien, zoodat men zich in den door de Commissie gewenschten weg niet dadelijk heeft begeven.

Vandaar dat de Commissie er o. a. in Januari 1907 nog weer is geweest en in Juni d. a. v. nog schreef, dat de zaak wel ter e. v. generale synode zou komen en hare beslissing met vertrouwen kon worden afgewacht.

En intusschen hebben de Classe Stads-Kanaal en ook de Particuliere Synode van Groningen zich nog weer met de zaak van N. Pekela moeten bemoeien.

Tot hare groote blijdschap, ontving de Commissie echter in het laatst van Maart een bericht van ds. N. P. LITTOOY te N. Pekela, dat eindigde met de woorden: van beide stroomingen zijn bij de laatste verkiezing in den Kerkeraad gekomen; achterstallige gelden zijn betaald; er is Avondmaal gehouden, en de broeders en zusters kwamen er in goeden getale: i. e. w. „de zaak is in orde”. Gaat het zoo voort, dan zal alles zich herstellen.

*) Zie Bijlagen A en B.

Hiermede meent de Commissie te kunnen eindigen.

Nu haar arbeid, die zoo vruchteloos scheen, mede door tusschenkomst en hulp van Classe en Part. Synode, nog zulke goede vrucht droeg, onder 's Heeren zegen en leiding, meende zij ongewenscht te zijn, dat alles (Spreuken 17:9) werd „opgehaald” in dit rapport wat zij met enkele personen of met meerdere broeders te gelijk had besproken; wat zij had ontvangen aan brieven en stukken, in Bijlage III vindt men een aantal; wat haar bejegend was, enz; opdat alle schijn van eenzijdigheid en persoonlijke anti- of sympathie gemeden blijve; en opdat het maar steeds *meer* en steeds *weer* gezegd moge kunnen worden: Het is in de Kerk van N. Pekela in orde.

De Commissie voornoemd,

Kampen, }
Zaandam } Mei 1908
Steenwijk }

H. BOUWMAN, Voorz.
W. BREUKELAAR.
J. HANIA, Scriba.

BIJLAGE A.   Advies van de Commissie, benoemd door de Generale Synode van Utrecht, in de zaak van de Gereformeerde Kerk te N.-Pekela.

De Commissie, benoemd door de Synode van Utrecht in de zaak van N.-Pekela, heeft een bezoek gebracht aan de gemeente aldaar; met den Kerkeraad en met de broeders, die bezwaar hadden tegen den Kerkeraad in het algemeen en tegen de leden van den Kerkeraad in het bijzonder, in meerdere of mindere mate, — vergaderd en gesproken en meent nu als haar oordeel het volgende te moeten adviseeren:

- 1°. De Kerkeraad erkenne voor de gemeente, dat hij in zake de benoeming van een predikant en de verkiezingen voor den Kerkeraad in 'tlaatst van 1904 en in de eerste helft van 1905, nog wel met meer takt had kunnen handelen dan hij gedaan heeft. Met de twee hoofdschakeeringen of stroomingen, die er in de gemeente zijn, had nog meer gerekend behooren te worden.
- 2°. De brs. NIEBOER en HUIJSING zullen in het belang van de geheele gemeente handelen, als zij zich bereid verklaren, om nu reeds af te gaan van den dienst. Een deel der gemeente ziet voornamelijk in den eenen broeder, een ander deel in den anderen broeder iets — (daar gelaten of het iets groots of kleins is) — waarom hun arbeid in den dienst den eersten tijd niet de vruchten kan dragen, die nu het meest gewenscht zijn.
- 3°. Door het „afgaan” van die broeders ontstaat eene vacature, waarin voorzien moet worden. Het is echter van het hoogste belang dat dan ook aanstonds de zaak van de gewone jaarlijksche aftreding aan de orde worde gesteld, opdat de nominatie daarvoor geschiede tegelijk met het voorzien in de vacature NIEBOER en HUIJSING. Het zal dan dus noodig zijn, omdat br. NIEBOER met het einde des jaars niet behoefde af te treden en br. HUIJSING wel, dat er geformeerd worde een dubbelgetal voor ouderlingen, dat uit 6 broeders bestaat; en een dubbelgetal voor diakenen, uit 4 broeders bestaande. Van die 6 kunnen dan 3 gekozen worden, van wie een in de vacature NIEBOER komt; de anderen in de gewone vacatures; en van de 4 kunnen 2 worden gekozen: een voor de gewone vacature en een voor de vacature HUIJSING.
Hierbij moet dan echter nog om 2 dingen gedacht worden.
- a. Bij het formeeren van die beide dubbelgetalen stelle men „van te voren de gemeenteleden in staat op geschikte personen de aandacht te vestigen”, (art. 22, kerkenorde: redactie 1905) en wel op briefjes, door de gemeenteleden in te dienen, met hun naam onderteekend; en
- b. Men formeere uit de namen de dubbele getalen en zorg daarbij, dat die dan minstens voor de helft bestaan uit broeders die behooren tot de strooming, welke geruimen tijd niet kon instemmen met de handelingen van den Kerkeraad.

Overigens worde de verkiezing geheel en al op de gewone wijze gehouden. De Commissie oordeelt dat dit sub. 3 genoemde niet behoort te geschieden om tegemoet te komen aan verkeerd verzet, bijaldien dit mocht bestaan, ook niet behoort te geschieden omdat de beteekenis van den Kerkeraad moet worden verzwakt, doch dat met het oog op den vrede en de rust dergelijke ver-

- tegenwoordiging in den Kerkeraad van de stroomingen die in de gemeente zijn, billijk en gewenscht, ja op dit oogenblik plichtmatig is.
- 4° De Kerkeraad late, noch in dit jaar noch in het eerstvolgende, sprekers optreden, die over de beteekenis van onze Theologische School of van de Vrije Universiteit zouden willen spreken of ook over de zoogenaamde „leerver- schillen.”
- Over die laatste nam de Synode van Utrecht eene kostelijke beslissing, terwijl het spreken over de opleiding in Amsterdam of Kampen, althans den eersten tijd, de eene of andere strooming in de gemeente zou kunnen prikkelen.
- 5° Van dit advies worde mededeeling gedaan aan de gemeente.
- Daarbij wordt dan tevens medegedeeld, dat de commissie van *deze* oplossing in de bestaande verwickelingen, onder des Heeren zegen, heil verwacht voor de gehele gemeente, zoowel voor den Kerkeraad als voor de lidmaten, mits men — en dit geldt voor allen te zamen, —
- a. zich aan dit advies gewilliglijk onderwerpe;
  - b. daarom van weerszijden *toegeve, vergeve en vergeet*;
  - c. zich ernstig voorneme om, na de inwerkingtreding van bovengenoemde bepa- lingen, zooveel mogelijk gesprekken over de moeilijkheden der laatste tijden na te laten;
  - d. gemeenschappelijk versta en betrachte: „zijt niemand iets schuldig dan elkan- der lief te hebben”; en
  - e. aanhoude in het gebed bij onzen Middelaar en Koning, dat hij veel die gaven des Geestes geve, die in Galaten 5 aldus worden vermeld en aanbevolen: *liefde, blijdschap, vrede, langmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid en matigheid.*

De Deputaten voornoemd,

Kampen |
Zaandam | 28 September '05
Steenwijk |

(w. g.) H. BOUWMAN, *h. t. Voorz.*
W. BREUKELAAR,
J. HANIA, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE B.
(bij XLIII.)

Advies (gewijzigd) van de Commissie, benoemd door de Generale Synode van Utrecht, in de zaak van de Gereformeerde Kerk te N.-Pekela.

De Commissie, benoemd door de Synode van Utrecht in de zaak van N.-Pekela, heeft nogmaals eer bezoek gebracht aan de gemeente aldaar; heeft wederom met den Kerkeraad en met vele broeders vergaderd en gesproken, en meent nu het volgende te moeten adviseeren.

- 1°. De Kerkeraad erkenne voor de gemeente, dat hij inzake de verkiezingen voor den Kerkeraad in 't laatst van 1904 en in de 1e helft van 1905 nog wel met meer tact had kunnen handelen, dan hij gehandeld heeft. Met de twee hoofd- schakeeringen, die er in de gemeente zijn, had nog méér gerekend kunnen worden ¹⁾.
- 2°. De brs. NIEBOER en HUIJSING zullen in het belang van de *geheele* gemeente handelen, als zij zich bereid verklaren om nu reeds af te gaan van den dienst. Een deel der gemeente ziet voornamelijk in den eenen broeder, een ander deel in den anderen broeder iets (daar gelaten of het iets groots of kleins is) waarom hun arbeid in den dienst den eersten tijd niet de vruchten kan dragen, die nu het meest gewenscht zijn, waarbij echter uitgesproken wordt, dat het hoogst afkeurenswaardig is, bezwaren tegen br. NIEBOER publiekelijk op de provinciale Synode te verspreiden, ten gevolge waarvan diens naam en eere in opspraak kwam ook in andere deelen der Provincie. ²⁾
- 3°. Door het afgaan van de broeders NIEBOER en HUIJSING ontstaan vacatures waarin moet worden voorzien. Bovendien bestaat er nog eene vacature, waarin nog niet is voorzien.

Ook zullen er drie vacatures ontstaan tengevolge van de gewone jaarlijksche

¹⁾ In het 1e advies stond nog tusschen „hij” en „in zake” „inzake de beroeping van een predikant”.

²⁾ Deze laatste zin staat in het eerste advies niet.

aftreding van Kerkeraadsleden. Ter vervulling van deze vacatures zal gewenscht zijn:

- 1°. dat de verkiezing, zoowel voor de drie buitengewone als de drie gewone vacatures, spoedig geschiede;
- 2°. dat deze dubbele verkiezingen als twee verkiezingen worden aangemerkt;
- 3°. dat de Kerkeraad aan de gemeente gelegenheid geve, naar art. 22 der Kerkenorde, op geschikte personen de aandacht te vestigen;
- 4°. dat de Kerkeraad, bij het formeeren der dubbele getalen, rekene met de twee stroomingen, die er in de gemeente zijn, en wel in dezer voege, dat voor het eene drietal vacatures namen van personen op het dubbelgetal worden geplaatst, die geacht kunnen worden tot de eene strooming te behooren, en voor het andere drietal vacatures namen van personen op het dubbele getal worden geplaatst, die tot de andere strooming kunnen worden gerekend¹⁾).

De Kerkeraad late noch in dit jaar noch in het eerst volgende sprekers optreden, die over de beteekenis van onze Theologische School of van de Vrije Universiteit zouden willen spreken of ook over de zoogenaamde leerverschillen". Over die laatste nam de Synode van Utrecht eene kostelijke beslissing: terwijl het spreken over de opleiding in Amsterdam of Kampen, althans den eersten tijd, de eene of andere strooming in de gemeente zou kunnen rikkelen.

- 5°. Van het advies worde mededeeling gedaan aan de gemeente in eene publicatie van den volgende inhoud²⁾).

Aldus opgemaakt 23 Oct. 1905

H. BOUWMAN, Voorz.

W. BREUKELAAR.

J. HANIA, Scriba.

¹⁾ In het eerste advies luidt punt 3 aldus:

Door het afgaan van die broeders ontstaat eene vacature, waarin voorzien moet worden. Het is echter van het hoogst belang, dat nu ook aanstonds de zaak van de gewone jaarlijksche aftreding aan de orde worde gesteld, opdat de nominatie daarvoor geschiede tegelijk met het voorzien in de vacature NIEBOER en HUYSING. Het zal dan dus noodig zijn, omdat br NIEBOER met het einde des jaars niet behoefde af te treden en br HUYSING wel, dat er geformeerd worde een dubbel getal voor ouderlingen, dat uit 6 broeders bestaat, en een dubbel getal voor diakenen uit 4 broeders bestaande. Van die 6 kunnen dan 3 gekozen worden, van wie een in de vacature NIEBOER komt, de anderen in de gewone vacatures, en van de 4 kunnen 2 gekozen worden, een voor de gewone vacature en een voor de vacature HUYSING.

a. Bij het formeeren van die beide dubbelgetallen stelle men van te voren de gemeentelieden in staat op geschikte personen de aandacht te vestigen (art. 22 Kerkenorde, redactie 1905) en wel op briefjes, door de gemeentelieden in te dienen, met hun naam ondertekend. En

b. Men formeere uit die namen het dubbele getal en zorgte daarbij, dat die dan minstens voor de helft bestaat uit broeders, die behooren tot de strooming, welke geruimen tijd niet kon instemmen met de handelingen van den Kerkeraad.

Overigens worde de verkiezing geheel en al op de gewone wijze gehouden.

De Commissie oordeelt, dat dit sub 3 genoemde niet behoort te geschieden om tegemoet te komen aan verkeerd verzet, byaldien dit mocht bestaan, ook niet behoort te geschieden omdat de beteekenis van den Kerkeraad moet worden verzwakt; doch dat met het oog op den vrede en de rust dergelyke vertegenwoordiging in den Kerkeraad van de stroomingen die in de gemeente zijn, billyk en gewenscht, ja op dit oogenblik plichtmatig is.

²⁾ De 7 laatste woorden staan in het 1e advies niet. De publicatie vormt een afzonderlijk stuk in het eerste advies volgde nog na het woord „gemeente” — wat ook in de publicatie weer is opgenomen.

Daarbij worde dan tevens meedeeld, dat de Commissie van deze oplossing der verwickelingen, onder des Heeren zegen, heil verwacht voor de geheele gemeente, zoowel voor den Kerkeraad als voor de lidmaten, mits men — en dit geldt voor allen te zamen

a. zich aan het advies gewilliglijk onderwerpe,

b. daarom van weerszijden *toegeve vergeve* en *vergete*,

c. zich ernstig voorneme om na de inwerkingtreding van bovengenoemde bepalingen zooveel mogelijk gesprekken over de moeilijkheden der laatste tyden na te laten,

d. gemeenschappelijk versta en betrachte zijt niemand iets schuldig dan elkander lief te hebben; en

e. aanhoude in het gebed bij onzen Middelaar en Koning, dat Hy veel die gaven des Geestes geve, die in Galaten 5 aldus worden vermeld en aangeprezen: *liefde, blydschap, vrede, langmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, en matigheid*.

BIJLAGE XLIIIa.   Advies over het Rapport van „de Commissie van verzoening” voor N.-Pekela.

Uwe Commissie, gelezen hebbende het rapport van Deputaten, door de Synode van Utrecht in 1905 benoemd naar aanleiding van moeilijkheden in de kerk van Nieuwe-Pekela, heeft de aangename taak te kunnen constateeren:

- a. dat de Deputaten Prof. Dr. H. BOUWMAN, Ds. W. BREUKELAAR en Dr. J. HANIA enkele vergaderingen met de broederen te N.-Pekela gehouden en alles gedaan hebben, wat h. i. tot verzoening en bevrediging leiden kon; en
- b. dat hun arbeid, mede door tusschenkomst van Classis en Partic. Synode, onder den zegen des Heeren, tot kostelijke vrucht heeft gehad, dat de pijnlijke scheur in de kerk te N.-Pekela in beginsel geheeld is, en er alle grond van hope bestaat, dat alles zich aldaar weder herstellen zal.

Uwe Commissie adviseert der Synode, dezen Deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun moeilijken arbeid en ze te déchargeeren.

F. J. TEN HOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIV.   Rapport van de Deputaten van advies inzake de geschillen in Harlingen.
(Art. 72.)

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Utrecht in 1905, wees aan, om in de gerezen moeilijkheden in de Kerk van Harlingen, op verlangen van één der betrokken partijen (den Dienaar des Woords te Harlingen, den Kerkeraad aldaar, de Classis en eventueel de particuliere Synode) van advies te dienen, de Broeders Ds. J. D. v. D. MUNNIK van Leeuwarden, Ds. T. NOORDEWIER van Meppel en Ds. A. DE GEUS van de Lemmer. (Zie Artt. 50, 172, 176 der Acta van de Gen. Synode van Utrecht.)

Deze Broeders, de ondergeteekenden, hebben de eer aan uwe tegenwoordige vergadering mededeeling te doen van hun verrichten arbeid.

Daartoe aangezocht en door Ds. ALLAART, den in de geschillen betrokken Dienaar des Woords, en door den Kerkeraad van Harlingen, zijn de bovengenoemde Deputaten den 18^{den} Oct. 1905 met dien Kerkeraad en dien Dienaar des Woords samenvergaderd geweest te Harlingen. Uit voorafgevoerde correspondentie en de gesprekken van dien dag bleek het den Deputaten, dat naar aanleiding van de prediking van Ds. ALLAART, inzonderheid van eene *predicatie* over *Ef. 4: 30*, een geest van onrust in den Kerkeraad en in de Gemeente heerschte, die reeds gevoerd had tot een zich onttrekken aan den Dienst van Ds. ALLAART en tot het voornemen des Kerkerads, om dien dienst tot één Kerkgebouw te beperken, en dat deze geest van onrust door het besluit der Gen. Synode niet geheel was gebannen.

De Kerkeraad van Harlingen kwam na eenige bespreking tot de *formuleering zijner vragen*, die aldus luiden:

- a. Wat beteekent de raad der Generale Synode, gegeven aan den Kerkeraad, om den wenk van de Classis Franeker zoo spoedig mogelijk op te volgen?
- b. Ligt in de „Verklaringen” der Generale Synode van Utrecht in zake de leer-
geschillen niet een feitelijke veroordeeling der aangeduide leeringen van Ds. ALLAART, zooals sommige broederen meenen; — of wordt Ds. ALLAART daardoor in 't gelijk gesteld, gelijk Z. Eerw. beweert?
- c. Is het recht en billijk, dat de Kerkeraad den dienst van Ds. ALLAART beperkt tot de Westerkerk, en dien van de hulpbiedende Leeraars en van den te be-
roepen Dienaar des Woords tot de Oosterkerk?

Op deze vragen hebben de *Deputaten* het navolgende bescheid gegeven:

- a. De Generale Synode, uitgaande van de gedachte, dat de Classis te doen had met een aanklacht van den Kerkeraad tegen Ds. ALLAART, heeft willen uit-
spreken, dat zij het gewenscht achtte, dat de Kerkeraad, naar Art. 79 K. O.,
met een genabuurden Kerkeraad de aanklacht behandelen zou, om zoo noodig,
de zaak voor de Classicale behandeling gereed te maken.
- b. Ten aanzien van de *eerste* der aangeduide leeringen, dat n.l. „de wederge-
boorte aan de roeping voorafgaat”, heeft de Synode uitgesproken, „dat de
„wedergeboorte niet geschiedt door het Woord of de Sacramenten als zoo-
„danig, maar door de almachtige en wederbarende werking des Heiligen
„Geestes; dat deze wederbarende werking des Heiligen Geestes echter niet

„in dien zin mag losgemaakt worden van de prediking des Woords, alsof „beide van elkander gescheiden zouden zijn”, en — „dat bij de volwassenen „de wederbarende werking des Heiligen Geestes de prediking des Evangelies „vergezelt”. De Synode heeft diensvolgens wel onderscheid gemaakt tusschen wedergeboorte en roeping, maar deze niet gescheiden, en omtrent de tijdsorde heeft zij zich niet uitgesproken. Ten aanzien van de *tweede* der aangeduide leeringen, n.l. „dat de wedergeboorte in den regel plaats vindt vóór den doop”, heeft de Synode verklaard, „dat het zaad des verbonds krachtens de belofte „Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus g. heiligd, totdat bij „het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt.” — doch — „dat „de stelling, dat elk uitverkoren kind dáárom reeds vóór den Doop metterdaad „wedergeboren zou zijn, noch op grond van de Schrift, noch op grond van „de Belijdenis te bewijzen is, dewijl God Zijne belofte vervult naar Zijne „vrijmacht op Zijn tijd, hetzij vóór of onder of na den Doop.” Aldus heeft de Synode, onderscheid makende tusschen het houden voor wedergeboren en het metterdaad wedergeboren zijn, niet gewenscht over den tijd der wedergeboorte zich uit te spreken, zoodat het eisch is, zich met groote omzichtigheid uit te laten en in de prediking niet als regel te leeren wat Gods geopenbaarde Woord niet duidelijk als regel stelt. Ten aanzien van de *derde* der aangeduide leeringen, n.l. „dat bij den Doop geschiedt de aansluiting aan het Lichaam van Christus,” heeft de Generale Synode geen enkele uitspraak gedaan, waarom het geraden is, zich te onthouden van termen, die niet in de Belijdenisschriften voorkomen, en die aanstoot kunnen geven.

- c. Met het oog op de overeenkomst bij de samensmelting in 1899, zou het eerst dan recht en billijk zijn, een bepaling als bovengemeld te maken, wanneer dit geschiedde met gemeenschappelijk overleg, zonder protest van eenige beteekenis; maar een dergelijke bepaling, zij het ook een tijdelijke, moet geacht worden schadelijk te zijn voor den opbouw der Kerk, als lichtelijk leidende tot scheuring en als bezwarend voor den beroeping arbeid.

De Dienaar des Woords, Ds. ALLAART, had gevraagd

- 1°. hoe het oordeel der Deputaten luidt over de predicatie over Ef. 4:30, bepaaldelijk over de daarin voorkomende geïncrimineerde passages, of daarin afwijking voorkomt van de leer der H. Schrift en van onze Formulieren van Eenigheid, en — of de daartegen aangevoerde gronden recht van bestaan hebben;
- 2°. of Z^{eerw.} niet in gemoede bezwaar mocht hebben tegen de wijze van behandeling der ingediende aanklacht door den Kerkeraad;
- 3°. op welke wijze het gezag van het ambt van den Dienaar des Woords door den Kerkeraad het best in de gemeente kan worden hersteld.

Hierop hebben de *Deputaten* het volgende uitgesproken:

- ad 1um, dat zij in genoemde predikatie niets gevonden hebben tegen de leer der Schrift of onze Belijdenisschriften strijdende;
dat ook de gewraakte uitdrukkingen, huns erachtens, niet met Belijdenisschriften in uitdrukkelijken strijd zijn;
dat de daartegen aangevoerde gronden, huns inziens, de bedoelde kwesties eigenlijk niet raken;
edoch dat het wenschelijk is, dat ieder zich in zoo teedere en onzekere zaken, als in de aangeduide leeringen vervat zijn, met alle voorzichtigheid en bescheidenheid uitlate;
- ad 2^{dum}, overwegende: a) dat de wijze van behandeling der aanklacht zeker niet juist geweest is en mag betreurd worden; b) doch ook, dat bij den Kerkeraad, bij deze min juiste wijze van handelen, zeer zeker geen kwaad opzet mag verondersteld worden; verwachtende dat de Kerkeraad rekening zal houden met de beslissingen der Generale Synode in zake de leergeschillen en met het advies dezer Deputaten en dies van de verdere behandeling der zaak zal afzien, —
oordeelen zij, dat Ds. ALLAART den verderen loop der dingen met vertrouwen heeft af te wachten; —
- ad 3^{ium}, dat de door den Kerkeraad beraamde maatregel, om Ds. ALLAART bij de Westerkerk te houden, niet tot herstelling zal kunnen dienen, maar dat, bijaldien er een zoo zeer gewenschte bevrediging mocht komen door den arbeid van Deputaten, volledige mededeeling aan de Gemeente zeer gunstig zou kunnen werken, en dat een daarop volgend huisbezoek van al de Ouderlingen in de Gemeente het aanzien van den Dienst des Woords weder zou kunnen herstellen.

Na ampele en ernstige bespreking dezer adviezen gaf de Heere aan Deputaten den zegen, dat zij daarmede een grond mochten bieden, waarop Kerkeraad en Leeraar elkander weer in vrede ontmoetten.

De „mededeeling aan de Gemeente,” bovengenoemd, is door de Deputaten, op verzoek van den Kerkeraad, opgesteld, gelijktijdig in uniform in beide kerkgebouwen gedaan, zooals zij geschied is opgeschreven in duplo en onderteekend door al de leden des Kerkeraad, en één exemplaar gedeponereerd in het Archief van de Kerk van Harlingen, terwijl het andere exemplaar als Bijlage dit rapport begeleidt.

Eindelijk is door den Kerkeraad op de meest hartelijke wijze aan Deputaten dank gezegd voor hunne bemoeiingen en zijn hunne gemaakte kosten geresitueerd. Dienaar des Woords en Kerkeraad en Deputaten hebben ten slotte hunne dankzeggingen en gebeden voor den nood der Kerk van Harlingen samen ootmoedig neergelegd voor den troon der genade.

Na dien tijd is de tweede predikantsplaats, tijdens de moeilijkheden vacant, vervuld, en zijn de Deputaten niet weer ingeroepen.

Meppel,
Leeuwarden, } 1 Juli 1907.
De Lemmer, }

T. NOORDEWIER.
J. D. v. d. MUNNIK.
A. DE GEUS, *Rapporteur.*

BIJLAGE
bij XLIV.

Geliefde Broeders en Zusters in onzen Heere Jezus Christus!

Het is u allen bekend, dat de Gemeente des Heeren te dezer plaatse in de jongste tijden niet weinig verontrust is door geschillen aangaande de Leer, ons door onze Vaderen overgeleverd.

Deze onrust nam aanleiding mede uit de Bediening des Woords door uwen Leeraar den Weleerw. Heer Ds. H. J. ALLAART.

Uwe Opzieners waren over deze verontrusting in niet geringe zorg, en meenden in den jongsten zomer pogingen te doen tot rustherstel door een aanklacht tegen uwen Leeraar in te dienen.

Door allerlei omstandigheden is deze aanklacht niet in den ordelijken, door onze Gereformeerde Kerken gestelden weg behandeld, maar heeft de Kerkeraad in zijne meerderheid een Bezwaarschrift tegen eenige leeringen, bijzonder voorkomende in een predicatie van uwen Bedienaar des Woords over Efeze 4: 30, gezonden naar de laatst gehouden Generale Synode der Gereformeerde Kerken te Utrecht.

Deze Synode heeft, en zeker terecht, dit Bezwaarschrift niet kunnen behandelen, om dat eerst de Classikale Vergadering en de Particuliere Synode over zulke zaken handelen moet. Toch heeft de Generale Synode, gevoelende den ernst van den toestand van deze uwe Kerk naar aanleiding van het Bezwaarschrift een raad gegeven en drie Broeders aangewezen, de Leeraren T. NOORDEWIER van Meppel, J. D. VAN DER MUNNIK van Leeuwarden, en A. DE GEUS van de Lemmer tot wie en de Kerkeraad en Ds. ALLAART zich konden wenden om raad.

Naar den wenk der Generale Synode, hebben dan ook de Raad uwer Kerk en uw Leeraar zich gewend tot de aangewezen Deputaten van advies, om, mocht het Gode behagen, een weg te vinden tot geruststelling en heeling van de breuke Zions te dezer stede.

Op den jongsten Woensdag zijn deze drie genoemde Leeraren met ons, uwe Kerkeraad en uw Leeraar, samen geweest en hebben met den meesten ernst over den droeven toestand van des Heeren Kerk alhier gehandeld. Zij hebben de bovengenoemde predicatie over Efeze 4: 30 nauwgezet gelezen, en verklaard, daarin niets te vinden tegen de leer der H. Schrift of onze Belijdenisschriften strijdende. Zij hebben ook opzettelijk hunne aandacht gewijd aan enkele uitdrukkingen en leeringen waartegen vooral bezwaar was gerezen, als namelijk dat, „de wedergeboorte de roeping voorafgaat”, dat „in den regel de wedergeboorte geschiedt vóór den doop en dat in den Doop de aansluiting aan het mystieke Lichaam van Christus plaats vindt”. De Broeders hebben verklaard, dat zij ook deze uitdrukkingen en leeringen, mits goed uitgelegd, niet in uitdrukkelijken strijd met de Belijdenisschriften konden achten. Zij hebben mede kennis genomen van de argumenten, die sommigen uwer Opzieners tegen genoemde leeringen aanvoerden,

maar geoordeeld, dat deze tegenredenen de gewraakte stellingen niet raakten. Toch hebben zij als hun ernstigen wensch te kennen gegeven, dat ieder zich in zoo teedere en onzekere zaken, als in de aangeduide leeringen vervat zijn met alle voorzichtigheid en bescheidenheid uitlate.

Deze Broeders hebben echter ons geschil nog van een andere zijde bezien, namelijk in verband met de bekende „Verklaringen” door de Generale Synode van Utrecht gegeven in zake vier punten, die in uitgebreiden kring in onze Gereformeerde Kerken in geschil waren, waarvan er twee ook onder ons genoemd zijn.

Zij hebben er ons op gewezen, dat de Synode duidelijk heeft uitgesproken, dat over de volgorde in tijd van wedergeboorte en roeping en van wedergeboorte en doop, niet alleen onze Belijdenis maar ook Gods Heilig Woord zwijgt, en deze zaken dus behooren tot de verborgen dingen, waarover het eisch is zich met groote omzichtigheid uit te laten en niet wijs te willen zijn boven hetgeen ons God geopenbaard heeft, door zelf regels te stellen, waar God ze ons verbergt.

Wij hebben met elkander het gewicht en den ernst van dien raad gevoeld. Ook uw Leeraar heeft beseft en verklaard, dat hij leeringen als bovengenoemd in de Bediening des Woords verkondigend voorzeker tegen dit ernstig Synodaal vermaan zou ingaan. Z.Eerw. heeft dan ook uitdrukkelijk verklaard zich te zullen houden aan de Synodale uitspraak, dat „de wederbarende werking des H. Geestes bij de volwassenen de prediking des Evangelies vergezelt” en dus de stelling, dat bij de volwassenen de wedergeboorte de roeping voorafgaat niet te zullen leeren.” Evenzoo heeft Z.Eerw. uitgesproken, dat met het oog op de Synodale uitspraak over de zoogenaamde onderstelde wedergeboorte — met welke verklaring hij zich volkomen conformeert — de stelling, dat in den regel de wedergeboorte aan den Doop voorafgaat, niet in de prediking mag worden geleerd.

Daar in de genoemde punten ook uwe Opzieners de adviezen der Synodale Deputaten eenstemmig aanvaardden, was daarmede de plaats van ontmoeting gevonden, waar God de Heere ons samenbracht, om nu onder biddend opzien tot Hem en in diepe afhankelijkheid van Hem weer samen te gaan werken aan de heeling der breuke en aan den opbouw van Gods Zion.

Een nieuwe toestand was door de afgelegde verklaringen wederzijds ingetreden. Nu mocht ook niet gehandhaafd blijven de door den Kerkeraad gemaakte, hoewel nog niet uitgevoerde bepaling, dat voorloopig de dienst van Ds. ALLAART zou beperkt blijven tot de Westerkerk en die van de hulpbiedende Predikanten en van den te beroepen Leeraar tot de Oosterkerk. Rekenende met de verklaringen, die waren afgelegd, heeft de Kerkeraad éénparig die verklaring vernietigd en evenzoo besloten, om geen gevolg te geven aan de in den afgelopen zomer ingediende aanklacht.

Broeders en Zusters! wij staan thans voor ons besef aan het begin van een nieuwen toestand. Mochten wij met elkander en met onzen God het verbond vernieuwen, wij en onze kinderen! Werke Hij daartoe krachtig met Zijn Heiligen Geest, zelvend en heiligend den Dienaar des Woords, de Opzieners en Armverzorgers en al de leden groot en klein. Verheerlijke Hij Zijn Naam in Zijn eigen werk.

Wij als Opzieners hebben beloofd, in een ijverig huisbezoek onze krachten in te spannen, om het aanzien van den Dienst des Woords, mocht het zijn te herstellen. Make de Heere een iegelijk getrouw in Zijn ambt! Bediene Hij Zich van onzen zwakken arbeid!

Ten slotte hebben wij er behoefte aan, geliefde Broeders en Zusters, u te zeggen, dat het ons en u, u en ons past voor onzen God in de schuld te vallen, of het hem behagen mocht om den wille van het werk Zijns lieven Zoons ons nog een zegen achter te laten. Laat ons dan bekennen, dat wij alles hebben verzonddigd! Laat ons pleiten op de beloften van Zijn genadeverbond!

Onze God zij ons genadig en zegene ons.

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Harlingen,

H. J. ALLAART, <i>Praeses.</i>	S. DE WIT.	S. BRUINSMA.
Ouderl. P. A. SMILDE,	S. J. TEN HOOR.	U. HIEMINGA.
<i>Scriba.</i>	H. SIJTSMA.	D. H. DE VRIES.
” P. WESTERHUIS.	H. ALKEMA Jr.	S. DE VRIES.
” K. FORTUIN.	J. DE GROOT.	J. SMILDE.
” G. BEKIUS.	L. SPAANDEMAN.	J. R. SMEDES.
” W. HOEKERS.		J. VAN GOOR.
” D. BOERSMA.		
” A. J. v. d. WAL.		
” A. NAUTA.		

BIJLAGE XLIVa
(Art. 72)

Advies in zake het Rapport over Harlingen.

Uwe Commissie, gelezen hebbende het Rapport van de Depp. door de Synode van Utrecht in 1905 benoemd in zake de geschillen in de Kerk van Harlingen, heeft het genoegen te mogen constateeren, dat genoemde Depp. Ds. J. D. v. d. MUNNIK, Ds. T. NOORDEWIER en Ds. A. DE GEUS de hun door de Syn. opgedragen taak op lofwaardige en doeltreffende wijze hebben vervuld.

Met dankzegging aan den Heere kan Uwe Commissie U mededeelen, dat de door Depp. aangewende pogingen met een verblijdenden uitslag zijn bekroond, zoodat de geschillen beëindigd zijn, de breuk geheeld en de vrede hersteld is.

Uwe Commissie adviseert der Synode genoemden Depp. dank te zeggen voor hun volbrachten arbeid en hun décharge te verleen.

F. J. TEN HOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLV.
(Art. 72.)

Advies over het bezwaarschrift van Br. A. van de Nagel Jr. te Rotterdam.

In handen van Uwe Commissie is, ter fine van advies, gesteld een bezwaarschrift van broeder A. VAN DE NAGEL JR. te Rotterdam, voorkomende onder letter M no. 8 van het agendum.

De bezwaarde broeder bericht, dat hij ter voldoening aan het besluit van de Generale Synode van Utrecht 1905, Art. 109 der Acta, zich met zijn bezwaar tegen den Kerkeraad van Rotterdam B tot dien Kerkeraad gewend heeft bij schrijven d.d. 11 Nov. 1905, waarin hij dezen verzocht, het bericht, voorkomende in „De Hoop” van 4 en 11 Febr. 1893 en in de Geref. Kerkbode van 2 Maart 1895, en door appellant gekwalificeerd als leugen, ter zelfder plaatse te herroepen of te bewijzen. Dit bericht bevatte een kennisgeving des Kerkerads dat met anderen ook broeder A. VAN DE NAGEL SR. voor zijn benoeming als ouderling had bedankt.

Het antwoord van den Kerkeraad, gedateerd 25 Juni 1906, waarin gemelde publicatie nader werd toegelicht, en de hoop werd uitgesproken, dat broeder A. VAN DE NAGEL JR. de beschuldiging, dat de Kerkeraad onwaarheden gepubliceerd had, zou terugnemen, kon appellant niet bevredigen.

Daarop is een breedvoerige correspondentie gevolgd tusschen den bezwaarden broeder en den Kerkeraad van Rotterdam B, helaas! zonder gewenscht resultaat. Bij schrijven van 2 Maart 1908 gaf broeder A. VAN DE NAGEL JR. den Kerkeraad kennis, niet verder met hem te zullen correspondeeren, en de gevoerde correspondentie bij de a.s. Generale Synode te zullen inzenden.

Appellant wendt zich tot de Synode met verzoek, om zijn ingediend bezwaar bij den Kerkeraad van Rotterdam B door neutrale personen te doen onderzoeken, en haar invloed aan te wenden:

- 1°. dat de Kerkeraad van Rotterdam B de door appellant als „onwaar” gekwalificeerde publicatie betreffende het bedanken van den Heer A. VAN DE NAGEL SR. ter zelfder plaatse bewijze of herroep, en appellant hiervan schriftelijk kennis geve; en
- 2°. dat de Kerkeraad van Rotterdam B, aan wien broeder A. VAN DE NAGEL JR. ten laste legt, dat hij in zijn brief van 29 Aug. 1907 geschreven heeft, dat broeder A. VAN DE NAGEL JR. hem beschuldigd heeft den brief van 14 Febr. 1893 opzettelijk overgeslagen te hebben, die beschuldiging bewijze of herroep, en hiervan aan appellant schriftelijk kennis geve.

Uwe Commissie heeft de door broeder A. VAN DE NAGEL JR. ingezonden stukken en de daarbij gevoegde bijlagen nauwkeurig onderzocht, maar heeft, wat de publicatie van het bedanken van den Heer A. VAN DE NAGEL SR. betreft, daarin niets gevonden, wat niet in het breede dossier, aan de Generale Synode van Utrecht in 1905 ingezonden, voorkwam en waarover genoemde Synode beslissing genomen heeft.

Ook moet Uwe Commissie constateeren, dat de wijze waarop broeder A. VAN DE NAGEL JR. in zijn missive van 20 April 1907 aan den Kerkeraad van Rotterdam B zich uitgedrukt heeft, moeilijk anders opgevat kan worden dan als een bedekte

beschuldiging, dat de Kerkeraad het schrijven van den Heer A. VAN DE NACEL SR. opzettelijk heeft overgeslagen.

Uwe Commissie heeft de eer der Synode te adviseeren, (volgt de conclusie in de Acta.)

F. J. TEN HOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVI. Advies in zake het bezwaarschrift van zuster G. H. Boll te Genderen.
(Art. 73).

In handen Uwer Commissie is een bezwaarschrift van zr. G. H. BOLL van Genderen gesteld, punt M. 12, om uwe vergadering in dezen te dienen van advies. Na lezing van dit bezwaarschrift bleek uwer Commissie, dat B. A. BOLL vroeger lid der Gereformeerde Kerk te Genderen, thans levende buiten Gereformeerd Kerkverband, het bezwaarschrift van zijn zuster GIJSBERTJE BOLL gebruikt om in een zeer lange inleiding zijn eigen zaak uiteen te zetten; daarna volgt in kort bestek het bezwaarschrift zijner zuster. Op z. z. had uwe Commissie dus alleen met het laatste deel van dit bezwaarschrift te doen. Doch juist die lange inleiding brengt ons op de hoogte van de zaak dezer bezwaarde zuster.

Uit haar schrijven nu blijkt, dat de kerkeraad van Genderen achtte, dat zij niet langer behoorde bij de Ger. Kerk, aangezien zij, desgevraagd, verklaarde het met haar broeder eens te zijn, welke broeder buiten de Ger. kerk van Genderen was geraakt, als gevolg van zijn gevoelen, dat bij openbare bestraffing van begane zonden, de naam van den overtreder en de aard zijner zonde duidelijk van den kansel moest worden bekend gemaakt en niet bijv. in dezen vorm: „een broeder der Gemeente heeft zich schuldig gemaakt aan overtreding van het zevende gebod.”

Zuster BOLL nu zendt aan de Generale Synode een bezwaarschrift tegen deze handeling van den Kerkeraad van Genderen. Zij acht deze handeling in strijd met de Schrift.

Deze zuster wendt zich thans, zonder dat haar zaak op de classis of Particuliere Synode is geweest, tot uwe vergadering. Uit haar schrijven blijkt niet duidelijk hoe hier de vork in den steel zit. Zij toch schrijft: want tot nu toe heb ik noch van den Genderschen Kerkeraad, noch van de classis 's Bosch, noch van de Particuliere Synode . . . een vonnis gehad, het was alles zoo neutraal mogelijk, dat ik bij mij zelven moest zeggen: is dat nu een Synode waarvan de Heilige Geest de Voorzitter is, daar ik om bescherming vroeg, schrijven zij mij dat mijn klacht voor kennisgeving is aangenomen enz.”

Doch na informatie ingewonnen te hebben, blijkt dat deze zaak niet ter Particuliere Synode of op de classikale vergadering is behandeld.

Uwe Commissie meent U te moeten adviseeren: (volgt de conclusie in de Acta)

DR. G. KEIZER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVII. Advies in zake een bezwaarschrift van A. Molenaar en 5 anderen te Achlum.
(Art. 73.)

In handen Uwer commissie is gesteld een bezwaarschrift van br. ANNE MOLENAAR en vijf anderen te Achlum, punt M 14, om uwe vergadering in deze zaak van advies te dienen.

Uit een lezing van een zeer uitgebreid schrijven van ANNE MOLENAAR en de zijnen blijkt, dat de bezwaarde broeders, en nu citeeren wij woordelijk, „hunne conscientie ontlasten over de zonden van geweld en schending van Gods Woord, waaraan zich hebben schuldig gemaakt: Achlums Kerkeraad, de classis Franeker en de particuliere Syn. van Friesland, noordelijk gedeelte.”

Wat toch was geschied?

In een ure der dankzegging na de viering van het heilig Avondmaal des Heeren, in April '06, zou br. WESTRA, ouderling der Gemeente, de volgende uitdrukkingen in zijn gebed hebben gebezigd: „Degenen, die hedenmorgen het Avondmaal moed-

willig hebben verzuimd, omdat zij meenen dat er wat is, moeten weten, dat God alleen in een vlak veld rijdt en dat zij daarom hedenavond nog komen tot schuldbelijdenis."

Br. ANNE MOLENAAR, die niet aan het H. Avondmaal had deelgenomen, meent dat deze woorden op hem doelden, en wordt in deze zijn meening versterkt door een daarop volgend onderhoud met een br. ouderling VAN DER MEULEN.

Toen in het najaar nu de brs. ouderlingen op huisbezoek waren bij ANNE MOLENAAR, kwam deze zaak weer ter sprake. Bij het feit, dat br. WESTRA in zijn gebed geen namen genoemd had, kwam nu ook nog dat, volgens zijn beweren op het huisbezoek bij ANNE MOLENAAR, hij niet gebeden had gelijk boven werd medegedeeld, maar in de navolgende bewoordingen: „Mochten er in ons midden zijn, die hedenmorgen de genade-middelen moedwillig hebben verzuimd, die de Heere bijzonder in het heilig Avondmaal tot versterking van het geloof schenken wil, wij bidden U voor dezulken, dat dit verzuim hun tot schuld moge worden, opdat zij dezen avond hun schuld voor den Heere komen belijden."

Nu heet ANNE MOLENAAR br. WESTRA een leugenaar, wijl hij van meening is dat br. WESTRA wel degelijk gebeden heeft, gelijk MOLENAAR zegt, en dient mitsdien een bezwaar in Dec. '06 in tegen de candidatuur van WESTRA voor het ambt van ouderling.

De Kerkeraad verklaart dit protest ongegrond en br. WESTRA wordt tot het ambt verkozen en daarin bevestigd.

Den bezwaarden broeder wordt door den Kerkeraad geraden om zich op de classis Franeker te beroepen. Zulks doet hij, doch de classis Franeker acht de handeling van den Kerkeraad correct. Daarna komt deze aangelegenheid ter partic. Synode; zij benoemt een commissie tot onderzoek, welke der Syn. rapporteert en adviseert de handelingen van classis en Kerkeraad correct te erkennen en daarvan de betrokken personen kennis te geven; 't welk ook is geschied.

Middelerwijl kreeg de zaak in Achlum hoe langs hoe ingewikkelder karakter. MOLENAAR was ontslagen uit den dienst van WESTRA. MOLENAAR achtte dit een wraakoefening, maar WESTRA verklaarde dat hij hiertoe wel komen moest daar MOLENAAR de zaak immer weer ophaalde en v. D. MEULEN, mede in dienst van WESTRA, bemoeijikte in zijn arbeid, door immer weer van deze zaak te spreken. Ook was door den Kerkeraad aan MOLENAAR het Nachtmaal ontzegd, en zoo kwam de zaak weer ter part. Synode. Deze vergadering benoemde nogmaals eene commissie uit drie leden bestaande; deze commissie adviseerde der Synode: *a.* om redenen van formeelen aard op deze zaak niet opnieuw in te gaan; *b.* aan br. A. MOLENAAR te berichten, dat, bij aldien hij zich nog bezwaard gevoelt, hij zich, gelijk behoort, ter Generale Synode heeft te wenden.

Uwe Commissie van dit alles kennis genomen hebbende, adviseert uwe vergadering te besluiten tot het volgende (volgt in de Acta).

Dr. G. KEIZER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVIII
(Art. 74).

Rapport van de Deputaten voor ondersteuning van catechiseermeesters, die door de Kerkelijke actie van 1886 in finantieele moeielijkheden geraakt zijn.

In zake de ondersteuning van catechiseermeesters, die ten gevolge van de kerkelijke actie van 1886 geheel of bijna geheel hun inkomen verloren, zijn door de Generale Synode van 1905 als deputaten gecontinueerd de broeders: Prof. F. L. RUTGERS, Ds. A. VAN VEELO en de heer G. H. A. GROSHEIDE (Acta der Synode van 1905, art. 85).

Deze deputaten hebben thans de eer te rapporteeren, dat zij, volgens hun mandaat (zie Acta der Synode van 1893, artt. 224 en 250), de aanvragen voor zulke hulp, met behulp der noodige attesten en getuigenissen, beoordeeld hebben; voorts zich in betrekking gesteld hebben met de algemeene deputaties voor de hulpbehoevende kerken, tot regeling van den steun uit die kas; en eindelijk de uit die kas ontvangen bijdragen aan de aanvragers hebben toegezonden, voor zooveel en naar gelang deze voor zulken steun in de termen vielen.

De bedoelde steun uit de kas voor de hulpbehoevende kerken heeft in de drie verloopende jaren, Augustus 1905 tot Augustus 1908, bedragen: het eerste jaar f 470—, en de beide andere jaren telkens f 500—, dus samen f 1470.—